

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

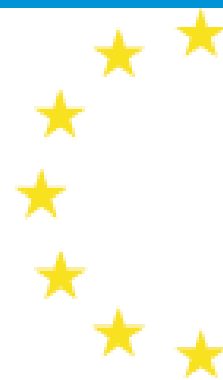
UMCS
UNIWERSYTET MARI CURIE-SKŁODOWSKIEJ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Niezbędnik studenta/-tki na praktykach

INSTYTUT HISTORII

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UMCS
UNIWERSYTET MARI CURIE-SKŁODOWSKIEJ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

**Projekt „www.praktyki.wh.umcs”- Przygotowanie
i realizacja nowego programu praktyk pedagogicznych
na Wydziale Humanistycznym UMCS**

www.praktyki.wh.umcs - Przygotowanie i realizacja nowego programu praktyk pedagogicznych na Wydziale Humanistycznym UMCS współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
Priorytet III, Poddziałanie 3.3.2 „Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli”

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UMCS
UNIWERSYTET MARII CURIE-SKŁODOWSKIEJ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

NIEZBĘDNIK

CZĘŚĆ I – DLA STUDENTA

Opracowanie

dr Dariusz Szewczuk

Projekt:

www.praktyki.wh.umcs - Przygotowanie i realizacja nowego programu praktyk pedagogicznych na Wydziale Humanistycznym UMCS współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
Priorytet III, Poddziałanie 3.3.2 „Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli”

I. Praktyka ogólnopedagogiczna

36 godzin – 2 tygodnie po 18 godz. tygodniowo w Szkole Podstawowej lub Gimnazjum po semestrze 2.

Podczas praktyki student/studentka będzie miał/a okazję do zdobywania wiedzy i umiejętności niezbędnych do pełnienia w przyszłości roli nauczyciela-wychowawcy.

Cele praktyki:

Realizacja zadań w przedstawionych w szczegółowym programie praktyk umożliwi:

- wieloaspektowe i refleksyjne poznawanie rzeczywistości edukacyjnej i codziennej pracy nauczycieli-wychowawców w konfrontacji z wiedzą teoretyczną;
- zastosowanie wiedzy w praktyce, przećwiczenie umiejętności nabytych w trakcie kształcenia akademickiego oraz zdobycie nowych (poznawczych, koncepcyjnych, realizacyjnych, psychospołecznych - w zakresie pracy dydaktycznej i wychowawczej);
- zapoczątkowanie procesu identyfikacji z zawodem i tworzenia własnej koncepcji pracy wychowawczej;
- refleksję na temat etycznych wymiarów pracy nauczyciela/nauczycielki;
- wzmocnienie motywacji do zdobywania kompetencji zawodowych w dalszym kształceniu akademickim.

II. Praktyka ciągła specjalności głównej tj. Historii (studia pierwszego stopnia)

1. **54 godziny** - 3 tygodnie w szkole podstawowej po 18 godz. tygodniowo, po semestrze 4,
2. **54 godziny** - 3 tygodnie w Gimnazjum po 18 godz. tygodniowo, po semestrze 5, (w trakcie trwania semestru).

Podczas praktyki student/studentka będą zobowiązani:

- opracować wspólnie z nauczycielem/nauczycielką – opiekunem szczegółowy plan praktyki i przesać go do uczelni,
- poznać szkołę jako środowisko pracy,
- zaznajomić się z planem pracy dydaktyczno-wychowawczej z zakresu nauczania historii,
- opracować szczegółowy rozkład materiału przedmiotu nauczania, przewidzianego do realizacji w czasie jednego semestru,

¹ Nowy program praktyk pedagogicznych opracowany w wyniku konsultacji z nauczycielami/-kami z udziałem ekspertów w ramach projektu "www.praktyki.wh.umcs" - Przygotowanie i realizacja nowego programu praktyk pedagogicznych na Wydziale Humanistycznym UMCS.

- Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
- zapoznać się ze środkami dydaktycznymi przedmiotu nauczania,
 - hospitować lekcje z historii prowadzone przez opiekuna i innych studentów-praktykantów.
 - prowadzić samodzielnie lekcje z przedmiotów historia i społeczeństwo/historia, zwracając m.in. uwagę na różnorodność form i metod nauczania oraz właściwy dobór treści i środków dydaktycznych, adekwatnych do możliwości poznawczych uczniów (pojedyncze tematy w różnych klasach i cykl tematyczny w jednej klasie),
 - opracować test dydaktyczny i przy jego pomocy sprawdzić wiadomości i umiejętności uczniów,
 - przygotować dokumentację do zaliczenia praktyki tj.: konspekty, dziennik praktyk, dokonuje analizy i podsumowania szkolnej praktyki pedagogicznej.
 - sprawdzać zeszyty, prace domowe i klasowe uczniów, uczestniczyć w zajęciach pozalekcyjnych, prowadzonych przez opiekuna praktyki.

III. Praktyka ciągła specjalności dodatkowej

wiedza o społeczeństwie/język polski (studia pierwszego stopnia)

1. **36 godzin** - praktyka z przedmiotu wiedza o społeczeństwie w Gimnazjum - 2 tygodnie po 18 godz. tygodniowo w semestrze VI (w trakcie trwania semestru) lub praktyka z języka polskiego po **18 godzin** - 1 tydzień w szkole podstawowej i **18 godzin** - 1 tydzień w Gimnazjum w semestrze VI (w trakcie trwania semestru).

Podczas praktyki student/studentka będą zobowiązani:

- opracować wspólnie z nauczycielem/nauczycielką – opiekunem szczegółowy plan praktyki i przesłać go do uczelni,
- poznać szkołę jako środowisko pracy,
- zapoznać się z planem pracy dydaktyczno-wychowawczej z zakresu nauczania wiedzy o społeczeństwie/języka polskiego,
- zapoznać się z Wewnątrzszkolnym i Przedmiotowym Systemem Oceniania,
- zapoznać się ze środkami dydaktycznymi (podręczniki, zeszyty ćwiczeń),
- hospitować lekcje z wiedzy o społeczeństwie/języka polskiego, prowadzone przez opiekuna i innych studentów-praktykantów,
- przeprowadzić samodzielnie lekcje z wiedzy o społeczeństwie/języka polskiego, zwracając uwagę na różnorodność form i metod nauczania oraz właściwy dobór treści i środków dydaktycznych, adekwatnych do możliwości poznawczych uczniów,
- przygotować dokumentację do zaliczenia praktyki tj.: konspekty, dziennik praktyk, dokonuje analizy i podsumowania szkolnej praktyki pedagogicznej.

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

- sprawdzać zeszyty, prace domowe i klasowe uczniów, uczestniczyć w zajęciach pozalekcyjnych, prowadzonych przez opiekuna praktyki.

IV. Praktyka ciągła specjalności głównej tj. Historii

studia drugiego stopnia magisterskie

54 godziny - 3 tygodnie w szkole średniej 3 tyg. po 18 godz. tygodniowo, po semestrze 2, (ostatni tydzień września-2 pierwsze tyg. października)

Podczas praktyki student/studentka będą zobowiązani:

- opracować wspólnie z nauczycielem/nauczycielką – opiekunem szczegółowy plan praktyki i przesać go do uczelni,
- poznać szkołę jako środowisko pracy,
- zaznajomić się z planem pracy dydaktyczno-wychowawczej z zakresu nauczania historii,
- opracować szczegółowy rozkład materiału przedmiotu nauczania, przewidzianego do realizacji w czasie jednego semestru,
- zapoznać się ze środkami dydaktycznymi przedmiotu nauczania,
- hospitować lekcje z historii, prowadzone przez opiekuna i innych studentów-praktykantów,
- prowadzić samodzielnie lekcje z historii, zwracając m.in. uwagę na różnorodność form i metod nauczania oraz właściwy dobór treści i środków dydaktycznych, adekwatnych do możliwości poznawczych uczniów (pojedyncze tematy w różnych klasach i cykl tematyczny w jednej klasie)
- poznać miejsce i rolę historii regionalnej w szkolnej edukacji historycznej,
- zapoznać się z założeniami Wewnątrzszkolnego i Przedmiotowego Systemu Oceniania
- opracować test dydaktyczny i przy jego pomocy sprawdzić wiadomości i umiejętności uczniów, w klasie gdzie prowadził wcześniej cykl tematyczny,
- przygotować dokumentację do zaliczenia praktyki tj.: konspekty, dziennik praktyk, dokonuje analizy i podsumowania szkolnej praktyki pedagogicznej.
- sprawdzać zeszyty, prace domowe i klasowe uczniów, uczestniczyć w zajęciach pozalekcyjnych, prowadzonych przez opiekuna praktyki.

Szczegółowy plan praktyk

Praktyka ogólnopedagogiczna w Szkole Podstawowej lub Gimnazjum

na studiach I^o licencjackich historia z językiem polskim/historia z wiedzą o społeczeństwie

Studenta/studentkę – podczas dwutygodniowej praktyki ogólnopedagogicznej obowiązuje 36 godzin rozłożonych na dwa tygodnie zajęć w szkole. W trakcie jej trwania praktykant/praktykantka

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego zobowiązani są do zapoznania się z określonymi obszarami rzeczywistości edukacyjnej i udokumentowania tego w „Dzienniku praktyk”. Część zadań powinna być udokumentowana w postaci pisemnych opracowań (portfolio).

Zadaniem praktykanta/praktykantki jest wykonanie i udokumentowanie następujących zadań obowiązkowych:

1. Opracowanie charakterystyki klasy szkolnej (praca może być wykonana w zespole 2-3-osobowym).
2. Samodzielne przeprowadzenie godziny wychowawczej według oryginalnego scenariusza (w dokumentacji należy przedstawić scenariusz godziny wychowawczej wraz z uwagami po realizacji).
3. Hospitacja godziny wychowawczej - protokół obserwacji godziny wychowawczej wraz z jej analizą i oceną.
4. Pisemne opracowanie „Analiza sytuacji naruszającej ład klasowy” (opis zakłócającego zachowania ucznia – reakcji nauczyciela/nauczycielki – skutków interwencji; własna interpretacja i ocena reakcji nauczyciela/nauczycielki).

Zadania fakultatywne:

1. Jeden protokół z obserwacji lekcji pod wybranym kątem (wraz z analizą, interpretacją i oceną):
 - Ocena wykorzystania czasu lekcji.
 - Ocena realizacji zasad uczenia się i motywacji przez nauczyciela/nauczycielki podczas lekcji.
 - Ocena procesu komunikowania się na lekcji pod kątem (do wyboru: kompetencji komunikacyjnych nauczyciela/nauczycielki, dydaktycznych funkcji pytań, aktywności uczniów na lekcji).
2. Jedno miniopracowanie dotyczące procesu kształcenia na wybrany temat (praca może być wykonana w zespole 2-3-osobowym):
 - Miniopracowanie na temat sposobów motywowania uczniów do pracy na lekcji.
 - Miniopracowanie na temat systemu kontroli i oceny stosowanego w szkole.
 - Miniopracowanie na temat ładu i dyscypliny na lekcjach.
3. Jedno miniopracowanie dotyczące wychowania w szkole na wybrany temat (praca może być wykonana w zespole 2-3-osobowym):
 - Miniopracowanie na temat ukrytego programu (do wyboru: szkolnej codzienności, ukrytych wymiarów wychowania w szkole, ukrytego programu nauczyciela).

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

- Miniopracowanie na temat sposobu porozumiewania się nauczycieli z uczniami w sytuacjach pozadydaktycznych (na podstawie obserwacji próbek zdarzeń).
 - Miniopracowanie na temat oddziaływania nauczycieli na poczucie własnej wartości uczniów.
 - Miniopracowanie na temat działań wychowawcy klasy na rzecz stymulowania rozwoju i integracji grupy.
4. Sprawozdanie z pracy indywidualnej z uczniem/uczennicą z trudnościami lub wybitnie uzdolnionym.

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Szczegółowy plan praktyk

w Szkole Podstawowej na studiach I^o licencjackich

historia z językiem polskim/historia z wiedzą o społeczeństwie

Studenta/studentkę – podczas trzytygodniowej praktyki w Szkole Podstawowej obowiązują 54 godziny rozłożonej na trzy tygodnie. W trakcie jej trwania praktykant/praktykantka wykonuje zadania wyznaczone przez uczelnianych opiekunów związane z dydaktyką historii, które dokumentuje w dzienniczku praktyk.

Pierwszy tydzień – okres wstępny, w którym student/studentka powinni:

- opracować wspólnie z nauczycielem – opiekunem szczegółowy plan praktyki i przesać go do uczelni,
- poznać szkołę jako środowisko pracy,
- zaznajomić się z planem pracy dydaktyczno-wychowawczej z zakresu nauczania
- opracować szczegółowy rozkład materiału z przedmiotu historia i społeczeństwo, przewidzianego do realizacji w czasie jednego semestru,
- zapoznać się ze środkami dydaktycznymi przydatnymi w nauczania przedmiotu historia i społeczeństwo,
- hospitować lekcje z przedmiotów: historia i społeczeństwo oraz godziny wychowawcze,
- prowadzić samodzielnie lekcje z przedmiotu historia i społeczeństwo, zwracając m.in. uwagę na różnorodność form i metod nauczania oraz właściwy dobór treści i środków dydaktycznych, adekwatnych do możliwości poznawczych uczniów (pojedyncze tematy w różnych klasach i cykl tematyczny w jednej klasie)

Drugi tydzień:

- prowadzi i hospituje lekcje z przedmiotu historia i społeczeństwo,
- poznaje miejsce i rolę historii regionalnej w szkolnej edukacji historycznej,
- zapoznaje się z założeniami Wewnątrzszkolnego Systemu Oceniania i Przedmiotowego Systemu Oceniania

Trzeci tydzień – okres zwiększonej samodzielności działań dydaktyczno-wychowawczych:

- prowadzi i hospituje lekcje z przedmiotu historia i społeczeństwo,
- kontroluje wiadomości i umiejętności uczniów,

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

- przygotowuje dokumentację do zaliczenia praktyki tj.: konspekty, dziennik praktyk, dokonuje analizy i podsumowania szkolnej praktyki pedagogicznej.

Podczas praktyki student/studentka zobowiązani są:

- do systematycznego sprawdzania zeszytów, prac domowych i klasowych uczniów,
- uczestniczenia w zajęciach pozalekcyjnych, prowadzonych przez nauczyciela-opiekuna praktyki.

Wymiar obowiązujących godzin:

Tydzień praktyki	Lekcje hospitowane	Lekcje prowadzone	Inne czynności
I	8	4	6
II	8	6	4
III	6	8	4

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Szczegółowy Harmonogram praktyki

w Gimnazjum na studiach I^o licencjackich

historia z językiem polskim/historia z wiedzą o społeczeństwie

Student/studentka – zobowiązani są do odbycia 54 godzin praktyki pedagogicznej w gimnazjum związanej z nauczaniem historii. Czas trwania praktyki powinien zostać rozłożony równomiernie na trzy tygodnie pobytu w szkole po 18 godzin tygodniowo. Podczas praktyki student/studentka pod nadzorem nauczyciela-opiekuna wykonuje zadania, które dokumentuje w dzienniczku praktyk.

Pierwszy tydzień – okres wstępny, w którym student/studentka winien:

- opracować wspólnie z nauczycielem – opiekunem szczegółowy plan praktyki i przesłać go do uczelni,
- poznać szkołę jako środowisko pracy,
- zaznajomić się z planem pracy dydaktyczno-wychowawczej z zakresu nauczania historii,
- opracować szczegółowy rozkład materiału przedmiotu nauczania, przewidzianego do realizacji w czasie jednego semestru,
- zapoznać się ze środkami dydaktycznymi przedmiotu nauczania,
- hospitować lekcje z historii, wiedzy o społeczeństwie.
- prowadzić samodzielnie lekcje z historii, zwracając m.in. uwagę na różnorodność form i metod nauczania oraz właściwy dobór treści i środków dydaktycznych, adekwatnych do możliwości poznawczych uczniów (pojedyncze tematy w różnych klasach i cykl tematyczny w jednej klasie)

Drugi tydzień – okres praktyki w którym student/studentka:

- prowadzi i hospituje lekcje historii,
- poznaje miejsce i rolę historii regionalnej w szkolnej edukacji historycznej,
- zapoznaje się z założeniami Wewnętrzzszkolnego Systemu Oceniania i Przedmiotowego Systemu Oceniania

Trzeci tydzień – okres zwiększonej samodzielności działań dydaktyczno-wychowawczych,

w którym student/studentka:

- prowadzi i hospituje lekcje z historii,
- opracowuje test dydaktyczny i przy jego pomocy sprawdza stan wiadomości i umiejętności uczniów klasy, w której prowadził wcześniej cykl tematyczny,
- przygotowuje dokumentację do zaliczenia praktyki tj.: konspekty, dziennik praktyk, dokonuje analizy i podsumowania szkolnej praktyki pedagogicznej.

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
Podczas trwania praktyki student zobowiązany jest do systematycznego:

- sprawdzania zeszytów, prac domowych i klasowych uczniów,
- uczestniczenia w zajęciach pozalekcyjnych, prowadzonych przez nauczyciela-opiekuna praktyki.

Wymiar obowiązujących godzin:

Tydzień praktyki	Lekcje hospitowane	Lekcje prowadzone	Inne czynności
I	8	4	6
II	8	6	4
III	6	8	4

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

**Szczegółowy harmonogram praktyki w Gimnazjum
na studiach I^o licencjackich historia z wiedzą o społeczeństwie
(praktyka przedmiotowa z wiedzy o społeczeństwie)**

Studenta/studentkę – obowiązuje 36 godzin podczas dwutygodniowej praktyki przedmiotowej z wiedzy o społeczeństwie (2 tygodnie X 18 godzin tygodniowo). Podczas praktyki student/studentka pod nadzorem nauczyciela - opiekuna wykonuje zadania, które dokumentuje w dzienniczku praktyk.

Pierwszy tydzień – okres wstępny, w którym student winien:

- opracować wspólnie z nauczycielem – opiekunem szczegółowy plan praktyki i przesłać go do uczelni,
- poznać szkołę jako środowisko pracy,
- zapoznać się z planem pracy dydaktyczno-wychowawczej z zakresu nauczania przedmiotu: wiedza o społeczeństwie,
- zapoznać się z Wewnątrzszkolnym Systemem Oceniania i Przedmiotowym Systemem Oceniania,
- zapoznać się ze środkami dydaktycznymi ,
- hospitować i prowadzić lekcje z przedmiotu Wiedza o społeczeństwie

Drugi tydzień – okres praktyki:

- prowadzą samodzielnie lekcje zwracając uwagę na różnorodność form i metod nauczania oraz właściwy dobór treści i środków dydaktycznych, adekwatnych do możliwości poznawczych uczniów,
- sprawdzają stan wiadomości i umiejętności uczniów klasy, w której prowadził wcześniej zajęcia,
- hospitują lekcje prowadzone przez opiekuna i innych studentów-praktykantów,
- przygotowują dokumentację do zaliczenia praktyki tj.: konspekty, dziennik praktyk, dokonują analizy i podsumowują praktykę.

Podczas trwania praktyki student/studentka zobowiązany jest do systematycznego:

- sprawdzania zeszytów, prac domowych i klasowych uczniów,
- uczestniczenia w zajęciach pozalekcyjnych, prowadzonych przez nauczyciela - opiekuna praktyki.

Wymiar obowiązujących godzin:

Tydzień praktyki	Lekcje hospitowane	Lekcje prowadzone	Inne czynności

Projekt:

www.praktyki.wh.umcs - Przygotowanie i realizacja nowego programu praktyk pedagogicznych na Wydziale Humanistycznym UMCS współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego Priorytet III, Poddziałanie 3.3.2 „Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli”

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UMCS
UNIWERSYTET MARII CURIE-SKŁODOWSKIEJ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

I	10	4	2
II	8	6	4

Projekt:

www.praktyki.wh.umcs - Przygotowanie i realizacja nowego programu praktyk pedagogicznych na Wydziale Humanistycznym UMCS współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
Priorytet III, Poddziałanie 3.3.2 „Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli”

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Szczegółowy harmonogram praktyki
na studiach I^o licencjackich historia z językiem polskim
(praktyka przedmiotowa z języka polskiego)

Studenta/studentkę – obowiązuje 36 godzin praktyki (18 godzin - 1 tydzień w szkole podstawowej i 18 godzin - 1 tydzień w Gimnazjum) udokumentowanej, równomiernie rozłożonej pracy. Praktyka ze specjalności dodatkowej odbywana jest w trakcie semestru 6.

1. Wymiar obowiązujących godzin:

Tydzień praktyki	Lekcje hospitowane	Lekcje prowadzone	Inne czynności
I	8	4	6

Podczas praktyk ciągłych student/studentka będzie zobowiązany:

- a. opracować wspólnie z nauczycielem – opiekunem szczegółowy plan praktyki i przesłać go do uczelni,
- b. poznać szkołę jako środowisko pracy,
- c. zapoznać się z planem pracy dydaktyczno-wychowawczej z zakresu nauczania historii,
- d. zapoznać się z Wewnątrzszkolnym Systemem Oceniania i Przedmiotowym Systemem Oceniania,
- e. zapoznać się ze środkami dydaktycznymi (podręczniki, zeszyty ćwiczeń, mapy i atlasy),
- f. hospitować lekcje z jęz. polskiego prowadzone przez opiekuna i innych studentów-praktykantów,
- g. przeprowadzić samodzielnie lekcje z jęz. polskiego, zwracając uwagę na różnorodność form i metod nauczania oraz właściwy dobór treści i środków dydaktycznych, adekwatnych do możliwości poznawczych uczniów,
- h. przygotować dokumentację do zaliczenia praktyki tj.: konspekty, dziennik praktyk, dokonuje analizy i podsumowania szkolnej praktyki pedagogicznej.
- i. sprawdzać zeszyty, prace domowe i klasowe uczniów,
- j. uczestniczyć w zajęciach pozalekcyjnych, prowadzonych przez nauczyciela-opiekuna praktyki.

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Szczegółowy harmonogram praktyk w

Szkole Średniej na studiach magisterskich II° historia

- Student/studentka są zobowiązani do odbycia 54 godzin praktyki pedagogicznej związanej z nauczaniem historii w szkole średniej kończącej się egzaminem maturalnym. Czas trwania praktyki powinien zostać rozłożony równomiernie na trzy tygodnie pobytu w szkole po 18 godzin tygodniowo. Podczas praktyki student/studentka pod nadzorem nauczyciela-opiekuna wykonuje zadania, które dokumentuje w dzienniczku praktyk.
- **Pierwszy tydzień** – okres wstępny, w którym praktykant/praktykantka powinni:
 - opracować wspólnie z nauczycielem – opiekunem szczegółowy plan praktyki i przesłać go do uczelni,
 - poznać szkołę jako środowisko pracy,
 - zaznajomić się z planem pracy dydaktyczno-wychowawczej z zakresu nauczania historii,
 - opracować szczegółowy rozkład materiału przedmiotu nauczania, przewidzianego do realizacji w czasie jednego semestru,
 - zapoznać się ze środkami dydaktycznymi przedmiotu nauczania,
 - hospitować lekcje z historii, wiedzy o społeczeństwie.
 - prowadzić samodzielnie lekcje z historii, zwracając m.in. uwagę na różnorodność form i metod nauczania oraz właściwy dobór treści i środków dydaktycznych, adekwatnych do możliwości poznawczych uczniów (pojedyncze tematy w różnych klasach i cykl tematyczny w jednej klasie)
- **Drugi tydzień** – okres praktyki w którym student/studentka:
 - prowadzi i hospituje lekcje historii,
 - poznaje miejsce i rolę historii regionalnej w szkolnej edukacji historycznej,
 - zapoznaje się z założeniami Wewnętrzzszkolnego Systemu Oceniania i Przedmiotowego Systemu Oceniania
- **Trzeci tydzień** – okres zwiększonej samodzielności działań dydaktyczno-wychowawczych, w którym student/studentka:
 - prowadzi i hospituje lekcje z historii,
 - opracowuje test dydaktyczny i przy jego pomocy sprawdza stan wiadomości i umiejętności uczniów klasy, w której prowadził wcześniej cykl tematyczny,
 - przygotowuje dokumentację do zaliczenia praktyki tj.: konspekty, dziennik praktyk, dokonuje analizy i podsumowania szkolnej praktyki pedagogicznej.

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

- Podczas trwania praktyki student zobowiązany jest do systematycznego:
 - sprawdzania zeszytów, prac domowych i klasowych uczniów,
 - uczestniczenia w zajęciach pozalekcyjnych, prowadzonych przez nauczyciela-opiekuna praktyki.
- Wymiar obowiązujących godzin:

Tydzień praktyki	Lekcje hospitowane	Lekcje prowadzone	Inne czynności
I	10	3	5
II	8	6	4
III	7	8	3

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UMCS
UNIWERSYTET MARII CURIE-SKŁODOWSKIEJ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Pieczęć Uczelni:

DZIENNIK PRAKTYK

Imię i nazwisko studenta / studentki:

.....

Wydział i kierunek studiów:

.....

Nr I N D E K S U :

Projekt:

www.praktyki.wh.umcs - Przygotowanie i realizacja nowego programu praktyk pedagogicznych na Wydziale Humanistycznym UMCS współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego Priorytet III, Poddziałanie 3.3.2 „Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli”

Udokumentowanie realizacji śródrocznych i ciągłych praktyk pedagogicznych przez studenta / studentkę

(imię i nazwisko):

Wydział i kierunek studiów :

I. Etapy praktyki pedagogicznej:

Lp.	Rodzaj praktyki liczba godzin	Termin rozpoczęcia praktyki Pieczęć Szkoły i podpis Dyrekcji Szkoły	Termin zakończenia praktyki Pieczęć Szkoły i podpis Dyrekcji Szkoły	Zaliczenie praktyki przez uniwersyteckiego opiekuna praktyk	Udział w praktyce śródrocznej
1.	ogólnopedagogiczna (dwutygodniowa) 36 h Rok akad.: Semestr :				Data: Szkoła: Liczba godzin: Podpis uniwer. opiekuna praktyk:
2.	przedmiotowo-metodyczna historia i społeczeństwo w szkole podstawowej (kl.4-6) 54 h Rok akad.: Semestr :				Data: Szkoła: Liczba godzin: Podpis uniwer. opiekuna praktyk

Projekt:

www.praktyki.wh.umcs - Przygotowanie i realizacja nowego programu praktyk pedagogicznych na Wydziale Humanistycznym UMCS
współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
Priorytet III, Poddziałanie 3.3.2 „Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli”

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Udokumentowanie realizacji ciągłych praktyk pedagogicznych przez studenta / studentkę

(imię i nazwisko):

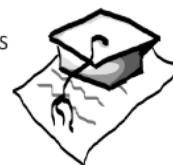
Wydział i kierunek studiów :

c.d.: Etapy praktyki pedagogicznej:

Lp.	Rodzaj praktyki liczba godzin	Termin rozpoczęcia praktyki Pieczęć Szkoły i podpis Dyrekcji Szkoły	Termin zakończenia praktyki Pieczęć Szkoły i podpis Dyrekcji Szkoły	Zaliczenie praktyki przez uniwersyteckiego opiekuna praktyk	Udział w praktyce śródrocznej
3.	przedmiotowo-metodyczna historia w gimnazjum 54 h Rok akad.: Semestr :				Termin:..... Szkoła: Liczba godzin: Podpis uniwer. opiekuna praktyk:
4.	przedmiotowo-metodyczna historia w szkole średniej 54 h Rok akad.: Semestr :				Termin:..... Szkoła: Liczba godzin: Podpis uniwer. opiekuna praktyk

Projekt:

www.praktyki.wh.umcs - Przygotowanie i realizacja nowego programu praktyk pedagogicznych na Wydziale Humanistycznym UMCS
współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
Priorytet III, Poddziałanie 3.3.2 „Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli”

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Udokumentowanie realizacji ciągłych praktyk pedagogicznych przez studenta / studentkę

(imię i nazwisko):

Wydział i kierunek studiów :

c.d.: Etapy praktyki pedagogicznej:

Lp.	Rodzaj praktyki liczba godzin	Termin rozpoczęcia praktyki Pieczęć Szkoły i podpis Dyrekcji Szkoły	Termin zakończenia praktyki Pieczęć Szkoły i podpis Dyrekcji Szkoły	Zaliczenie praktyki przez uniwersyteckiego opiekuna praktyk	Udział w praktyce śródrocznej
5.	przedmiotowo-metodyczna język polski w szkole podstawowej (kl.4-6) 18 h Rok akad.: Semestr :				Termin:..... Szkoła: Liczba godzin: Podpis uniwer. opiekuna praktyk
6.	przedmiotowo-metodyczna język polski w gimnazjum 18 h Rok akad.: Semestr :				Termin:..... Szkoła: Liczba godzin: Podpis uniwer. opiekuna praktyk

Projekt:

www.praktyki.wh.umcs - Przygotowanie i realizacja nowego programu praktyk pedagogicznych na Wydziale Humanistycznym UMCS
współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
Priorytet III, Poddziałanie 3.3.2 „Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli”

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UMCS
UNIWERSYTET MARI CURIE-SKŁODOWSKIEJ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Udokumentowanie realizacji ciągłych praktyk pedagogicznych przez studenta / studentkę

(imię i nazwisko):

Wydział i kierunek studiów :

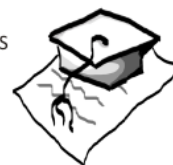
c.d.: Etapy praktyki pedagogicznej:

Lp.	Rodzaj praktyki liczba godzin	Termin rozpoczęcia praktyki Pieczęć Szkoły i podpis Dyrekcji Szkoły	Termin zakończenia praktyki Pieczęć Szkoły i podpis Dyrekcji Szkoły	Zaliczenie praktyki przez uniwersyteckiego opiekuna praktyk	Uwagi:
7.	przedmiotowo-metodyczna wiedza o społeczeństwie w gimnazjum 36 h Rok akad.: Semestr :				Termin: Szkoła: Liczba godzin: Podpis uniwer. opiekuna praktyk

UWAGI:

Projekt:

www.praktyki.wh.umcs - Przygotowanie i realizacja nowego programu praktyk pedagogicznych na Wydziale Humanistycznym UMCS
współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
Priorytet III, Poddziałanie 3.3.2 „Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli”

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UMCS
UNIWERSYTET MARII CURIE-SKŁODOWSKIEJ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

--	--	--	--

Projekt:

www.praktyki.wh.umcs - Przygotowanie i realizacja nowego programu praktyk pedagogicznych na Wydziale Humanistycznym UMCS współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
Priorytet III, Poddziałanie 3.3.2 „Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli”

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

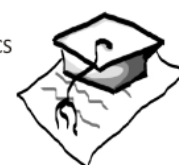

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
Pieczęć Szkoły

Podpis opiekuna praktyki

Projekt:

www.praktyki.wh.umcs - Przygotowanie i realizacja nowego programu praktyk pedagogicznych na Wydziale Humanistycznym UMCS
współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
Priorytet III, Poddziałanie 3.3.2 „Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli”

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UMCS
UNIWERSYTET MARII CURIE-SKŁODOWSKIEJ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

III. Ocena² poziomu przygotowania merytorycznego i dydaktyczno-wychowawczego studenta/studentki

:

.....
realizującego / realizującej praktykę pedagogiczną w szkole

.....

w terminie.....

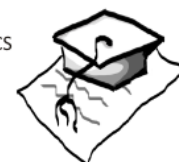
w wymiarze godzin / pod kierunkiem (imię i nazwisko, podpis szkolnego opiekuna praktyki)

.....

² Szablon oceny w Niezbędniku Studenta na Praktyce i w Materiałach dla Nauczycieli - Opiekunów praktyk studenckich w szkole.

Projekt:

www.praktyki.wh.umcs - Przygotowanie i realizacja nowego programu praktyk pedagogicznych na Wydziale Humanistycznym UMCS współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
Priorytet III, Poddziałanie 3.3.2 „Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli”

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

ARKUSZ OCENY

PRAKTYKANTA/PRAKTYKANTKI

Imię i nazwisko studenta/studentki:

1. Umiejętność zaplanowania i realizacji celów lekcji
 - a. całkowita
 - b. częściowa
 - c. fragmentaryczna
 - d. nie zrealizował
2. Umiejętność właściwego doboru i wykorzystania metod nauczania
 - a. właściwa
 - b. właściwa ale z drobnymi błędami
 - c. częściowo właściwa z dużą ilością błędów
 - d. całkowita nieumiejętności doboru i wykorzystania
3. Umiejętność doboru i stosowania środków dydaktyczne
 - a. właściwa
 - b. właściwa ale z drobnymi błędami
 - c. częściowo właściwa z dużą ilością błędów
 - d. całkowita nieumiejętności doboru i wykorzystania
4. Czy praktykant/praktykantka stosowała technologię informacyjną
 - a. tak
 - b. nie
5. Dobór treści nauczania
 - a. właściwy
 - b. właściwy ale z drobnymi błędami
 - c. częściowo właściwy z dużą ilością błędów
 - d. całkowita nieumiejętności doboru treści
6. Zainteresowanie i zaangażowanie uczniów
 - a. małe
 - b. średnie
 - c. duże
 - d. brak
7. Tempo lekcji
 - a. duże
 - b. średnie
 - c. wolne
8. Umiejętność nawiązania kontaktu z uczniami
 - a. bardzo wysoka
 - b. wysoka
 - c. niska
 - d. brak
9. Stosowanie poprawnej polszczyzny i właściwej terminologii
 - a. doskonałe
 - b. dobre
 - c. poprawne
 - d. słabe
 - e. niepoprawne
10. Kultura i organizacja pracy (np. punktualność)
 - a. bardzo wysoka

Projekt:

www.praktyki.wh.umcs - Przygotowanie i realizacja nowego programu praktyk pedagogicznych na Wydziale Humanistycznym UMCS współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego Priorytet III, Poddziałanie 3.3.2 „Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli”

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

ARKUSZ HOSPITACJI LEKCJI

Data	Przedmiot	Klasa	Imię i Nazwisko prowadzącego/prowadzącej lekcję	Imię i Nazwisko hospitującego/hospitującej lekcję

Temat lekcji:

.....

Realizacja celów lekcji

- a. całkowita
- b. częściowa
- c. fragmentaryczna
- d. nie zrealizował

Dobór i wykorzystanie metod nauczania

- a. właściwy
- b. częściowo właściwy
- c. niewłaściwy

Wykorzystanie środków dydaktyczne

- a. skuteczne
- b. mało skuteczne
- c. nieskuteczne

Zastosowanie technologii informacyjnej

- a. tak
- b. nie

Dobór treści nauczania

- a. właściwy
- b. niewłaściwy

Sposób przekazania nowych treści

- a. skuteczny
- b. mało skuteczny
- c. nieskuteczny

Zainteresowanie i zaangażowanie uczniów

- a. małe
- b. średnie
- c. duże
- d. brak

Tempo lekcji

- a. duże
- b. średnie
- c. wolne

Atmosfera na lekcji

- a. atmosfera zaangażowania
- b. atmosfera strachu

Projekt:

www.praktyki.wh.umcs - Przygotowanie i realizacja nowego programu praktyk pedagogicznych na Wydziale Humanistycznym UMCS współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
Priorytet III, Poddziałanie 3.3.2 „Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli”

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Cele edukacji szkolnej

Kształcenie i wychowanie, podobnie jak każda inna praca, ukierunkowane jest na osiągnięcie celów. Cele to sensowne, świadome, z góry oczekiwane, planowe i konkretne efekty oddziaływań edukacyjnych. To świadomie założone wyniki procesu dydaktycznego wyrażone przyrostem wiadomości, umiejętności i nawyków oraz zmianami osobowości uczniów. Cele kształcenia i wychowania odnoszą się do uczniów i opisują zmianę jaką chcemy w nich uzyskać.

Systematyka celów edukacyjnych:

- poznawcze - zdobywanie przez uczniów określonego zasobu konkretnej wiedzy, nabywanie ogólnych wyobrażeń;
- kształcące - ogólne: kształtowanie takich cech jak pamięć, spostrzegawczość, krytycyzm, samodzielność myślenia, umiejętność korzystania z różnych źródeł informacji, umiejętność syntezy i analizowania, umiejętność wykorzystywania zdobytej wiedzy do rozwiązywania różnych problemów, itp. realizowanych przez wszystkie przedmioty nauczania; autonomiczne: specyficzne dla danego przedmiotu nauczania;
- wychowawcze - zaszczepianie ogólnoludzkiego systemu wartości, pomoc w kształtowaniu poglądów i postaw.

Planowanie zajęć lekcyjnych

Wykonywanie każdej pracy powinno być ukierunkowane na uzyskanie maksymalnego, w danych warunkach, efektu. Podstawą jest precyzyjne zaplanowanie celów, środków, metod, terminarza i kolejności działań oraz ewaluacji efektów. Planowanie polepsza efekty wszelkiej działalności. Świadomość celu ukierunkowuje działania i czyni je bardziej efektywnymi. Osoby posiadające wyznaczone cele i nastawione na ich realizację w znacznie większym stopniu dążą do ich osiągnięcia, bez względu na otaczającą rzeczywistość. Dzięki planowaniu działanie toczy się bardziej gładko, mniej w nim przerw i problemów. Zasady te dotyczą również pracy dydaktycznej – wychowawczej. Stąd też, precyzyjne planowanie wszystkich lekcji powinno stać się codziennością każdego nauczyciela.

Typowy, liniowy model planowania przedstawia się następująco: CELE → DZIAŁANIA → WYNIKI.

W związku z tym standardowy konspekt lekcji powinien składać się z następujących elementów:

- Data i klasa, w której lekcja odbędzie się.
- Temat lekcji – nie może ograniczać się do krótkiego sformułowania. Musi precyzyjnie i dokładnie informować ucznia o zakresie treściowym lekcji. Dobrze sformułowane tematy ułatwiają strukturyzację wiedzy, jej powtarzanie i przygotowywanie się do sprawdzianów. Zaplanowanie tematów lekcji powinno odbywać się na etapie projektowania kierunkowego, dotyczącego

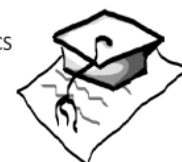

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego całego roku nauki (zbiór tematów lekcji ułożonych w logicznie dobrane działy programowe stanowi jedną z części rocznego programu nauczania).

- Cel ogólny lekcji.
- Cele operacyjne lekcji (zgodnie z taksonomią Niemierki i Suchojada) i związane z nimi wymagania.
- Metody nauczania (główna i pomocnicze).
- Środki dydaktyczne.
- Formy organizacji zajęć.
- Tok lekcji.

Element lekcji	Czas trwania	Czynności nauczyciela	Czynności ucznia
Rekapitulacja wtórna	8 min.	Sprawdzenie i ocena pracy domowej. Pytania otwarte stawiane uczniom w celu przypomnienia wiadomości i umiejętności z poprzednich lekcji, które łączą się z bieżącym tematem (nie tylko z trzech ostatnich lekcji). W tym fragmencie lekcji następuje także ocenianie uczniów zgodnie z kryteriami wymagań opracowanymi dla tych lekcji, z których opanowanie celów operacyjnych podlega teraz sprawdzeniu.	Sugerowane odpowiedzi (w skrócie).
Praca nad nowym materiałem	30 min.	Podanie tematu lekcji i omówienie jej celów. Nawiązanie do wiadomości i umiejętności znanych uczniom. Wprowadzenie w nową problematykę. Organizacja pracy uczniów nad nowymi zagadnieniami. Zadania stawiane uczniom w celu aktywnego zdobywania przez nich nowej wiedzy i umiejętności. Wskazanie źródeł informacji i omówienie sposobu korzystania z nich. Kierowanie prezentacją rezultatów uczniowskiej pracy. Omówienie jej efektów. Ćwiczenia, w których należy zastosować nowo zdobytą wiedzę i umiejętności.	Sugerowane rezultaty pracy. Poprawne

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

		Akcenty wychowawcze lekcji (nie mogą być sztucznie wstawione, muszą wynikać z omawianych treści). (Powyższe zapisy muszą układać się w metodę lub ciąg metod zaplanowanych przez nauczyciela).	rozwiązania ćwiczeń.
Rekapitulacja pierwotna	7 min.	Pytania otwarte pozwalające podsumować, uogólnić i ustrukturyzować wiedzę zdobytą w trakcie lekcji. (Jednocześnie pytania te muszą pozwolić na dokonanie ewaluacji stopnia osiągnięcia celów operacyjnych lekcji.) Ukierunkowanie końcowej notatki uczniowskiej. Ocena pracy uczniów. Zadanie i omówienie pracy domowej.	Sugerowane odpowiedzi (w skrócie). Sugerowany kształt notatki uczniowskiej.

Cele ogólne i cele operacyjne.

Cele ogólne – powstają na etapie planowania kierunkowego, wskazują kierunek dążeń, wyznaczają kierunek pracy, występują w podstawach programowych i programach nauczania, są bogate znaczeniowo, ale jednocześnie wieloznaczne, nieokreślone, akcentują ważne wartości, ale jest to głównie deklaracja chęci. Ich podstawowe wady to: wieloznaczność, nieokreśloność, deklaratywność, idealizm, niejasny adresat.

Cele operacyjne - stanowią opis wyników, które mają być osiągnięte, muszą być na tyle dokładne, by możliwe było rozpoznanie czy w toku pracy cel został osiągnięty, są jednoznaczne i konkretne, odnoszą się wprost do ucznia.

Operacjonalizacja – polega na zamianie celu ogólnego na zbiór celów operacyjnych.

Taksonomia celów operacyjnych

Cele operacyjne.

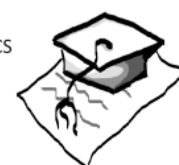
Poziom	Kategorie
I. Wiadomości	A. Zapamiętanie
	B. Rozumienie
II. Umiejętności	C. Stosowanie w sytuacjach typowych
	D. Stosowanie w sytuacjach problemowych (nietypowych)

Odrębny poziom stanowią cele wychowawcze, które są oznaczane jako kategoria **E. Postawy i poglądy**.

Poszczególne kategorie celów oznaczają:

Projekt:

www.praktyki.wh.umcs - Przygotowanie i realizacja nowego programu praktyk pedagogicznych na Wydziale Humanistycznym UMCS współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
Priorytet III, Poddziałanie 3.3.2 „Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli”

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

A. Zapamiętanie - gotowość ucznia do przypomnienia sobie faktów, praw, zasad itp. Uczeń nie myli ze sobą różnych wiadomości i nie zniekształca ich.

B. Rozumienie - uczeń potrafi przedstawić wiadomości w innej formie niż je poznał, potrafi je streścić i uporządkować oraz uczynić podstawą prostego wnioskowania

C. Stosowanie w sytuacjach typowych - zdolność do praktycznego stosowania wiadomości i umiejętności według podanych wzorów i schematów.

D. Stosowanie w sytuacjach problemowych (nietypowych) - umiejętność formułowania problemów, dokonywania syntezy i analizy nowych zjawisk, formułowania planów działań i wartościowania w.g. pewnych kryteriów.

E. Postawy i poglądy - świadome odbieranie określonego rodzaju bodźców oraz wykonywanie czynności odpowiadających przyjętej roli. Samorzutne wykonywanie określonego działania i zaangażowanie w wykonywane czynności. Uporządkowanie zbioru zasad postępowania, z którymi wychowanek identyfikuje się do tego stopnia, że można je uznać za cechy jego osobowości.

Etapy tworzenia celów operacyjnych.

- zapisanie celu ogólnego,
- stworzenie obrazu ucznia, który osiąga ten cel,
- luźne zapisy celów szczegółowych, których suma składa się na założony obraz ucznia,
- selekcjonowanie i klasyfikowanie tych luźnych zapisów,
- sformułowanie celów operacyjnych,
- sprawdzenie poprawności celów i ich zgodności z celem głównym – ogólnym,
- sprawdzenie trafności celów operacyjnych - zweryfikowanie ich pod kątem tego: czy sformułowany cel opisuje osiągnięcia i wyniki, a nie działania, procedury czy metody? czy opisuje coś, co można zaprezentować i ocenić? czy opisuje działanie dające jakieś pozytywne rezultaty? czy odnosi się do umiejętności, która będzie potrzebna uczniowi w jego pracy i życiu, a nie jedynie w trakcie kursu? czy jest precyzyjny i jasno sformułowany? czy może zostać osiągnięty?

Najczęstsze błędy popełniane przy operacjonalizacji celów związane są z zapisem celów, który mówi o działaniach jakie podejmie nauczyciel, a nie o osiągnięciach ucznia np. „zapoznanie z...”. Często jest także zbytne rozdrobnienie celów operacyjnych, brak różnic pomiędzy celami formułowanymi dla różnych poziomów nauczania, nieuwzględnienie w zapisie celów możliwości intelektualnych uczniów oraz niekonkretne i bardzo ogólne ich formułowanie. Zdarza się również, że pomimo poprawnego sformułowania realizacja celów operacyjnych odbywa się tylko na papierze.

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Kryteria wymagań są ściśle powiązane z dydaktycznymi celami operacyjnymi, obiektywizując ocenianie uczniów i stanowiąc podstawę merytoryczną do kontrolowania i oceniania uczniów. Ustalane są przez nauczyciela z uwzględnieniem wymagań programowych umieszczonych w podstawie programowej i programie nauczania. Przy ich tworzeniu warto uwzględnić standardy wymagań opracowane dla egzaminów kończących dany szczebel szkolny. Kryteria mogą obejmować oddzielnie każdy temat lekcji, każdy dział programowy lub całość semestru. Kontrolowanie wiedzy i umiejętności w trakcie lekcji typowych i powtórzeniowych, a także w trakcie sprawdzianów powinno odbywać się zgodnie z przyjętymi kryteriami.

Kryteria wymagań:

- wymagania konieczne – ustalają dopuszczające opanowanie celów operacyjnych lekcji; jest to opanowanie wiadomości i umiejętności poniżej poziomu podstawowego; występują braki, które nie utrudniają dalszej nauki i dadzą się uzupełnić w dłuższym okresie czasu;
- wymagania podstawowe - ustalają dostateczne opanowanie celów operacyjnych lekcji, dotyczą wiadomości i umiejętności, które są stosunkowo łatwe do opanowania przez przeciętnego ucznia, mają doniosłe znaczenie dla danej dyscypliny naukowej, są niezbędne uczniowi do dalszej nauki lub bezpośrednio użyteczne w życiu pozaszkolnym.
- wymagania rozszerzające - łącznie z wymaganiami podstawowymi ustalają dobre opanowanie celów operacyjnych lekcji, dotyczą wiadomości i umiejętności, które są umiarkowanie trudne do opanowania przez przeciętnego ucznia, dosyć istotne dla danej dyscypliny naukowej, przydatne w dalszej nauce lub pośrednio użyteczne w życiu pozaszkolnym.
- wymagania dopełniające - łącznie z wymaganiami podstawowymi i rozszerzającymi ustalają bardzo dobre opanowanie celów operacyjnych lekcji, dotyczą wiadomości i umiejętności, które są trudne do opanowania przez przeciętnego ucznia, złożone, mają charakter problemowy czy wyspecjalizowany, wykraczają ponad potrzeby dalszej nauki, nie mają bezpośredniej użyteczności w życiu pozaszkolnym.

Charakterystyka wybranych metod kształcenia

Metoda nauczania (metoda kształcenia) to świadomie i celowo stworzony oraz systematycznie stosowany układ czynności dydaktycznych nauczyciela i powiązanych z nimi czynności poznawczych uczniów, umożliwiający osiągnięcie zamierzonych wyników nauczania.

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Rozmowa nauczająca – pogadanka (stosowana w szkole podstawowej i gimnazjum): polega na zadawaniu pytań przez nauczyciela i uzyskiwaniu odpowiedzi od uczniów. Pytania nauczyciela służą systematyzowaniu, selekcjonowaniu i wartościowaniu wiedzy uczniów. Metoda ta może służyć zdobywaniu nowej wiedzy lub utrwaleniu i porządkowaniu poznanej wcześniej wiedzy podczas lekcji powtórzeniowych. Najczęstszy schemat lekcji z zastosowaniem tej metody: podanie tematu i celów lekcji; nawiązanie do posiadanej wiedzy lub doświadczeń; stawianie pytań głównych i dodatkowych (zawsze o charakterze otwartym); uzupełnianie, poprawianie i uściślanie wypowiedzi uczniowskich; zebranie i usystematyzowanie omówionych wiadomości.

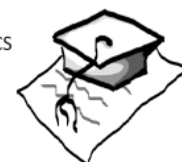
Dyskusja (stosowana w gimnazjum i liceum): polega na wymianie argumentów i wymaga od uczniów bazowania na wiedzy już posiadanej lub na zdobytych doświadczeniach. Przebiega wg. reguł ustanowionych przez nauczyciela, który najczęściej jest jej moderatorem. Dyskusja jako metoda nauczania może być wstępem do poznania nowej wiedzy, elementem pracy nad poznaniem nowej wiedzy lub jej utrwaleniem (lekcja powtórzeniowa). Schemat lekcji z zastosowaniem dyskusji jako metody nauczania: ustalenie tematu, celów i zasad; wzbudzenie dyskusji; utrzymywanie kierunku i tempa dyskusji; korygowanie i uściślanie wypowiedzi; zebranie i podsumowanie rezultatów.

Praca pod kierunkiem (stosowana na wszystkich szczeblach oświaty): polega na zdobywaniu nowej wiedzy i umiejętności przez uczniów w wyniku wykonywania poleceń oraz zadań wyznaczonych przez nauczyciela. Metoda ta łączy się ściśle z umiejętnym stosowaniem środków dydaktycznych przez nauczyciela, który stawiając przed uczniami kolejne zadania kieruje wyszukiwaniem wiedzy z różnych źródeł. Schemat lekcji z zastosowaniem pracy pod kierunkiem: podanie tematu i celów lekcji; nawiązanie do wiedzy już znanej i uświadomienie istnienia zagadnień z nią związanych, ale jeszcze nie poznanych; podanie zagadnień do opracowania i źródeł do wykorzystania; omówienie, uściślenie i podsumowanie rezultatów pracy.

Opowiadanie (stosowane na wszystkich szczeblach oświaty): słowne przedstawienie przez nauczyciela wydarzeń historycznych, zjawisk, postaci historycznych. Charakteryzuje się unikaniem hermetycznego języka naukowego na rzecz komunikatywnego przekazu dostosowanego do poziomu odbiorcy. Metoda ta sprawdza się szczególnie w sytuacji braku odpowiednich środków dydaktycznych. Często jest łączona z pokazem.

Wykład (stosowana w starszych klasach gimnazjum oraz w szkołach ponadgimnazjalnych): polega na słownym przekazaniu w sposób uporządkowany wiedzy historycznej przez nauczyciela z zastosowaniem fachowej terminologii.

Opis (stosowana na wszystkich szczeblach oświaty): polega na słownym przedstawieniu szczegółów pojedynczego wydarzenia historycznego, postaci historycznej, rzadziej zjawiska

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego historycznego. Metoda ta ma charakter pomocniczy a przy jej pomocy nie uda się wprowadzić całości materiału podczas lekcji. W praktyce szkolnej często jest łączona bezpośrednio z pokazem.

Pokaz (stosowana na wszystkich szczeblach oświaty): polega na prezentacji zdjęć, ilustracji, obrazów, filmów, eksponatów czy zabytków. Zadaniem nauczyciela jest odpowiednia selekcja materiałów do pokazu i ukierunkowanie obserwacji uczniów przed jego zastosowaniem. Konieczne jest także podsumowanie i uporządkowanie wiedzy uczniów stanowiącej efekt obserwacji pokazu. Metoda ta ma charakter pomocniczy i jest łączona z innymi metodami nauczania.

Nauczanie problemowe (stosowane w gimnazjum i liceum): polega na inspirowanej i kierowanej przez nauczyciela samodzielnej działalności poznawczej uczniów. Przyjmuje często formę pracy w grupach i łączy się ze stosowaniem środków dydaktycznych. Działania nauczyciela zmierzają do stworzenia sytuacji problemowej, na tle której powinny ujawnić się problemy uczniowskie. Udziela on pomocy uczniom w dostrzeżeniu i sformułowaniu problemu oraz stwarza odpowiednie warunki do samodzielnej pracy uczniów nad jego rozwiązywaniem. Nauczyciel kieruje procesem sprawdzania rozwiązań problemu jakie proponują uczniowie oraz działaniami służącymi systematyzacji i utrwalania zdobytej przez nich wiedzy. Główne ogniwa nauczania problemowego to postawienie problemu; planowanie rozwiązania i wyodrębnienie problemów szczegółowych; rozwiązanie problemu (analiza problemu, gromadzenie danych, stawianie hipotez, prezentacja wyników); sprawdzenie rozwiązania. Nauczanie problemowe wymaga od uczniów aktywności w procesie zdobywania nowej wiedzy oraz samodzielnego myślenia poprzez stawianie i rozwiązywanie problemów.

Gry dydaktyczne - zróżnicowana wewnętrznie grupa metod nauczania gdzie treści kształcenia są przekształcane w modele rzeczywistych zjawisk, sytuacji lub procesów w celu zbliżenia uczniów do poznania bezpośredniego, dzięki dostarczaniu okazji do manipulowania modelem. W nauczaniu przedmiotów humanistycznych jest to jeden ze sposobów poradzenia sobie z poważnym problemem jakim jest niemożność bezpośredniego kontaktu z przedmiotem poznania. Jest to uczenie się przez doświadczenie.

Burza mózgów - stosowana na lekcjach o charakterze problemowym do zbierania hipotez lub sposobów rozwiązania problemu, pozwala odblokować myślenie uczniów i usunąć ich obawy wynikające z niepewności co do poziomu swojej wiedzy oraz strachu przed negatywnym osądem kolegów. Nauczyciel pełni w jej stosowaniu kierowniczą rolę, organizuje sytuację problemową, której propozycje rozwiązania mają zgłaszać uczniowie, udziela głosu, pilnuje swobody zgłaszania pomysłów i stymuluje aktywność uczniów. Podczas burzy mózgów każdy uczeń może zgłosić wiele pomysłów rozwiązań, które nie mogą być poddawane przez nikogo ocenie. Pomysły rozwiązań mogą być rozwijane i zmieniane, stanowiąc podstawą kolejnych propozycji. Wszystkie zgłaszane rozwiązania są notowane do chwili

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego wyczerpania pomysłów. Zwieńczeniem burzy mózgów jest dokonanie logicznej selekcji i weryfikacji rozwiązań.

Mapa myśli - pozwala zapisać w formie skojarzeń rezultat pracy ludzkiego umysłu. Podstawowe cechy tej techniki: temat zasadniczy wyobrażony jest jako symbol centralny na dużej planszy, główne zagadnienia tematu wychodzą od zagadnienia centralnego w postaci odgałęzień, zagadnienia mniej ważne pojawiają się jako odgałęzienia drugiego i następnych stopni, każde z zagadnień może być przedstawione słownie lub za pomocą graficznego symbolu. Często dla wyróżnienia stosuje się różne kolory i podkreślenia a rozbudowanie systemu odgałęzień jest nieograniczone. Po zakończeniu pracy wybieramy należy dokonać selekcji i wybrać te elementy, które najlepiej oddają omawianą tematykę.

Metoda sytuacyjna - nauczyciel przedstawia uczniom sytuację wymagającą podjęcia decyzji i doprowadza do zaproponowania przez uczniów różnych projektów decyzji. Uczniowie zdobywają nową wiedzę za pomocą środków dydaktycznych wskazanych przez nauczyciela i próbują przewidzieć konsekwencje każdej z zaproponowanych decyzji. Nauczyciel omawia przebieg gry oraz zbiera, podsumowuje i uogólnia nowopoznane wiadomości.

Metoda biograficzna - polega na prezentowaniu i analizowaniu biografii znanych postaci, jednocześnie proponujemy uczniom określone wzorce osobowe. Przygotowanie gry polega na wybraniu postaci, zebraniu informacji o niej, sporządzeniu zestawu problemów, których rozwiązanie będzie możliwe dzięki poznaniu biografii. Dzięki jej stosowaniu możemy np.: określić jakimi kryteriami kierował się bohater przy podejmowaniu konkretnych decyzji, zastanowi się co uczyniłby znalazłszy się w innej [hipotetycznej] sytuacji, co stałoby się gdyby w konkretnej [istniejącej] sytuacji podjął inną decyzję. Wymaga wcześniejszego przygotowania uczniów, szczególnie jeśli chodzi o zdobycie informacji o danej postaci przed lekcją.

Metoda symulacyjna - polega na odtworzeniu - inscenizacji konkretnej sytuacji. Rozpoczyna się wprowadzeniem ucznia w sytuację i powiązaniem z nią posiadanej przez niego zdobytej wcześniej wiedzy. Konieczne jest zakończenie tej metody usunięciem niejasności i wątpliwości oraz wyjaśnieniem różnic pomiędzy odtworzonym przez uczniów, a faktycznym przebiegiem sytuacji. Dlatego też często jej zakończenie łączy się dyskusją nad przebiegiem wydarzenia.

Drama – jest specyficzną formą metody symulacyjnej nie przypominającą typowego spektaklu teatralny. Istotą dramy jest stworzenie sytuacji, w której uczniowie mogliby identyfikować się z granymi postaciami i wczuwać się w ich osobowości. Podczas niej uczniowie mogą wypowiadać się gestem, ruchem, słowem i dźwiękiem na różne tematy. Metoda ta pozwala uczyć się przez działanie. Nie powinno być w niej podziału na aktorów i widzów – wszyscy powinni być aktywni, dużo miejsca należy pozostawić dla zachowań spontanicznych – nie może to być pamięciowe recytowanie ról.

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
Przykłady technik dramowych:

- rozmowa kilku postaci na temat, który dotyczy ich czasów, posługiwanie się argumentacją właściwą dla miejsca i czasu, w którym żyły.
- wywiad z osobą, która odpowiadając na pytania ujawnia swoje [autentyczne] stanowisko [cele, motywy itp.]w danej sprawie, która naprawdę miała miejsce.
- scenka grupowa, wprowadzająca w klimat epoki lub wydarzenia, pokazująca ważne zdarzenie, aktorzy korzystają z kostiumów i muzyki.
- pantomima, wypowiedzenie swojego zdania za pomocą ruchu i gestów.
- techniki manualno – plastyczne [wykonywanie rysunku, planu, mapy, makiety itp.].

Projekt edukacyjny (stosowany w gimnazjum i liceum) - duże zadanie wymagającego zdobywania, selekcjonowania, hierarchizowania i uogólniania informacji realizowane samodzielnie przez uczniów, a koordynowane przez nauczyciela. Realizują go grupy uczniów, które samodzielnie zdobywają informacje o jakimś szerszym niż zwykle zagadnieniu, opracowują je, a następnie prezentują innym. Jego rezultat podlega ocenie według jasnych dla wszystkich kryteriów.

Realizacja zadań związanych z projektem wymusza aktywność i myślenie u uczniów oraz potrzebę samodzielnego zdobywania potrzebnej wiedzy. Proces zdobywania wiedzy prowadzi do realizacji postawionych celów a opracowywany problem ma praktyczne znaczenie dla ucznia. Podczas procesu realizowania projektu wiedza teoretyczna wprowadzana jest tylko wtedy, gdy jest to niezbędne.

Planowanie projektu edukacyjnego rozpoczynamy od precyzyjnego określenia tematyki i postawienia celów ogólnych i operacyjnych. Następnie wskazujemy podstawowe treści merytoryczne, powiązania międzyprzedmiotowe oraz określamy metody i formy pracy. Kolejnym etapem jest przydział zadań odpowiednio dobranym grupom i określenie terminów realizacji. Udzielenie instrukcji wykonawcom projektu co do sposobu pracy, literatury i źródeł do wykorzystania, etapów realizacji projektu, terminu i sposobów prezentacji wyników. Ostatnim etapem jest prezentacja rezultatów pracy uczniów i poddanie jej ocenie zgodnie z kryteriami (znane uczniom przed rozpoczęciem pracy) – stopień osiągnięcia celów spełnienia wymagań instrukcji, jakość prezentacji, zainteresowanie słuchaczy, poprawność merytoryczna.

Zasady doboru metod kształcenia:

Zapewnienie jak najbliższego dostępu do poznawanej rzeczywistości (bezpośredniego lub pośredniego).

Zapewnienie możliwości manipulowania przedmiotem poznania.

Dobór metod do celów, treści, środków dydaktycznych oraz ilości czasu.

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
Uwzględnienie poziomu intelektualnego i zainteresowań grupy.

Uwzględnienie doświadczenia prowadzącego i jego stosunku do danej metody.

Nauczanie aktywne i bezpośrednie - model nauczania wspomagający opanowywanie podstawowych umiejętności i wiadomości. Rozkładanie złożonych umiejętności i wiadomości na prostsze części składowe, łatwiejsze do opanowania. Wzbudzanie bezpośredniego i autentycznego zaangażowania się ucznia w naukę. Struktura: uzasadnienie potrzeby uczenia się danych wiadomości i umiejętności, wytworzenie pozytywnego nastawienia, prezentacja istotniejszej i trudniejszej wiedzy przy pomocy pokazu, uczniowskie ćwiczenia (krótkie i treściwe) z jednoczesnym przekazywaniem informacji zwrotnej przez nauczyciela (jakie postępy uzyskują), transfer zdobytej wiedzy i umiejętności na nowe i bardziej złożone sytuacje rozwiązywane przez uczniów samodzielnie.

Uczenie się we współpracy: praca w grupach służąca szeroko rozumianej socjalizacji uczniów. Grupa wspólnie pracuje nad rozwiązaniem zadania, uzyskuje wspólny rezultat i ewentualną nagrodę. Grupa musi być złożona z uczniów dobrych, średnich i słabych oraz z przedstawicieli obu płci.

Nauczanie polimetodyczne: integracja kilku metod w ramach jednej lekcji.

Metody pogładowe polegają na poznawaniu rzeczywistości przyrodniczej i społecznej przy pomocy obserwacji, myślenia i działań praktycznych. Procesy myślowe ucznia pobudzane są dzięki wykonywaniu różnych zadań, których podstawą jest bezpośredni kontakt z przedmiotem poznania lub jego zastępnikiem – środkiem dydaktycznym. Nabywanie wiedzy i umiejętności ma miejsce dzięki aktywnej pracy ucznia, a nie dzięki podawaniu gotowej wiedzy przez nauczyciela, który powinien pełnić funkcje organizacyjno - kierownicze. Kontakt ucznia z przedmiotem poznania lub środkami dydaktycznymi umożliwia sprawne kształtowanie wielu potrzebnych umiejętności.

Metody poszukujące wymagają od uczniów samodzielnego, ale ukierunkowanego przez nauczyciela, poszukiwania wiedzy potrzebnej do odpowiadania na pytania, wykonywania zadań i ćwiczeń oraz rozwiązywania problemów. Umożliwiają zdobywanie wiedzy i umiejętności poprzez działanie. Zakładają dużą aktywność poznawczą ucznia i kierowniczo – organizacyjną rolę nauczyciela.

Wербalizm polega na słownym przekazywaniu wiedzy przez nauczyciela przy zastosowaniu wyłącznie wykładu, opisu lub opowiadania. Jest to przywiązywanie nadmiernej wagi do słów i niedoceniać środków dydaktycznych oraz bezpośredniego oglądu. Wербalizm unika aktywnych działań ucznia i wszelkiej praktyki. Stanowi jedną z poważniejszych wad w pracy wielu nauczycieli. Uniemożliwia kształtowanie umiejętności. Jest to nauczanie wyjątkowo nieefektywne.

Encyklopedyzm w nauczaniu polega na dążeniu do przekazania uczniowi jak największej ilości wiadomości. Prowadzi do przeładowania programu nauczania i pojedynczych lekcji nadmiarem

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

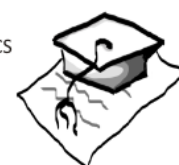
UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
szczegółowych informacji. Jego efektem jest brak czasu na kształtowanie umiejętności i pracę
wychowawczą. Encyklopedyzm daje bardzo słabe rezultaty, jeżeli chodzi o przyrost wiedzy uczniów,
ponieważ nie uwzględnia ich realnych potrzeb i możliwości. Połączony z nadmiernymi wymaganiami
nauczyciela przyczynia się do zniechęcenia uczniów do nauki i szkoły, a nierzadko do rozwoju fobii
szkolnych i załamań nerwowych.

Projekt:

www.praktyki.wh.umcs - Przygotowanie i realizacja nowego programu praktyk pedagogicznych na Wydziale Humanistycznym UMCS
współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
Priorytet III, Poddziałanie 3.3.2 „Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli”

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UMCS
UNIWERSYTET MARII CURIE-SKŁODOWSKIEJ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Charakterystyka wybranych środków dydaktycznych

Środki dydaktyczne - przedmioty materialne i znaki symboliczne ułatwiające poznawanie rzeczywistości i nabywanie umiejętności jej przekształcania. Dostarczają uczniom określonych bodźców sensorycznych oddziałujących na wzrok, słuch i dotyk, pozwalając na bezpośrednie i pośrednie poznanie rzeczywistości. Posługiwanie się środkami dydaktycznymi nie jest celem samym w sobie lecz narzędziem służącym realizacji określonych zadań dydaktycznych.

Podstawowe funkcje środków dydaktycznych: wywoływanie pozytywnych motywów uczenia się, umożliwianie wielostronnej aktywizacji uczniów, ułatwianie procesu poznawania rzeczywistości, weryfikowanie poznania teoretycznego, wywoływanie przeżyć, oddziaływanie wychowawcze, umożliwianie nabywania umiejętności przetwarzania rzeczywistości, przygotowanie ucznia do samokształcenia.

Środki audiowizualne – programy telewizyjne (edukacyjne, popularnonaukowe, publicystyczno - informacyjne), nagrania magnetowidowe, filmy (dokumentalne, dydaktyczne, fabularne) oraz komputerowe programy multimedialne. Informacje są przekazywane za pośrednictwem specjalistycznego sprzętu i związanych z tym sprzętem materiałów, które pełnią rolę nośników informacji. Stosując środki audiowizualne oddziałujemy jednocześnie na wzrok i słuch uczniów, co powoduje wzrost efektywności procesów poznawczych. Środki audiowizualne mają także wiele właściwości, które są niezwykle przydatne do osiągania celów dydaktycznych. Służą zbliżaniu ucznia do poznawanej rzeczywistości, aktywizują postrzeganie oraz myślenie wyobrazeniowe i pojęciowe, kształtują umiejętności, budzą motywację do uczenia się poprzez wywołanie zainteresowania dla przedmiotu poznania.

Powinno wykorzystywać się krótkie fragmenty (kilkuminutowe) programów telewizyjnych lub filmów dobrane pod względem przydatności do realizacji celów lekcji. Należy także pamiętać o tym, że te środki dydaktyczne powinny być jednymi z kilku stosowanych na lekcji bowiem nie mogą one całkowicie zastąpić podręcznika lub innych źródeł wiedzy. Środki audiowizualne mogą posłużyć do przybliżenia poglądów, a w przypadku filmu zwłaszcza reakcji emocjonalnych ludzi w danym momencie dziejowym, określonym środowisku, a także do pokazania życia codziennego, obyczajów, strojów itp. Film można wykorzystywać jako wprowadzenie w sytuację problemową lub ilustrację problematyki, którą nauczyciel chce zaakcentować, a także dla wzbudzenia zainteresowania tematyką lekcji. Nie należy stosować filmów fabularnych do tworzenia ocen wydarzeń i postaci historycznych. Natomiast dobre rezultaty daje konfrontowanie postaci i wydarzeń występujących w filmie z informacjami o tych postaciach i wydarzeniach, zawartymi w podręcznikach. Uczeń, który pracuje z środkiem audiowizualnym musi być szczególnie dokładnie ukierunkowany, zarówno co do sposobu pracy jak i pożądaných rezultatów.

Projekt:

www.praktyki.wh.umcs - Przygotowanie i realizacja nowego programu praktyk pedagogicznych na Wydziale Humanistycznym UMCS współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego Priorytet III, Poddziałanie 3.3.2 „Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli”

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UMCS
UNIWERSYTET MARI CURIE-SKŁODOWSKIEJ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Pomocne jest sformułowanie pytań, na które powinien znaleźć odpowiedź. Zarówno filmy dokumentalne jak i fabularne często wykorzystywane są niewłaściwie a co za tym idzie nie są osiągane zamierzone cele edukacyjne. Wygodny i bezproblemowy odbiór informacji, stałe operowanie obrazem połączonym ze słownym objaśnieniem, zwalnia odbiorcę - ucznia od wysiłku umysłowego. Należy więc pamiętać, że środki audiowizualne a szczególnie film powinny stanowić podstawę do pracy intelektualnej.

Środki foniczne (audialne) – audycje radiowe, nagrania płytowe, nagrania magnetofonowe (słuchowiska, audycje dokumentalne, reportaże, muzyka). Możliwości wykorzystania: do rozwijania wyobraźni i fantazji uczniów; jako epizody wprowadzające nową wiedzę a w klasach starszych jako źródło wiadomości, mogą również służyć do ilustrowania tekstu podręcznikowego lub opisu – opowiadania nauczyciela. Przydatne też są przy tworzeniu sytuacji problemowych.

Do odbioru treści pochodzących ze środków fonicznych uczeń powinien zostać przygotowany poprzez wprowadzenie w tematykę i sformułowanie zadań ukierunkowujących uwagę. Ilość odtwarzanego materiału nie może być zbyt duża. Starannie trzeba dobierać krótkie, ale treściowo istotne fragmenty przydatne do zrealizowania celów lekcji. Konieczne jest omówienie, podsumowanie i uogólnienie rezultatów pracy uczniów. Środki foniczne warto uzupełniać się symbolicznymi i obrazowymi – zwłaszcza mapami i zdjęciami.

Środki wizualne – przeźrocza, obrazy episkopowe, foliogramy, fazogramy. Wizualny obraz na nich przedstawiany musi być uzupełniany treściami słownymi lub tekstem dlatego też dobrze jest wykorzystywać pojedyncze ilustracje albo krótkie ich serie do ilustrowania opowiadania lub jako podstawę opisu. Foliogramy i fazogramy można wykorzystywać do przedstawiania danych statystycznych w formie tabel, wykresów i diagramów a także różnorodnych schematów oraz map konturowych. Środki wizualne powinny nawiązywać do posiadanej przez uczniów wiedzy lub dawać możliwość nabycia nowych informacji. Obserwację uczniów trzeba ukierunkować postawieniem pytań lub problemów. Ilustracja i komentarz muszą stanowić jedność narracyjną a pomiędzy kolejnymi obrazami musi być ciągłość treściowa. Tempo prezentacji powinno być dostosowane do możliwości uczniów. Wykorzystując ilustracje podczas powtarzania i utrwalania wiedzy do ich objaśniania warto zaangażować uczniów.

Najczęściej spotykanym błędem w wykorzystywaniu wszystkich środków o charakterze audiowizualnym jest stosowanie ich „zamiast” właściwej lekcji, np. projekcja filmu przez całe 45 min. Kolejnym błędem jest prezentowanie różnych materiałów bez uświadomienia uczniom w jakim celu jest to robione i wcześniejszego ukierunkowania obserwacji. Nauczycie, przed skorzystaniem z tych środków, powinien przygotować uczniów poprzez wprowadzenie w tematykę oraz ukierunkowanie uwagi na

Projekt:

www.praktyki.wh.umcs - Przygotowanie i realizacja nowego programu praktyk pedagogicznych na Wydziale Humanistycznym UMCS współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
Priorytet III, Poddziałanie 3.3.2 „Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli”

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego wybrane zagadnienia. Każde wykorzystanie filmu fabularnego i dokumentalnego wymaga pewnych uzupełnień ze strony nauczyciela. Obraz powinien być uzupełniony komentarzem słownym (opowiadaniem, opisem, zadawaniem pytań). Wszystkie materiały powinny być starannie przygotowane przez nauczyciela. Niezależnie od typu środków audiowizualnych prezentacje powinny być to krótkie (do 10-15 min. w trakcie całej lekcji). Wybiera się jedynie te fragmenty, które przydatne są do realizacji celów operacyjnych lekcji. Po projekcji można stawiać pytania: co widziałeś? co słyszałeś? co czułeś? co wiesz na pewno na dany temat? czego się domyślasz? czego musisz się jeszcze dowiedzieć? Ułatwią one analizowanie, usystematyzowanie i uogólnienie zdobytych informacji.

Mapy historyczne w edukacji. Umiejętność lokalizacji faktów historycznych w przestrzeni jest obok ich umieszczania w czasie podstawową formą konkretyzacji wydarzeń historycznych. Stąd ogromna rola mapy wśród środków dydaktycznych wykorzystywanych w uczeniu się historii. Mapy historyczne są obrazem przestrzeni geograficznej, na której zachodziły określone fakty historyczne. Występują różne rodzaje map historycznych, a w opracowaniach dydaktycznych spotykamy różne kryteria ich podziału. Praca z mapą wymaga od nauczyciela wdrożenia uczniów do umiejętnego posługiwania się nią. Różnorodne możliwości zastosowania oraz łączenia z innymi środkami dydaktycznymi świadczą o ogromnej roli jaką w nauczaniu historii mogą odegrać mapy historyczne.

Rodzaje map historycznych

- mapy rozwojowe, które obrazują pewien okres historyczny w sposób dynamiczny (np. „Polska Jagiellonów”);
- mapy przekrojowe ukazujące elementy przestrzenne w sposób statyczny w ściśle określonym uczeni: momencie historycznym (np. „Europa po kongresie wiedeńskim”);
- mapy problemowe poświęcone tylko jednemu zagadnieniu typu politycznego, gospodarczego lub społecznego (np. „Zbrodnie hitlerowskie na ziemiach polskich”).

Podział ten można poszerzyć o mapy indukcyjne. Są to mapy zaopatrzone dodatkowo w kartony boczne o małych rozmiarach prezentujące w ujęciu szczegółowym określoną problematykę. Tego rodzaju mapki umożliwiają wdrażanie młodzieży do umiejętności dostrzegania związków przyczynowych. Na przykład w przypadku reformacji do wykazania związków pomiędzy charakterem gospodarki, a szerzeniem się reformacji.

Ze względu na formalną budowę oraz miejsce usytuowania wyodrębniamy: mapy ścienne, atlasy, mapki w podręcznikach, mapki w zeszytach ćwiczeń, mapki konturowe, mapy plastyczne, mapy w postaci przezroczy, mapy w postaci fazo- i foliogramów, mapy zaprogramowane w komputerze.

Podstawowe zasady pracy z mapą wymagają od nauczyciela zapoznania uczniów z umiejętnością czytania mapy historycznej. Odbywa się to przez zapoznanie uczniów z legendą mapy i jej symboliką oraz

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UMCS
UNIWERSYTET MARII CURIE-SKŁODOWSKIEJ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

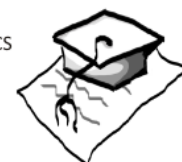
rozwijanie u uczniów umiejętności dostrzegania za symboliką mapy procesów historycznych jak też czynników warunkujących te procesy. Umiejętność pracy z mapą kształtujemy i rozwijamy u uczniów w toku edukacji szkolnej ze szczególnym uwzględnieniem zasady stopniowania trudności. Zaznajomienie uczniów z treściami mapy historycznej przebiega w trzech etapach. Podczas etapu pierwszego następuje postrzeganie podczas którego młodzież odbiera obraz mapy w postaci rozmieszczonych na niej linii, sygnatur punktowych i powierzchniowych. Na drugim etapie uczniowie dokonują wstępnej analizy treści mapy, przez ustalenie między innymi znaczenia zastosowanych znaków powierzchniowych, punktów, symboli itp. Etap trzeci polega na posługiwaniu się językiem zewnętrznym mapy. Następuje wówczas identyfikacja sygnatur z oznaczonymi przez nie obiektami, faktami i zjawiskami historycznymi. W tym etapie następuje nazwanie sygnatur, określenie kierunków geograficznych oraz umiejscowienie omawianych wydarzeń historycznych w czasie i przestrzeni. Pracę z mapą winna poprzedzić szczegółowa analiza legendy mapy czyli zapisu przy pomocy symboli (znaków umownych w postaci geometrycznej, obrazów lub liter) informacji o przedstawionej na mapie rzeczywistości geograficznej i historycznej.

Możliwości zastosowania mapy są bardzo różnorodne, może ona służyć pomocą w kształtowaniu ogólnych wyobrażeń dotyczących kształtu terytorialnego państwa, lokalizacji ważniejszych miejscowości omawianych w czasie lekcji jak też przy określeniu jej położenia w stosunku np. do określonego regionu, pobliskiej rzeki lub ważnego ośrodka życia politycznego, gospodarczego. Pomaga w unaocznianiu faktów oraz ich odniesieniach czasowych i przestrzennych, pozwalając dostrzec związki i zależności w omawianej problematyce lekcyjnej. Mapy są środkiem motywującym ucznia do pracy, symbolizują temat lekcji i związaną z nią problematykę. Stanowią ilustrację wiadomości lub źródło nowych informacji i mogą pomóc w ich porządkowaniu czy utrwalaniu. Mapy stanowią ważny element prac domowych oraz szeroko pojętego procesu samokształcenia uczniów. Pomagają nauczycielowi w stworzeniu sytuacji problemowej.

Korzystne jest łączenie mapy z innymi środkami dydaktycznymi - tekstem, obrazem czy przeźroczkami. Wiązanie mapy z tekstem lub obrazem nie może być czynnością przypadkową, ale powinno wynikać z określonej strategii nauczyciela podporządkowanej celom kształcenia. Mapy historyczne można także wzbogacać także nanosząc diagramy, które obrazują fakty i zjawiska określone liczbowo, a jednocześnie są dokładnie zlokalizowane w przestrzeni geograficznej oraz w czasie historycznym. Mapa z takimi sygnaturami nazywa się kartodiagramem. Jedną z kolejnych możliwości wzbogacenia szkolnych zasobów kartograficznych dają mapy na foliach ale największe możliwości stwarza technika komputerowa. Pozwala ona nie tylko prezentować statyczne mapy ale także je ożywiać symulując kierunek przemieszczenia się wojsk, szlaki podróży odkrywczych bądź testując wiedzę i umiejętności uczniów z zakresu orientacji przestrzennej.

Projekt:

www.praktyki.wh.umcs - Przygotowanie i realizacja nowego programu praktyk pedagogicznych na Wydziale Humanistycznym UMCS współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
Priorytet III, Poddziałanie 3.3.2 „Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli”

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Literatura popularnonaukowa - przedstawia zagadnienia naukowe w sposób przystępny i zrozumiały dla szerokiego ogółu społeczeństwa a jej celem jest popularyzowanie wyników badań naukowych. W szkolnej edukacji historycznej można ją stosować do uzupełniania, pogłębiania i rozszerzania wiedzy podręcznikowej. Może służyć także do konfrontowania sposobu przedstawiania tego samego zagadnienia w publikacjach różnych autorów lub o zróżnicowanym charakterze. Przydatna jest do wykorzystania podczas lekcji i w ramach pracy domowej. Dzięki pracy z literaturą popularnonaukową uczeń nabywa umiejętność wyszukiwania informacji w tego typu źródle wiedzy, a także uczy się weryfikowania informacji pochodzących ze źródeł naukowych i pozanaukowych. Umiejętne korzystanie z literatury popularnonaukowej jako środka dydaktycznego sprzyja przygotowaniu ucznia do samodzielnego poszukiwania wiedzy i konfrontowania ze sobą różnych poglądów na ten sam temat.

Literatura piękna – dzieła literackie (liryka, proza, dramat) jako środek dydaktyczny w nauczaniu historii może posłużyć do przybliżenia poglądów, a zwłaszcza reakcji emocjonalnych ludzi w danym momencie dziejowym i w określonym środowisku (okres i miejsce, w których żył autor), a także do pokazania życia codziennego, obyczajów, strojów itp. Literatura nie może zastąpić podręcznika i innych naukowych źródeł wiedzy. Za przydatne do celów dydaktycznych uważa się te utwory literackie, które przedstawiają autentyczne wydarzenia i postacie, chociaż zaistniałe sytuacje i prowadzone dialogi mogą być fikcyjne. Fikcja literacka nie może dotyczyć spraw podstawowych z dydaktycznego punktu widzenia dotyczących wiedzy historycznej. Szczególnie cenny w edukacji historycznej jest nurt powieści realistycznej i podróżniczej. Wykorzystywać należy ją w charakterze wprowadzenia w sytuację problemową lub ilustrację problematyki, którą nauczyciel chce zaakcentować, a także dla zainteresowania tematyką lekcji. Dobre rezultaty daje konfrontowanie postaci i wydarzeń występujących w dziele literackim z informacjami o tych postaciach i wydarzeniach, zawartymi w podręcznikach. Można również wykorzystywać literackie opisy zdarzeń typowych dla życia codziennego. Literatury pięknej nie powinno się natomiast stosować do tworzenia ocen zjawisk, wydarzeń i postaci. Uczeń, który pracuje z dziełem literackim, musi zostać przez nauczyciela ukierunkowany, zarówno co do sposobu pracy jak i pożądanego rezultatu. Pomocne jest formułowanie pytań, na które musi znaleźć odpowiedź. Powinien on analizować nie cały utwór, lecz tylko fragment istotny ze względu na walory poznawcze, chociaż dobrze by było aby uczeń znał wcześniej całość utworu.

Źródła historyczne – wszelkie informacje o szeroko rozumianej przeszłości gdziekolwiek się one znajdują wraz z tym co owe informacje przekazuje (definicja wg. Topolskiego). Przeszłość jest tu rozumiana bardzo szeroko obejmując również warunki w jakich żył człowiek. Źródła historyczne pozwalają poznać fakty w konkretnej postaci, zaciekawiają uczniów i spełniają funkcje kształcące

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego szczególnie będąc przydatne przy wyrabianiu krytycyzmu. Nauczyciel powinien systematycznie wykorzystywać różnorodne materiały źródłowe w procesie dydaktycznym, gdyż dzięki temu uświadomi uczniom, że źródła historyczne są podstawą wiedzy o przeszłości. Stosowanie podczas lekcji historii źródeł umożliwia osiągnięcie wielu celów nauczania: min. wykształcenie umiejętności samodzielnego zdobywania wiedzy, poszukiwania potrzebnych wiadomości w różnych źródłach informacji, krytycznego stosunku do różnych źródeł wiedzy i ich hierarchizowania, aktywizowania i rozwijania intelektualnych możliwości uczniów. Praca ze źródłem wymaga od nauczyciela dużej odpowiedzialności, gdyż jest on organizatorem całego przedsięwzięcia, ale także osobą, która poprzez swoje umiejętności powinna przez cały czas kierować dyskusją, prezentować różne techniki pracy nad źródłami oraz uczyć krytycznego podejścia do materiału analizowanego. Materiały źródłowe są wykorzystywane przy różnych metodach nauczania: wykładzie lub opowiadaniu (do ubarwienia omawianych wydarzeń), przy pracy w grupach lub indywidualnej pod kierunkiem nauczyciela (najczęściej polega to na analizie tekstu), jako podstawa do przeprowadzenia inscenizacji lub dramy, w metodzie projektów. Oprócz tego teksty źródłowe możemy wykorzystywać przy sprawdzaniu wiedzy uczniów.

Z uwagi na bogactwo źródeł historycznych można je podzielić na określone rodzaje bądź typy. Ze względu na potrzeby współczesnej polskiej dydaktyki źródła najczęściej dzieli się na pisane i niepisane.

Źródła pisane – zawarte w nich informacje zostały przedstawione przy pomocy pisma i mogą mieć charakter:

- opisowy - relacje historiograficzne (kroniki, roczniki, prace historyczne, traktaty i rozprawy polityczne, żywoty), pamiętniki, dzieła literackie, prasa, epistolografia itp.

- źródeł aktowych (dokumentalne): normatywne (konstytucje, uchwały, kodeksy, traktaty międzynarodowe itp.), akta administracyjne, sądowe lub policyjne będące śladem działalności bieżącej instytucji (akta spraw, umowy, wyroki sądowe, raporty policyjne, meldunki, zawiadomienia, rejestry, itp.).

Źródła niepisane –wszelkie pozostałości czasów minionych występujące w postaci wytworów człowieka wraz z pełnionymi przez nie funkcjami nie mające jednak formy opisowej. Zaliczyć do nich można: materiały ikonograficzne (obrazy, rzeźby itp.), zabytki architektoniczne, przedmioty codziennego użytku, materiały numizmatyczne i filatelistyczne, broń, narzędzia pracy, materiały fotograficzne i filmowe (kroniki, filmy, zdjęcia itp.), nagrania foniczne na taśmie magnetofonowej.

Podział ten jest umowny gdyż wiele materiałów źródłowych można zaklasyfikować jednocześnie do kilku kategorii, w zależności od tego, w jakim celu chcemy się nimi posłużyć i na co zwrócić uwagę. Dlatego też często są one dzielone na:

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
- Źródła bezpośrednie – części realnej rzeczywistości historycznej bezpośrednio działające na zmysły podmiotu poznającego dzięki temu elementy rzeczywistości poznaje on bez pośrednictwa innych osób.

- Źródła pośrednie – przedstawione za [pośrednictwem znaków umownych (pismo, język)]

Praca ze źródłem wymaga odpowiedniego doboru materiałów źródłowych. Przed rozpoczęciem pracy nauczyciel powinien zapoznać uczniów z różnymi typami źródeł historycznych, zaprezentować ich klasyfikację, ilustrując to przykładami poszczególnych rodzajów źródeł, pokazując przy okazji ich charakterystyczne cechy, różnice w konstrukcji, języku, wymowie. Praca ze źródłem historycznym powinna być stopniowo rozbudowywana i wzbogacana o pytania i zadania o coraz większym stopniu trudności. Początkowo praca może opierać się o materiały, których odczytanie i interpretacja nie przysporzą większych trudności i zachęcą do twórczej pracy. Dopiero po pewnym czasie możliwe jest wprowadzanie materiałów trudniejszych, zarówno konstrukcyjnie jak i treściowo. Uczniowie powinni też być zapoznani z zasadami analizowania i krytyki źródeł. Najczęściej wykorzystywane są teksty źródłowe, które służą poznaniu faktów historycznych, kształtowaniu umiejętności analizowania czytanego tekstu oraz krytycznego podejścia do słowa pisanego. Lekcja poświęcona analizie tekstów źródłowych powinna być starannie przygotowana, a jej cele odpowiednio sformułowane.

Dobór materiałów źródłowych będzie też zależny od tego, co nauczyciel pragnie osiągnąć poprzez ich prezentację oraz czemu ma służyć ich zastosowanie. Przy ich doborze nauczyciel winien ustalić do czego chce je wykorzystać i jakie metody nauczania zastosuje. Uwzględnić także zgodności ze wskazaniem programu oraz zainteresowaniami i możliwościami percepcji intelektualnej młodzieży. Należy starać się, aby źródła były charakterystyczne dla omawianej epoki. Toteż podczas lekcji dotyczących średniowiecza najlepiej jest sięgać do kronik, kapitałów, roczników, żywotów świętych, aktów lokacyjnych, statutów cechowych, dekretów soborowych i synodalnych czy aktów fundacyjnych. Przy omawianiu czasów nowożytnych bazę źródłową można rozszerzyć o listy i pamiętniki, relacje z podróży, traktaty międzynarodowe, przywileje stanowe, konstytucje sejmowe i traktaty filozoficzne. Podczas pracy na historię XIX wieku należy skorzystać z materiałów prasowych, konstytucji państwowych, programów partii politycznych, karykatury politycznej, danych statystycznych czy fotografii. Dzieje XX wieku rozszerzają dodatkowo pulę dotychczasowych typów źródeł wzbogacając to wszystko jeszcze o nagrania foniczne i obrazowe. Materiały źródłowe stosowane na lekcjach powinny mieć odpowiednią objętość, dobrze jeżeli jest ona dostosowana do typu

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

materiału - im trudniejsze źródło, tym jego rozmiary powinny być mniejsze. Czytanie trudnego tekstu nie może zbytnio męczyć ucznia, gdyż odbije się to negatywnie na jego sprawności podczas analizy i krytyki źródła. Również ilość tekstów może stopniowo ulegać zwiększeniu, tak aby kilka źródeł dotyczyło jednego zagadnienia bądź postaci historycznej. Zastosowanie od razu tekstu rozbudowanego, napisanego trudnym, urzędowym lub prawniczym językiem /np. konstytucja, umowa międzynarodowa, traktat/, tylko zniechęci ucznia do analizy i wywoła w nim uczucie niechęci do pracy ze źródłem. Nauczyciel musi też pamiętać, by teksty były podczas tych czynności dostępne bezpośrednio każdemu uczniowi. Tekst źródłowy należy przeczytać głośno i wyraźnie, wyjaśniając wszelkie wątpliwości językowe i wprowadzając wszelkie konieczne do pełnego zrozumienia treści przez uczniów uzupełnienia. Jeżeli wśród analizujących pojawią się odmienne interpretacje i oceny dotyczące zjawisk lub postaci występujących w tekstach, nauczyciel powinien czuwać nad przebiegiem dyskusji, a następnie podsumować ją.

Zasady analizowania i krytyki źródeł polegają na:

- określeniu z rodzaju źródła a jakim uczniowie mają do czynienia, kiedy powstało i kto jest jego autorem.
- zwróceniu uwagi na konstrukcję źródła, jego język, narrację, ogólną wymowę, autora i adresata.
- oddzieleniu analizy tekstowej od interpretacji.
- usystematyzowaniu uzyskanych informacji.
- konfrontacji informacji pochodzących z analizy źródła historycznego z podręcznikiem i innymi źródłami wiedzy historycznej.
- uogólnieniu wniosków płynących z analizy źródła w kontekście wiedzy historycznej uzyskanej uprzednio.

Zasady pracy ze źródłem historycznym w procesie nauczania historii w szkole wymagają odpowiedzi na poniższe pytania:

- czy źródła mają stanowić ilustrację zajęć lekcyjnych i potwierdzić wcześniej uzyskaną wiedzę podręcznikową ?
- czy praca nad źródłem ma dostarczyć zasadniczych informacji na dany temat i zastąpić inne metody zdobywania wiedzy, takie jak wykład czy pogadanka ?
- czy ma to służyć rozszerzeniu płaszczyzny informacyjnej i wzbogacić wiedzę już nabytą o pewne dodatkowe elementy ?
- czy chodzi o rekapitulację lub sprawdzenie wiedzy uczniowskiej na zakończenie określonego tematu lub po omówieniu większej partii materiału ?

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
Uczniowie muszą być świadomi, że niezależnie od typu materiału źródłowego ich praca nad źródłem powinna polegać na:

- krytyce zewnętrznej tu niezbędnym wydaje się postawienie takich pytań jak: kim był autor? jaki jest jego związek z opisywanymi faktami? czy znał prawdę, mógł i chciał ją przekazać? jeśli prawda nie została przekazana, to dlaczego było to niemożliwe?

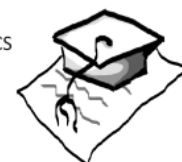
- odczytaniu źródła oraz dokonaniu jego analizy i krytyki czynności bardzo złożonych. Dokonując krytyki źródła nie wystarczy tylko zapytać o to, co i gdzie znajduje się w tekście? Należy również spytać: co z tego wynika? jaki był tego cel? o czym to świadczy? itd. Elementarny rozbiór treści materiału nie może li tylko ograniczać się do zapytania o to, np. gdzie w tekście jest mowa o tym bądź o tamtym.

- uporządkowaniu zdobytych w czasie pracy informacji. Pozwoli to również zastanowić się nad stopniem przydatności i wartości konkretnego materiału źródłowego podczas poznawania kolejnych zagadnień historycznych. Co więcej dzięki syntetyzowaniu i porządkowaniu wiedzy uczeń zapozna się ze sposobami wnioskowania historycznego i trybem uogólnień w procesie badawczym. Możliwe będzie też porównanie różnych źródeł dotyczących tego samego zagadnienia, zhierarchizowanie ich i ustalenie przyczyn ewentualnych przyczyn i niezgodności.

Przykład źródła historycznego, z obudową metodyczną.

Jan Długosz , *Roczniki czyli Kroniki Sławnego Królestwa Polskiego* . [W:] T. Maresz, K. Juszczak, *Historia w tekstach źródłowych, wypisy*, t. I. Rzeszów 1996, s. 122-123.

(...) Znalezione zaś w wojsku krzyżackim kilka ciężkich wozów wyładowanych pętami i kajdanami, które Krzyżacy przywieźli do wiązania jeńców polskich, obiecując sobie pewne zwycięstwo bez liczenia się z interwencją Bożą i nie myśląc o walce, ale o triumfalnym zwycięstwie. Znalezione też inne wozy pełne sosnowych żagwi pomazanych jeszcze łojem i smołą, także strzały oblane łojem i smołą, którymi mieli ścigać pokonanych i uciekających, W pełnym pychy zadufaniu za wcześniej przygotowywali plany dotyczące sprawy spoczywającej w rękach Bożych, nie zostawiając miejsca na moc Bożą. Za słusznym jednak wyrokiem Bożym, który stał ich pychę, Polacy zakuwali ich w te pęta i kajdany. (...) Po rozbiciu taboru nieprzyjacielskiego wojsko królewskie przybyło na wzgórze, na którym znajdował się stały obóz wrogów, i zobaczyło wiele oddziałów i zastępów nieprzyjacielskich rozproszonych w ucieczce, jak błyszczały w promieniach słońca odbijających się w zbrojach, które niemal wszyscy mieli na sobie. Urządziwszy dalszy pościg za nimi (wojsko polskie), wkroczywszy na podmokłe łąki, rzuciło się na wrogów i pokonawszy garstkę, która odważyła się stawić opór, na rozkaz króla, by rycerze zaniechali rzezi, pozostały oddział pędzono nietknięty, nie dopuszczając się krwawych gwałtów. Wtedy to król polski dawszy znak rozkazał rycerzom ścigać uciekających wrogów, napomniwszy ich, by

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UMCS
UNIWERSYTET MARI CURIE-SKŁODOWSKIEJ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

się absolutnie wstrzymali od rzezi. Pościg rozciągnął się na wiele mil. Garstka, która wcześniej rzuciła się do ucieczki, uszła. Wielu rycerzy schwytano i odprowadzono również do obozu, a zwycięzcy potraktowali ich łagodnie. Następnego dnia oddano ich królowi. Wielu wskutek tłoku i ścisku utonęło w stawie znajdującym się w odległości 2 mil od bitwy. Nadchodząca noc przerwała pościg. Zginęło w tej bitwie 50 tysięcy wrogów, a 40 tysięcy dostało się do niewoli. Zagarnięto podobno 51 chorągwi wojennych. Zwycięzcy wzbogacili się bardzo łupami na wrogach. Chociaż jestem przekonany, że jest rzeczą trudną dokładnie obliczyć, ilu spośród wrogów zginęło, jednak droga na przestrzeni kilku mil była usiana trupami, ziemia nasiąknięta krwią zabitych, a powietrze napełniały wołania umierających i jęczących.

Pytania i ćwiczenia do wykonania przez uczniów po zapoznaniu się z tekstem.

Jakie były bezpośrednie następstwa bitwy grunwaldzkiej ?

Które informacje potwierdzają przypuszczenia, że Krzyżacy byli pewni zwycięstwa w tej bitwie?

Jak Polacy postąpili z rycerzami Zakonu po bitwie ? Dlaczego król Władysław Jagiełło wydał takie polecenie w tej sprawie ?

Projekt:

www.praktyki.wh.umcs - Przygotowanie i realizacja nowego programu praktyk pedagogicznych na Wydziale Humanistycznym UMCS współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
Priorytet III, Poddziałanie 3.3.2 „Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli”

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Notatka

Prawidłowo sporządzona notatka jest ważną umiejętnością w procesie nauczania i uczenia się. Notowanie to utrwalenie na papierze w możliwie skróconej, ale wyraźnej i jasnej formie myśli, wniosków i skojarzeń. Tworzenie notatek odgrywa również bardzo ważną rolę w procesie samokształcenia. Notowanie zwiększa ponad dwukrotnie rozumienie treści wykładu, opowiadania i opisu. Podobne wartości osiąga się także przez notowanie dyskusji i posługiwanie się notatkami podczas korzystania z podręcznika i innych materiałów drukowanych.

W procesie uczenia się każda praca umysłowa powinna być połączona z notowaniem. Sporządzanie notatek w trakcie studiowania podręcznika, książek naukowych i popularnonaukowych, słuchania wykładów, sympozjów, dyskusji itp., pomaga w przyswojeniu większego zakresu wiedzy. Należy notować wszystkie ważne myśli, aby je lepiej utrwalić.

Istnieje kilka rodzajów notatek, które mogą sporządzać nauczyciele doskonalący się lub przygotowujący do zajęć:

- streszczenie – własnymi słowami w skrócie przedstawia się najważniejsze informacje, zagadnienia i ich powiązania, stosuje się najczęściej przy pracy nad tekstem;
- wyciąg – jest to dosłowne wypisanie tez, wniosków, cytatów oraz fragmentów tekstu, ten typ notatki stosuje się na ogół przy pracy nad tekstem naukowym lub literackim, jest bardzo użyteczny przy pisaniu wypracowań, sprawozdań i referatów;
- opinia – jest to zapis przemyśleń, uwag i przeżyć własnych lub innych osób po lekturze, wykładzie, sympozjum, filmie itp.;
- schematy i zestawienia tabelaryczne – przedstawienie w sposób graficzny (schematy, diagramy, wykresy, tabele) poznanych wiadomości, treści, tez i ich wzajemnych stosunków, ten rodzaj notatki jest stosowany bardzo rzadko choć jest bardzo skuteczny, szczególnie dla osób z przewagą pamięci wzrokowej oraz z rozwiniętą orientacją przestrzenną;
- plan – jest to ujęcie treści w punktach, które może mieć formę tez, zdań pytających lub oznajmujących, notatka tego typu pozwala na wyodrębnienie poszczególnych elementów treści i ich wiązanie we wzajemne zależności współrzędne i podrzędne, często wielostopniowe, istnieje kilka typów planów:
 - równoległy lub porównawczy, polega na zestawieniu różnych treści, tematów, sądów dotyczących jednej sprawy,
 - punktowy, zapis w formie ponumerowanej ważnych myśli, zagadnień, tematów itd.,

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

- rozwinięty, wyszczególnione są w nim wszystkie punkty treści i jednocześnie ukazana jest ich zależność, poszczególne punkty takiego planu oznacza się różnymi symbolami, np. główne punkty oznaczone są cyframi rzymskimi, treści je rozwijające cyframi arabskimi, a informacje szczegółowe literami alfabetu łacińskiego, a w końcu myślnikami, taki plan uznawany jest za najlepszy.

Notatka powinna być skonstruowana w sposób ułatwiający zwrócenie uwagi na sprawy najważniejsze (dzięki stosowaniu różnych wyróżników tekstu). Sztukę notowania powinien poznawać uczeń już w szkole podstawowej. Umiejętność ta pomaga w selekcji, zrozumieniu, opanowaniu i logicznym uporządkowaniu zdobywanej wiedzy. Notatki mogą być sporządzane w zeszytach przedmiotowych, notatnikach lub w formie elektronicznej.

Notatka może być sporządzana przez uczniów tak na lekcji jak i w pracy poza szkolnej. O tym co powinien notować decyduje sam uczeń, do nauczyciela należy udzielenie odpowiednich wskazówek lub ewentualna pomoc w rozwiązywaniu wynikłych problemów.

Rodzaje notatek uczniowskich:

- porządkowe – daty i tematy zajęć, źródła informacji, opis bibliograficzny książki, temat i cel wycieczki, tytuł filmu, sztuki teatralnej, nazwisko jej autora itp.;
- materiałowe – zawierają przede wszystkim plan lub krótkie streszczenie treści zajęć, czasami uzupełnione szkicami i rysunkami, które ułatwiają ich przyswojenie; zalicza się do nich także zanotowane własne przemyślenia, uwagi, rozważania i spostrzeżenia; rozwinięciem takiej notatki jest opracowanie treści wykładu, tematu z podręcznika; celem jest zrozumienie treści, sklasyfikowanie informacji w grupy i wyciągnięcie z nich wniosków; można posługiwać się przy tym planem, tabelą, schematem, diagramem lub wykresem;
- konstrukcje metodyczne i polecenia nauczycieli, wykładowców – informacje mówiące jak wykonać pewne zadania, lub wyjaśnienia dotyczące techniki uczenia się danego przedmiotu lub określonej partii materiału;
- ćwiczenia - służą do przyswojenia przez uczniów różnych umiejętności, uczeń powinien wykonywać ich jak najwięcej, czasami łącząc je z notatkami materiałowymi, z przyswojeniem lub powtórzeniem przerobionego materiału;
- własne opinie i uwagi – dotyczą poznawanych na lekcjach treści, ich przedstawienia w podręczniku, wykładzie, dyskusji lub innych źródłach informacji; te uwagi i opinie pobudzają aktywność, kształtują krytyczne myślenie, umożliwiają stworzenie własnego

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego punktu widzenia na różne zagadnienia; notatka tego typu powinna być wykorzystana na następnych zajęciach;

- powiązanie i uzupełnienie - powiązanie występuje gdy pod wpływem lektury, filmu, sztuki, widowiska nawiązujemy do wcześniej opracowanego tematu; uzupełnienie polega na tym, że uzyskawszy nowe, ważne informacje na temat wcześniej poznanego zagadnienia, uzupełnia się nim wcześniejszą notatkę materiałową, wykorzystując w tym celu margines lub wolne miejsce obok dawnego zapisu.

Nauczyciel powinien sprawować nadzór nad notatkami uczniowskimi. Częsta kontrola, pomoc, wskazówki i wyjaśnienia gwarantują ich jakość i przydatność. Notatka powinna być często sporządzana, bowiem tylko wtedy uczniowie nauczą się poprawnie ją konstruować, a co się z tym wiąże zapewnią sobie pomoc w lepszym przyswojeniu wiedzy, jej usystematyzowaniu, zaktywizują się. Notatka będzie świetnym materiałem do powtórzeń i egzaminów oraz przygotuje uczniów do samokształcenia.

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
**WZÓR WYMAGANYCH KONSPEKTÓW LEKCJI PROWADZONYCH PRZEZ
PRAKTYKANTA/PRAKTYKANTKĘ.**

Konspekt lekcji historii

Klasa:

Data:

Temat: Epoka wielkich odkryć geograficznych.

Czas: 2 godziny lekcyjne

Cel ogólny lekcji: Poznanie przyczyn, przebiegu i skutków wielkich odkryć geograficznych

Cele operacyjne lekcji :

Wymagania:

I. Wiadomości:

Kat. A. Zapamiętanie.

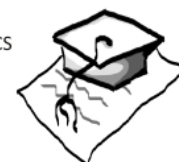
Uczeń zapamięta fakty i postaci:

- dopłynięcie do Przylądka Dobrej Nadziei 1488 r.
- odkrycie kontynentu amerykańskiego przez K. Kolumba 1492 r.
- kolejne wyprawy K. Kolumba 1493-1504r.
- opłynięcie Afryki i dotarcie do Indii 1497-1498r.
- dotarcie Amerigo Vespucciego do wschodnich wybrzeży Ameryki Południowej w 1499r.
- opłynięcie ziemi przez F. Magellana 1519-1522
- wyprawy J. Cabota do Ameryki Północnej, odkrycie Labradoru i Nowej Funlandii 1497-1498r.
- podbój Meksyku przez Ferdynanda Cortesa 1518-1521
- Podbój Peru przez Franciszka Pizarro 1531-1533
- wyprawa F. Cartiera 1534 r.
- K. Kolumb
- Vasco da Gama
- Amerigo Vespucci
- F. Magellan
- Bartolomeo Diaz
- J. Cabot
- F. Cartier
- Henryk Żeglarz

K	P	R	D
	+		
+			
		+	
	+		
	+		
	+		
			+
		+	
			+
+			
	+		
+			
	+		
	+		
			+
			+
	+		

Projekt:

www.praktyki.wh.umcs - Przygotowanie i realizacja nowego programu praktyk pedagogicznych na Wydziale Humanistycznym UMCS współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
Priorytet III, Poddziałanie 3.3.2 „Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli”

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

- Izabela Kastylijska

- F. Cortes

- F. Pizarro

- Aleksander VI

- Montezuma

Kat. B. Rozumienie.

Uczeń rozumie pojęcia i wydarzenia

- karawela

- astrolabium

- busola

- konkwistador

- przyczyny podejmowania wypraw przez Europejczyków

- wpływ rozwoju nawigacji i budowy statków na rozwój żeglarstwa

- znaczenie bulli papieskiej „Inter cetera”

- skutki polityczne, gospodarcze i społeczne odkryć geograficznych

II. Umiejętności

Kat. C. Stosowanie wiadomości w sytuacjach typowych:

- uczeń potrafi: przedstawić wyobrażenia ludzi dotyczące kształtu Ziemi i porównać je z wiedzą współczesną

- wymienić głównych podróżników i ich osiągnięcia

- wskazać na mapie trasy podróżników

- wymienić i wskazać na mapie państwa, które odegrały czołową rolę w okresie wielkich odkryć geograficznych (Portugalia, Hiszpania, Anglia, Francja)

- wyjaśnić wpływ odkryć geograficznych na życie codzienne Europejczyków

Kat. D. Stosowanie wiadomości w sytuacjach problemowych:

- wyjaśnić wpływ odkryć geograficznych na handel europejski, upadek handlu śródziemnomorskiego i bałtyckiego (Hanza)

- zanalizować i ocenić postępowanie konkwistadorów

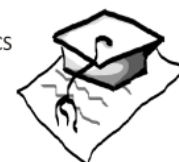
- potrafi analizować źródła historyczne, które przedstawiają przebieg wypraw

- potrafi wyjaśnić różnice między kolonizacją hiszpańską a portugalską

- dokonać klasyfikacji skutków wypraw pozytywne i negatywne

Kat. E. Postawy i przekonania:

	+		
		+	
		+	
			+
			+
+			
		+	
+			
		+	
+			
	+		
			+
+			
+			
+			
	+		
	+		
		+	
		+	
			+
			+
		+	

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

1. Nabędzie przekonania, że praca nad sobą, wyobraźnia oraz dążenie do celu przynosi efekty i przyczynia się rozwoju jednostki jak i społeczeństwa.
2. Nabędzie przekonania, że dla korzyści własnych lub ogółu, nie wolno niszczyć kultury i dorobku innych społeczeństw, ras i narodów.

Środki dydaktyczne: atlas historyczny, mapa, ilustracje, Encyklopedia Multimedialna PWN – Historia, Internet.

Metody nauczania: praca pod kierunkiem nauczyciela z wykorzystaniem komputera, praca w grupach, wykład, rozmowa nauczająca.

Tok lekcji:

Element lekcji	Czas trwania	Czynności nauczyciela	Czynności ucznia
Czynności organizacyjno porządkowe	6 min	Sprawdzenie listy obecności	
Rekapitulacja wtórna	7 min	Jak wyobrażono sobie kształt Ziemi w średniowieczu? Jaką rolę odgrywał handel lewantyński? Jakie skutki miało zajęcie Azji Mniejszej i Konstantynopola przez Turków?	Uczniowie próbują odpowiedzieć na pytania
Wprowadzenie nowego tematu lekcji.	5 min	Podanie tematu lekcji. Omówienie jej celów	
Praca nad nowym materiałem.	30 min	Nauczyciel stara się wspólnie z uczniami wyjaśnić dlaczego tak bardzo ważna była droga do Indii. Nauczyciel wyjaśnia główne przyczyny wypraw geograficznych oraz wydarzenia które je umożliwiły. Nauczyciel dzieli klasę na 4 grupy. Wyznacza szefa grupy i sekretarza. Każda grupa ma poszukać informacji na temat wypraw geograficznych innego kraju. Ustala, że każda z grup około 10 minut na przygotowanie i 5 minut na zreferowanie wyników swoich poszukiwań. Grupy wybierają swojego: szefa, sekretarza i	Uczniowie starają się udzielić odpowiedzi. Uczniowie w I grupie opracowują wyprawę portugalskie, w grupie II hiszpańskie, w grupie III angielskie, w grupie IV francuskie. Po przygotowaniu materiału

Projekt:

www.praktyki.wh.umcs - Przygotowanie i realizacja nowego programu praktyk pedagogicznych na Wydziale Humanistycznym UMCS współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego Priorytet III, Poddziałanie 3.3.2 „Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli”

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

		sprawozdawcę. Uczniowie mają skorzystać z tekstów źródłowych znajdujących się na portalach internetowych.	sprawozdawca każdej grupy prezentuje zdobyte wiadomości oraz pokazuje na mapie przebieg poszczególnych wypraw.
	10 min	Nauczyciel omawia skutki wypraw geograficznych – wzbogacając swą wypowiedź ilustracjami i prezentacją komputerową.	Uczniowie słuchają i Oglądają.
Rekapitulacja pierwotna	32 min	<p>Nauczyciel dzieli klasę na grupy dwuosobowe i każe sporządzić notatkę za pomocą komputera pt. „Przyczyny i skutki odkryć geograficznych”. Nauczyciel szczegółowa przedstawia zadanie:</p> <ul style="list-style-type: none"> - uruchom edytor tekstu Word, - sformatuj teks: rozmiar czcionki 13; krój Times New Roman lub Arial, cały tekst wyjustuj, tytuł notatki napisz italiką i pogrub. - Wykorzystaj materiały z Encyklopedii Multimedialnej PWN-Historia oraz Internetu (np. portale www - skopiuj do notatki dwie dowolne ilustracje dotyczące jej tematu - skutki wypraw umieść w tabelce w dwóch kolumnach pozytywne i negatywne, format tabeli -Elegancki - wydrukuj pracę i następnie zapisz ja na dyskietce 3,5. <p>Nauczyciel kontroluję pracę, wyjaśnia i pomaga w rozwiązywaniu ewentualnych problemów. Podsumowuje i ocenia pracę.</p> <p>Praca domowa: wklej notatkę do zeszytu oraz napisz esej pt. „Czy obecny świat dzięki odkryciom geograficznym jest lepszy czy gorszy?”</p>	Uczniowie uruchamiają edytory i wykonują pracę.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UMCS
UNIWERSYTET MARII CURIE-SKŁODOWSKIEJ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Projekt:

www.praktyki.wh.umcs - Przygotowanie i realizacja nowego programu praktyk pedagogicznych na Wydziale Humanistycznym UMCS współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
Priorytet III, Poddziałanie 3.3.2 „Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli”

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

LITERATURA:

- T. Barski, *Technologie informacyjno-komunikacyjne w edukacji*, Opole 2006.
- M. Bieniek, *Dydaktyka Historii. Wybrane zagadnienia*, Olsztyn 2009.
- P. Black, Ch. Harrisom, C. Lee, B. Marshall, D. William, *Jak oceniać, aby uczyć*, Warszawa 2006.
- E. Chorąży, D. Konieczka-Słiwińska, S. Roszak, *Edukacja historyczna w szkole. Teoria i praktyka*, Warszawa 2008.
- M. Czerepaniak-Walczak, *Aspekty i źródła profesjonalnej refleksji nauczyciela*, Toruń 1997
- M. Durda, J. Maciejewska, *Jak badać i podnosić jakość pracy szkoły*, Poznań 2002.
- Dydaktyka historii jako dyscyplina akademicka wobec wyzwań współczesności*, red. L. Kudła, Cz. Nowarski, Kraków 2008.
- A. Dziedzic, W. E. Kozłowska, *Drama na lekcjach historii*, Warszawa 1999.
- I. Dzierzgowska, *Jak uczyć metodami aktywnymi*, Warszawa 2004.
- J. Gajda, S. Juszczak, B. Siemieniecki, *Edukacja Medialna*, Toruń 2002.
- E. Gurbiel, G. Hardt-Olejniczak, E. Kołczyk, H. Krupicka, M. Sysło, *Nauka z komputerem. Książka dla ucznia gimnazjum*, Warszawa 2001.
- T. Garstka, J. Marszałek, *Nauczyciel na starcie*, Wydawnictwo CODN, Warszawa 2000
- M. Jadczyk, K. Juszczak, *Matura z historii. Doświadczenia i sugestie dla uczniów i nauczycieli szkół ponad gimnazjalnych*, Toruń 2006.
- Korelacja-integracja wiedzy-szansa dla ucznia*, red. G. Pańko, J. Wojdon, Wrocław 2006
- E. Kosińska, *Ocenianie w szkole. Krótki poradnik psychologiczny*, Kraków 2000.
- J. Królikowski, *Opiekun nauczyciela. Teoria, refleksja, praktyka. Poradnik*, CODN, Warszawa 2002
- J. Królikowski, *Projekt edukacyjny*, Warszawa 2000.
- J. Krzyżewska, *Aktywizujące metody i techniki w edukacji, cz. II.*, Suwałki 2000.
- M. Kujawska, *Problemy współczesnej edukacji historycznej*, Poznań 2001.
- J. Maternicki, Cz. Majorek, A. Suchoński, *Dydaktyka historii*, Warszawa 1994.
- J. Maternicki, *Szkolne kółka zainteresowań*, Warszawa 1966.
- Media i metody wspomagające jakość kształcenia*, praca zbiorowa pod red. K. Jankowskiego, B. Sitarskiej, C. Tkaczuka, Siedlce 2005.
- Megabajty dziejów. Informatyka w badaniach, popularyzacji i dydaktyce historii*, red. R.F. Prinke, Poznań 2007.
- Metody komputerowe w badaniach i nauczaniu historii*, red. K. Narojczyk, B. Ryszewski, Olsztyn 2005.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
A. Mikina, B. Zając, *Jak wdrażać metodę projektów? Poradnik dla nauczycieli i uczniów gimnazjum, liceum i szkoły zawodowej*, Kraków 2004.

Multimedia w edukacji historycznej i społecznej, red. J. Rulka, B. Tarnowska, Bydgoszcz 2002.

Muzeum w nauczaniu historii, red. A. Zielecki, Rzeszów 1989.

Niemierko, *Między oceną szkolną a dydaktyką. Bliżej dydaktyki*, Warszawa 1991.

Niemierko, *Ocenianie szkolne bez tajemnic*, Warszawa 2002.

G. Okła, *Metoda projektów w nauczaniu historii*, „Wiadomości Historyczne”, 1/2000. s. 38-44.

Z. Osiński, *Technologia informacyjna w edukacji humanistycznej*, Toruń 2006.

R. Perry, *Teoria i praktyka. Proces stawania się nauczycielem*, Warszawa 2000

Praktyki pedagogiczne w systemie kształcenia nauczycieli, red. B. Walkiewicz, CODN, Warszawa 2006.

Rola i miejsce muzeów w wychowaniu młodzieży, red. J. Centkowski, J. Konar, Warszawa 1980.

A. Suchoński, *Środki audiowizualne w nauczaniu i uczeniu się historii*, Warszawa 1987.

Sztuka nauczania. Czynności nauczyciela, red. K. Kruszewski, Warszawa 2002.

M. Taraszkiewicz, *Jak uczyć lepiej? Czyli refleksyjny praktyk w działaniu*, CODN, Warszawa 1996.

Toruńskie Spotkania Dydaktyczne III. Źródła w edukacji historycznej, red. S. Roszak, M. Strzelecka, A. Wieczorek, Toruń 2006,

Toruńskie Spotkania Dydaktyczne IV. Muzea i archiwa w edukacji historycznej, red. S. Roszak, M. Strzelecka, Toruń 2007.

Uczenie metodą projektów, red. B. D. Gołębnik, Warszawa 2002.

P. Unger, *Muzea w nauczaniu historii*, Warszawa 1988.

Współczesna dydaktyka historii. Zarys encyklopedyczny dla nauczycieli i studentów pod red. Jerzego Maternickiego, Warszawa 2004.

Wychowanie patriotyczne. Tradycje i wyzwania współczesności, Warszawa 2007.

A. Zielecki, *Mapa w nauczaniu historii*, Warszawa 1984.

A. Zielecki, *Środki dydaktyczne w nauczaniu i uczeniu się historii*, Rzeszów 1978.

A. Zielecki, *Wprowadzenie do dydaktyki historii*, Kraków 2007.

Projekt:

www.praktyki.wh.umcs - Przygotowanie i realizacja nowego programu praktyk pedagogicznych na Wydziale Humanistycznym UMCS współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
Priorytet III, Poddziałanie 3.3.2 „Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli”

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

NIEZBĘDNIK

CZĘŚĆ II – DLA NAUCZYCIELA

Opracowanie

dr Dariusz Szewczuk

Projekt:

www.praktyki.wh.umcs - Przygotowanie i realizacja nowego programu praktyk pedagogicznych na Wydziale Humanistycznym UMCS współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
Priorytet III, Poddziałanie 3.3.2 „Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli”

I. Praktyka ogólnopedagogiczna

36 godzin – 2 tygodnie po 18 godz. tygodniowo w Szkole Podstawowej lub Gimnazjum po semestrze 2.

Podczas praktyki student/studentka będzie miał/a okazję do zdobywania wiedzy i umiejętności niezbędnych do pełnienia w przyszłości roli nauczyciela-wychowawcy.

Cele praktyki:

Realizacja zadań w przedstawionych w szczegółowym programie praktyk umożliwi:

- wieloaspektowe i refleksyjne poznawanie rzeczywistości edukacyjnej i codziennej pracy nauczycieli-wychowawców w konfrontacji z wiedzą teoretyczną;
- zastosowanie wiedzy w praktyce, przećwiczenie umiejętności nabytych w trakcie kształcenia akademickiego oraz zdobycie nowych (poznawczych, koncepcyjnych, realizacyjnych, psychospołecznych - w zakresie pracy dydaktycznej i wychowawczej);
- zapoczątkowanie procesu identyfikacji z zawodem i tworzenia własnej koncepcji pracy wychowawczej;
- refleksję na temat etycznych wymiarów pracy nauczyciela/nauczycielki;
- wzmocnienie motywacji do zdobywania kompetencji zawodowych w dalszym kształceniu akademickim.

II. Praktyka ciągła specjalności głównej tj. Historii (studia pierwszego stopnia)

3. **54 godziny** - 3 tygodnie w szkole podstawowej po 18 godz. tygodniowo, po semestrze 4,

4. **54 godziny** - 3 tygodnie w Gimnazjum po 18 godz. tygodniowo, po semestrze 5, (w trakcie trwania semestru).

Podczas praktyki student/studentka będą zobowiązani:

- opracować wspólnie z nauczycielem/nauczycielką – opiekunem szczegółowy plan praktyki i przesać go do uczelni,
- poznać szkołę jako środowisko pracy,
- zaznajomić się z planem pracy dydaktyczno-wychowawczej z zakresu nauczania historii,

³ Nowy program praktyk pedagogicznych opracowany w wyniku konsultacji z nauczycielami/-kami z udziałem ekspertów w ramach projektu "www.praktyki.wh.umcs"- Przygotowanie i realizacja nowego programu praktyk pedagogicznych na Wydziale Humanistycznym UMCS.

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

- opracować szczegółowy rozkład materiału przedmiotu nauczania, przewidzianego do realizacji w czasie jednego semestru,
- zapoznać się ze środkami dydaktycznymi przedmiotu nauczania,
- hospitować lekcje z historii prowadzone przez opiekuna i innych studentów-praktykantów.
- prowadzić samodzielnie lekcje z przedmiotów historia i społeczeństwo/historia, zwracając m.in. uwagę na różnorodność form i metod nauczania oraz właściwy dobór treści i środków dydaktycznych, adekwatnych do możliwości poznawczych uczniów (pojedyncze tematy w różnych klasach i cykl tematyczny w jednej klasie),
- opracować test dydaktyczny i przy jego pomocy sprawdzić wiadomości i umiejętności uczniów,
- przygotować dokumentację do zaliczenia praktyki tj.: konspekty, dziennik praktyk, dokonuje analizy i podsumowania szkolnej praktyki pedagogicznej.
- sprawdzać zeszyty, prace domowe i klasowe uczniów, uczestniczyć w zajęciach pozalekcyjnych, prowadzonych przez opiekuna praktyki.

III. Praktyka ciągła specjalności dodatkowej

wiedza o społeczeństwie/język polski (studia pierwszego stopnia)

1. **36 godzin** - praktyka z przedmiotu wiedza o społeczeństwie w Gimnazjum - 2 tygodnie po 18 godz. tygodniowo w semestrze VI (w trakcie trwania semestru) lub praktyka z języka polskiego po **18 godzin** - 1 tydzień w szkole podstawowej i **18 godzin** - 1 tydzień w Gimnazjum w semestrze VI (w trakcie trwania semestru).

Podczas praktyki student/studentka będą zobowiązani:

- opracować wspólnie z nauczycielem/nauczycielką – opiekunem szczegółowy plan praktyki i przesłać go do uczelni,
- poznać szkołę jako środowisko pracy,
- zapoznać się z planem pracy dydaktyczno-wychowawczej z zakresu nauczania wiedzy o społeczeństwie/języka polskiego,
- zapoznać się z Wewnątrzszkolnym i Przedmiotowym Systemem Oceniania,
- zapoznać się ze środkami dydaktycznymi (podręczniki, zeszyty ćwiczeń),
- hospitować lekcje z wiedzy o społeczeństwie/języka polskiego, prowadzone przez opiekuna i innych studentów-praktykantów,
- przeprowadzić samodzielnie lekcje z wiedzy o społeczeństwie/języka polskiego, zwracając uwagę na różnorodność form i metod nauczania oraz właściwy dobór treści i środków dydaktycznych, adekwatnych do możliwości poznawczych uczniów,

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

- przygotować dokumentację do zaliczenia praktyki tj.: konspekty, dziennik praktyk, dokonuje analizy i podsumowania szkolnej praktyki pedagogicznej.
- sprawdzać zeszyty, prace domowe i klasowe uczniów, uczestniczyć w zajęciach pozalekcyjnych, prowadzonych przez opiekuna praktyki.

IV. Praktyka ciągła specjalności głównej tj. Historii

studia drugiego stopnia magisterskie

54 godziny - 3 tygodnie w szkole średniej 3 tyg. po 18 godz. tygodniowo, po semestrze 2, (ostatni tydzień września-2 pierwsze tyg. października)

Podczas praktyki student/studentka będą zobowiązani:

- opracować wspólnie z nauczycielem/nauczycielką – opiekunem szczegółowy plan praktyki i przesać go do uczelni,
- poznać szkołę jako środowisko pracy,
- zaznajomić się z planem pracy dydaktyczno-wychowawczej z zakresu nauczania historii,
- opracować szczegółowy rozkład materiału przedmiotu nauczania, przewidzianego do realizacji w czasie jednego semestru,
- zapoznać się ze środkami dydaktycznymi przedmiotu nauczania,
- hospitować lekcje z historii, prowadzone przez opiekuna i innych studentów-praktykantów,.
- prowadzić samodzielnie lekcje z historii, zwracając m.in. uwagę na różnorodność form i metod nauczania oraz właściwy dobór treści i środków dydaktycznych, adekwatnych do możliwości poznawczych uczniów (pojedyncze tematy w różnych klasach i cykl tematyczny w jednej klasie)
- poznać miejsce i rolę historii regionalnej w szkolnej edukacji historycznej,
- zapoznać się z założeniami Wewnątrzszkolnego i Przedmiotowego Systemu Oceniania
- opracować test dydaktyczny i przy jego pomocy sprawdzić wiadomości i umiejętności uczniów, w klasie gdzie prowadził wcześniej cykl tematyczny,
- przygotować dokumentację do zaliczenia praktyki tj.: konspekty, dziennik praktyk, dokonuje analizy i podsumowania szkolnej praktyki pedagogicznej.
- sprawdzać zeszyty, prace domowe i klasowe uczniów, uczestniczyć w zajęciach pozalekcyjnych, prowadzonych przez opiekuna praktyki.

Szczegółowy plan praktyk

Praktyka ogólnopedagogiczna w Szkole Podstawowej lub Gimnazjum

na studiach I^o licencjackich historia z językiem polskim/historia z wiedzą o społeczeństwie

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
Studenta/studentkę – podczas dwutygodniowej praktyki ogólnopedagogicznej obowiązuje 36 godzin rozłożonych na dwa tygodnie zajęć w szkole. W trakcie jej trwania praktykant/praktykantka zobowiązani są do zapoznania się z określonymi obszarami rzeczywistości edukacyjnej i udokumentowania tego w „Dzienniku praktyk”. Część zadań powinna być udokumentowana w postaci pisemnych opracowań (portfolio).

Zadaniem praktykanta/praktykantki jest wykonanie i udokumentowanie następujących zadań obowiązkowych:

5. Opracowanie charakterystyki klasy szkolnej (praca może być wykonana w zespole 2-3-osobowym).
6. Samodzielne przeprowadzenie godziny wychowawczej według oryginalnego scenariusza (w dokumentacji należy przedstawić scenariusz godziny wychowawczej wraz z uwagami po realizacji).
7. Hospitacja godziny wychowawczej - protokół obserwacji godziny wychowawczej wraz z jej analizą i oceną.
8. Pisemne opracowanie „Analiza sytuacji naruszającej ład klasowy” (opis zakłócającego zachowania ucznia – reakcji nauczyciela/nauczycielki – skutków interwencji; własna interpretacja i ocena reakcji nauczyciela/nauczycielki).

Zadania fakultatywne:

5. Jeden protokół z obserwacji lekcji pod wybranym kątem (wraz z analizą, interpretacją i oceną):
 - Ocena wykorzystania czasu lekcji.
 - Ocena realizacji zasad ucznia się i motywacji przez nauczyciela/nauczycielki podczas lekcji.
 - Ocena procesu komunikowania się na lekcji pod kątem (do wyboru: kompetencji komunikacyjnych nauczyciela/nauczycielki, dydaktycznych funkcji pytań, aktywności uczniów na lekcji).
6. Jedno miniopracowanie dotyczące procesu kształcenia na wybrany temat (praca może być wykonana w zespole 2-3-osobowym):
 - Miniopracowanie na temat sposobów motywowania uczniów do pracy na lekcji.
 - Miniopracowanie na temat systemu kontroli i oceny stosowanego w szkole.
 - Miniopracowanie na temat ładu i dyscypliny na lekcjach.

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

7. Jedno miniopracowanie dotyczące wychowania w szkole na wybrany temat (praca może być wykonana w zespole 2-3-osobowym):
- Miniopracowanie na temat ukrytego programu (do wyboru: szkolnej codzienności, ukrytych wymiarów wychowania w szkole, ukrytego programu nauczyciela).
 - Miniopracowanie na temat sposobu porozumiewania się nauczycieli z uczniami w sytuacjach pozadydaktycznych (na podstawie obserwacji próbek zdarzeń).
 - Miniopracowanie na temat oddziaływania nauczycieli na poczucie własnej wartości uczniów.
 - Miniopracowanie na temat działań wychowawcy klasy na rzecz stymulowania rozwoju i integracji grupy.
8. Sprawozdanie z pracy indywidualnej z uczniem/uczennicą z trudnościami lub wybitnie uzdolnionym.

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
Szczegółowy plan praktyk

w Szkole Podstawowej na studiach I^o licencjackich
historia z językiem polskim/historia z wiedzą o społeczeństwie

Studenta/studentkę – podczas trzytygodniowej praktyki w Szkole Podstawowej obowiązują 54 godziny rozłożonej na trzy tygodnie. W trakcie jej trwania praktykant/praktykantka wykonuje zadania wyznaczone przez uczelnianych opiekunów związane z dydaktyką historii, które dokumentuje w dzienniczku praktyk.

Pierwszy tydzień – okres wstępny, w którym student/studentka powinni:

- opracować wspólnie z nauczycielem – opiekunem szczegółowy plan praktyki i przesłać go do uczelni,
- poznać szkołę jako środowisko pracy,
- zaznajomić się z planem pracy dydaktyczno-wychowawczej z zakresu nauczania
- opracować szczegółowy rozkład materiału z przedmiotu historia i społeczeństwo, przewidzianego do realizacji w czasie jednego semestru,
- zapoznać się ze środkami dydaktycznymi przydatnymi w nauczania przedmiotu historia i społeczeństwo,
- hospitować lekcje z przedmiotów: historia i społeczeństwo oraz godziny wychowawcze,
- prowadzić samodzielnie lekcje z przedmiotu historia i społeczeństwo, zwracając m.in. uwagę na różnorodność form i metod nauczania oraz właściwy dobór treści i środków dydaktycznych, adekwatnych do możliwości poznawczych uczniów (pojedyncze tematy w różnych klasach i cykl tematyczny w jednej klasie)

Drugi tydzień:

- prowadzi i hospituje lekcje z przedmiotu historia i społeczeństwo,
- poznaje miejsce i rolę historii regionalnej w szkolnej edukacji historycznej,
- zapoznaje się z założeniami Wewnątrzszkolnego Systemu Oceniania i Przedmiotowego Systemu Oceniania

Trzeci tydzień – okres zwiększonej samodzielności działań dydaktyczno-wychowawczych:

- prowadzi i hospituje lekcje z przedmiotu historia i społeczeństwo,
- kontroluje wiadomości i umiejętności uczniów,

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

- przygotowuje dokumentację do zaliczenia praktyki tj.: konspekty, dziennik praktyk, dokonuje analizy i podsumowania szkolnej praktyki pedagogicznej.

Podczas praktyki student/studentka zobowiązani są:

- do systematycznego sprawdzania zeszytów, prac domowych i klasowych uczniów,
- uczestniczenia w zajęciach pozalekcyjnych, prowadzonych przez nauczyciela-opiekuna praktyki.

Wymiar obowiązujących godzin:

Tydzień praktyki	Lekcje hospitowane	Lekcje prowadzone	Inne czynności
I	8	4	6
II	8	6	4
III	6	8	4

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Szczegółowy Harmonogram praktyki

w Gimnazjum na studiach I^o licencjackich

historia z językiem polskim/historia z wiedzą o społeczeństwie

Student/studentka – zobowiązani są do odbycia 54 godzin praktyki pedagogicznej w gimnazjum związanej z nauczaniem historii. Czas trwania praktyki powinien zostać rozłożony równomiernie na trzy tygodnie pobytu w szkole po 18 godzin tygodniowo. Podczas praktyki student/studentka pod nadzorem nauczyciela-opiekuna wykonuje zadania, które dokumentuje w dzienniczku praktyk.

Pierwszy tydzień – okres wstępny, w którym student/studentka winien:

- opracować wspólnie z nauczycielem – opiekunem szczegółowy plan praktyki i przesłać go do uczelni,
- poznać szkołę jako środowisko pracy,
- zaznajomić się z planem pracy dydaktyczno-wychowawczej z zakresu nauczania historii,
- opracować szczegółowy rozkład materiału przedmiotu nauczania, przewidzianego do realizacji w czasie jednego semestru,
- zapoznać się ze środkami dydaktycznymi przedmiotu nauczania,
- hospitować lekcje z historii, wiedzy o społeczeństwie.
- prowadzić samodzielnie lekcje z historii, zwracając m.in. uwagę na różnorodność form i metod nauczania oraz właściwy dobór treści i środków dydaktycznych, adekwatnych do możliwości poznawczych uczniów (pojedyncze tematy w różnych klasach i cykl tematyczny w jednej klasie)

Drugi tydzień – okres praktyki w którym student/studentka:

- prowadzi i hospituje lekcje historii,
- poznaje miejsce i rolę historii regionalnej w szkolnej edukacji historycznej,
- zapoznaje się z założeniami Wewnątrzszkolnego Systemu Oceniania i Przedmiotowego Systemu Oceniania

Trzeci tydzień – okres zwiększonej samodzielności działań dydaktyczno-wychowawczych, w którym student/studentka:

- prowadzi i hospituje lekcje z historii,
- opracowuje test dydaktyczny i przy jego pomocy sprawdza stan wiadomości i umiejętności uczniów klasy, w której prowadził wcześniej cykl tematyczny,
- przygotowuje dokumentację do zaliczenia praktyki tj.: konspekty, dziennik praktyk, dokonuje analizy i podsumowania szkolnej praktyki pedagogicznej.

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
Podczas trwania praktyki student zobowiązany jest do systematycznego:

- sprawdzania zeszytów, prac domowych i klasowych uczniów,
- uczestniczenia w zajęciach pozalekcyjnych, prowadzonych przez nauczyciela-opiekuna praktyki.

Wymiar obowiązujących godzin:

Tydzień praktyki	Lekcje hospitowane	Lekcje prowadzone	Inne czynności
I	8	4	6
II	8	6	4
III	6	8	4

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Szczegółowy harmonogram praktyki w Gimnazjum na studiach I^o licencjackich historia z wiedzą o społeczeństwie (praktyka przedmiotowa z wiedzy o społeczeństwie)

Studenta/studentkę – obowiązuje 36 godzin podczas dwutygodniowej praktyki przedmiotowej z wiedzy o społeczeństwie (2 tygodnie X 18 godzin tygodniowo). Podczas praktyki student/studentka pod nadzorem nauczyciela - opiekuna wykonuje zadania, które dokumentuje w dzienniczku praktyk.

Pierwszy tydzień – okres wstępny, w którym student winien:

- opracować wspólnie z nauczycielem – opiekunem szczegółowy plan praktyki i przesać go do uczelni,
- poznać szkołę jako środowisko pracy,
- zapoznać się z planem pracy dydaktyczno-wychowawczej z zakresu nauczania przedmiotu: wiedza o społeczeństwie,
- zapoznać się z Wewnątrzszkolnym Systemem Oceniania i Przedmiotowym Systemem Oceniania,
- zapoznać się ze środkami dydaktycznymi ,
- hospitować i prowadzić lekcje z przedmiotu Wiedza o społeczeństwie

Drugi tydzień – okres praktyki:

- prowadzą samodzielnie lekcje zwracając uwagę na różnorodność form i metod nauczania oraz właściwy dobór treści i środków dydaktycznych, adekwatnych do możliwości poznawczych uczniów,
- sprawdzają stan wiadomości i umiejętności uczniów klasy, w której prowadził wcześniej zajęcia,
- hospitują lekcje prowadzone przez opiekuna i innych studentów-praktykantów,
- przygotowują dokumentację do zaliczenia praktyki tj.: konspekty, dziennik praktyk, dokonują analizy i podsumowują praktykę.

Podczas trwania praktyki student/studentka zobowiązany jest do systematycznego:

- sprawdzania zeszytów, prac domowych i klasowych uczniów,
- uczestniczenia w zajęciach pozalekcyjnych, prowadzonych przez nauczyciela - opiekuna praktyki.

Wymiar obowiązujących godzin:

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UMCS
UNIWERSYTET MARII CURIE-SKŁODOWSKIEJ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Tydzień praktyki	Lekcje hospitowane	Lekcje prowadzone	Inne czynności
I	10	4	2
II	8	6	4

Projekt:

www.praktyki.wh.umcs - Przygotowanie i realizacja nowego programu praktyk pedagogicznych na Wydziale Humanistycznym UMCS współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
Priorytet III, Poddziałanie 3.3.2 „Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli”

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Szczegółowy harmonogram praktyki
na studiach I^o licencjackich historia z językiem polskim
(praktyka przedmiotowa z języka polskiego)

Studenta/studentkę – obowiązuje 36 godzin praktyki (18 godzin - 1 tydzień w szkole podstawowej i 18 godzin - 1 tydzień w Gimnazjum) udokumentowanej, równomiernie rozłożonej pracy. Praktyka ze specjalności dodatkowej odbywana jest w trakcie semestru 6.

1. Wymiar obowiązujących godzin:

Tydzień praktyki	Lekcje hospitowane	Lekcje prowadzone	Inne czynności
I	8	4	6

Podczas praktyk ciągłych student/studentka będzie zobowiązany:

- k. opracować wspólnie z nauczycielem – opiekunem szczegółowy plan praktyki i przesłać go do uczelni,
- l. poznać szkołę jako środowisko pracy,
- m. zapoznać się z planem pracy dydaktyczno-wychowawczej z zakresu nauczania historii,
- n. zapoznać się z Wewnątrzszkolnym Systemem Oceniania i Przedmiotowym Systemem Oceniania,
- o. zapoznać się ze środkami dydaktycznymi (podręczniki, zeszyty ćwiczeń, mapy i atlasy),
- p. hospitować lekcje z jęz. polskiego prowadzone przez opiekuna i innych studentów-praktykantów,
- q. przeprowadzić samodzielnie lekcje z jęz. polskiego, zwracając uwagę na różnorodność form i metod nauczania oraz właściwy dobór treści i środków dydaktycznych, adekwatnych do możliwości poznawczych uczniów,
- r. przygotować dokumentację do zaliczenia praktyki tj.: konspekty, dziennik praktyk, dokonuje analizy i podsumowania szkolnej praktyki pedagogicznej.
- s. sprawdzać zeszyty, prace domowe i klasowe uczniów,
- t. uczestniczyć w zajęciach pozalekcyjnych, prowadzonych przez nauczyciela-opiekuna praktyki.

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Szczegółowy harmonogram praktyk w

Szkole Średniej na studiach magisterskich II° historia

- Student/studentka są zobowiązani do odbycia 54 godzin praktyki pedagogicznej związanej z nauczaniem historii w szkole średniej kończącej się egzaminem maturalnym. Czas trwania praktyki powinien zostać rozłożony równomiernie na trzy tygodnie pobytu w szkole po 18 godzin tygodniowo. Podczas praktyki student/studentka pod nadzorem nauczyciela-opiekuna wykonuje zadania, które dokumentuje w dzienniczku praktyk.
- **Pierwszy tydzień** – okres wstępny, w którym praktykant/praktykantka powinni:
 - opracować wspólnie z nauczycielem – opiekunem szczegółowy plan praktyki i przesłać go do uczelni,
 - poznać szkołę jako środowisko pracy,
 - zaznajomić się z planem pracy dydaktyczno-wychowawczej z zakresu nauczania historii,
 - opracować szczegółowy rozkład materiału przedmiotu nauczania, przewidzianego do realizacji w czasie jednego semestru,
 - zapoznać się ze środkami dydaktycznymi przedmiotu nauczania,
 - hospitować lekcje z historii, wiedzy o społeczeństwie.
 - prowadzić samodzielnie lekcje z historii, zwracając m.in. uwagę na różnorodność form i metod nauczania oraz właściwy dobór treści i środków dydaktycznych, adekwatnych do możliwości poznawczych uczniów (pojedyncze tematy w różnych klasach i cykl tematyczny w jednej klasie)
- **Drugi tydzień** – okres praktyki w którym student/studentka:
 - prowadzi i hospituje lekcje historii,
 - poznaje miejsce i rolę historii regionalnej w szkolnej edukacji historycznej,
 - zapoznaje się z założeniami Wewnętrzzszkolnego Systemu Oceniania i Przedmiotowego Systemu Oceniania
- **Trzeci tydzień** – okres zwiększonej samodzielności działań dydaktyczno-wychowawczych, w którym student/studentka:
 - prowadzi i hospituje lekcje z historii,
 - opracowuje test dydaktyczny i przy jego pomocy sprawdza stan wiadomości i umiejętności uczniów klasy, w której prowadził wcześniej cykl tematyczny,
 - przygotowuje dokumentację do zaliczenia praktyki tj.: konspekty, dziennik praktyk, dokonuje analizy i podsumowania szkolnej praktyki pedagogicznej.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

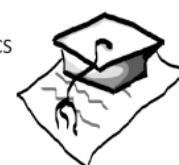
Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

- Podczas trwania praktyki student zobowiązany jest do systematycznego:
 - sprawdzania zeszytów, prac domowych i klasowych uczniów,
 - uczestniczenia w zajęciach pozalekcyjnych, prowadzonych przez nauczyciela-opiekuna praktyki.
- Wymiar obowiązujących godzin:

Tydzień praktyki	Lekcje hospitowane	Lekcje prowadzone	Inne czynności
I	10	3	5
II	8	6	4
III	7	8	3

Projekt:

www.praktyki.wh.umcs - Przygotowanie i realizacja nowego programu praktyk pedagogicznych na Wydziale Humanistycznym UMCS współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
Priorytet III, Poddziałanie 3.3.2 „Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli”

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

ARKUSZ OCENY PRAKTYKANTA/PRAKTYKANTKI

Imię i nazwisko studenta/studentki:

1. Umiejętność zaplanowania i realizacji celów lekcji
 - e. całkowita
 - f. częściowa
 - g. fragmentaryczna
 - h. nie zrealizował
2. Umiejętność właściwego doboru i wykorzystania metod nauczania
 - e. właściwa
 - f. właściwa ale z drobnymi błędami
 - g. częściowo właściwa z dużą ilością błędów
 - h. całkowita nieumiejętności doboru i wykorzystania
3. Umiejętność doboru i stosowania środków dydaktyczne
 - e. właściwa
 - f. właściwa ale z drobnymi błędami
 - g. częściowo właściwa z dużą ilością błędów
 - h. całkowita nieumiejętności doboru i wykorzystania
4. Czy praktykant/praktykantka stosowała technologię informacyjną
 - c. tak
 - d. nie
5. Dobór treści nauczania
 - e. właściwy
 - f. właściwy ale z drobnymi błędami
 - g. częściowo właściwy z dużą ilością błędów
 - h. całkowita nieumiejętności doboru treści
6. Zainteresowanie i zaangażowanie uczniów
 - e. małe
 - f. średnie
 - g. duże
 - h. brak
7. Tempo lekcji
 - d. duże
 - e. średnie
 - f. wolne
8. Umiejętność nawiązania kontaktu z uczniami
 - e. bardzo wysoka
 - f. wysoka
 - g. niska
 - h. brak
9. Stosowanie poprawnej polszczyzny i właściwej terminologii
 - f. doskonałe
 - g. dobre
 - h. poprawne
 - i. słabe
 - j. niepoprawne
10. Kultura i organizacja pracy (np. punktualność)
 - e. bardzo wysoka
 - f. wysoka

Projekt:

www.praktyki.wh.umcs - Przygotowanie i realizacja nowego programu praktyk pedagogicznych na Wydziale Humanistycznym UMCS współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego Priorytet III, Poddziałanie 3.3.2 „Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli”

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

MATERIAŁY

Charakterystyka wybranych metod kształcenia

Metoda nauczania (metoda kształcenia) to świadomie i celowo stworzony oraz systematycznie stosowany układ czynności dydaktycznych nauczyciela i powiązanych z nimi czynności poznawczych uczniów, umożliwiającą osiągnięcie zamierzonych wyników nauczania.

Rozmowa nauczająca – pogadanka (stosowana w szkole podstawowej i gimnazjum): polega na zadawaniu pytań przez nauczyciela i uzyskiwaniu odpowiedzi od uczniów. Pytania nauczyciela służą systematyzowaniu, selekcjonowaniu i wartościowaniu wiedzy uczniów. Metoda ta może służyć zdobywaniu nowej wiedzy lub utrwaleniu i porządkowaniu poznanej wcześniej wiedzy podczas lekcji powtórzeniowych. Najczęstszy schemat lekcji z zastosowaniem tej metody: podanie tematu i celów lekcji; nawiązanie do posiadanej wiedzy lub doświadczeń; stawianie pytań głównych i dodatkowych (zawsze o charakterze otwartym); uzupełnianie, poprawianie i uściślanie wypowiedzi uczniowskich; zebranie i usystematyzowanie omówionych wiadomości.

Dyskusja (stosowana w gimnazjum i liceum): polega na wymianie argumentów i wymaga od uczniów bazowania na wiedzy już posiadanej lub na zdobytych doświadczeniach. Przebiega wg. reguł ustanowionych przez nauczyciela, który najczęściej jest jej moderatorem. Dyskusja jako metoda nauczania może być wstępem do poznania nowej wiedzy, elementem pracy nad poznaniem nowej wiedzy lub jej utrwaleniem (lekcja powtórzeniowa). Schemat lekcji z zastosowaniem dyskusji jako metody nauczania: ustalenie tematu, celów i zasad; wzbudzenie dyskusji; utrzymywanie kierunku i tempa dyskusji; korygowanie i uściślanie wypowiedzi; zebranie i podsumowanie rezultatów.

Praca pod kierunkiem (stosowana na wszystkich szczeblach oświaty): polega na zdobywaniu nowej wiedzy i umiejętności przez uczniów w wyniku wykonywania poleceń oraz zadań wyznaczonych przez nauczyciela. Metoda ta łączy się ściśle z umiejętnym stosowaniem środków dydaktycznych przez nauczyciela, który stawiając przed uczniami kolejne zadania kieruje wyszukiwaniem wiedzy z różnych źródeł. Schemat lekcji z zastosowaniem pracy pod kierunkiem: podanie tematu i celów lekcji; nawiązanie do wiedzy już znanej i uświadomienie istnienia zagadnień z nią związanych, ale jeszcze nie poznanych; podanie zagadnień do opracowania i źródeł do wykorzystania; omówienie, uściślenie i podsumowanie rezultatów pracy.

Opowiadanie (stosowane na wszystkich szczeblach oświaty): słowne przedstawienie przez nauczyciela wydarzeń historycznych, zjawisk, postaci historycznych. Charakteryzuje się unikaniem hermetycznego języka naukowego na rzecz komunikatywnego przekazu dostosowanego do poziomu

Projekt:

www.praktyki.wh.umcs - Przygotowanie i realizacja nowego programu praktyk pedagogicznych na Wydziale Humanistycznym UMCS współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego Priorytet III, Poddziałanie 3.3.2 „Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli”

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego odbiorcy. Metoda ta sprawdza się szczególnie w sytuacji braku odpowiednich środków dydaktycznych. Często jest łączona z pokazem.

Wykład (stosowana w starszych klasach gimnazjum oraz w szkołach ponadgimnazjalnych): polega na słownym przekazaniu w sposób uporządkowany wiedzy historycznej przez nauczyciela z zastosowaniem fachowej terminologii.

Opis (stosowana na wszystkich szczeblach oświaty): polega na słownym przedstawieniu szczegółów pojedynczego wydarzenia historycznego, postaci historycznej rzadziej zjawiska historycznego. Metoda ta ma charakter pomocniczy a przy jej pomocy nie uda się wprowadzić całości materiału podczas lekcji. W praktyce szkolnej często jest łączona bezpośrednio z pokazem.

Pokaz (stosowana na wszystkich szczeblach oświaty): polega na prezentacji zdjęć, ilustracji, obrazów, filmów, eksponatów czy zabytków. Zadaniem nauczyciela jest odpowiednia selekcja materiałów do pokazu i ukierunkowanie obserwacji uczniów przed jego zastosowaniem. Konieczne jest także podsumowanie i uporządkowanie wiedzy uczniów stanowiącej efekt obserwacji pokazu. Metoda ta ma charakter pomocniczy i jest łączona z innymi metodami nauczania.

Nauczanie problemowe (stosowane w gimnazjum i liceum): polega na inspirowanej i kierowanej przez nauczyciela samodzielnej działalności poznawczej uczniów. Przyjmuje często formę pracy w grupach i łączy się ze stosowaniem środków dydaktycznych. Działania nauczyciela zmierzają do stworzenia sytuacji problemowej, na tle której powinny ujawnić się problemy uczniowskie. Udziela on pomocy uczniom w dostrzeżeniu i sformułowaniu problemu oraz stwarza odpowiednie warunki do samodzielnej pracy uczniów nad jego rozwiązywaniem. Nauczyciel kieruje procesem sprawdzania rozwiązań problemu jakie proponują uczniowie oraz działaniami służącymi systematyzacji i utrwalania zdobytej przez nich wiedzy. Główne ogniwa nauczania problemowego to postawienie problemu; planowanie rozwiązania i wyodrębnienie problemów szczegółowych; rozwiązanie problemu (analiza problemu, gromadzenie danych, stawianie hipotez, prezentacja wyników); sprawdzenie rozwiązania. Nauczanie problemowe wymaga od uczniów aktywności w procesie zdobywania nowej wiedzy oraz samodzielnego myślenia poprzez stawianie i rozwiązywanie problemów.

Gry dydaktyczne - różnicowana wewnętrznie grupa metod nauczania gdzie treści kształcenia są przekształcane w modele rzeczywistych zjawisk, sytuacji lub procesów w celu zbliżenia uczniów do poznania bezpośredniego, dzięki dostarczaniu okazji do manipulowania modelem. W nauczaniu przedmiotów humanistycznych jest to jeden ze sposobów poradzenia sobie z poważnym problemem jakim jest niemożność bezpośredniego kontaktu z przedmiotem poznania. Jest to uczenie się przez doświadczenie.

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Burza mózgów - stosowana na lekcjach o charakterze problemowym do zbierania hipotez lub sposobów rozwiązania problemu, pozwala odblokować myślenie uczniów i usunąć ich obawy wynikające z niepewności co do poziomu swojej wiedzy oraz strachu przed negatywnym osądem kolegów. Nauczyciel pełni w jej stosowaniu kierowniczą rolę, organizuje sytuację problemową, której propozycje rozwiązania mają zgłaszać uczniowie, udziela głosu, pilnuje swobody zgłaszania pomysłów i stymuluje aktywność uczniów. Podczas burzy mózgów każdy uczeń może zgłosić wiele pomysłów rozwiązań, które nie mogą być poddawane przez nikogo ocenie. Pomysły rozwiązań mogą być rozwijane i zmieniane, stanowiąc podstawą kolejnych propozycji. Wszystkie zgłaszane rozwiązania są notowane do chwili wyczerpania pomysłów. Zwieńczeniem burzy mózgów jest dokonanie logicznej selekcji i weryfikacji rozwiązań.

Mapa myśli - pozwala zapisać w formie skojarzeń rezultat pracy ludzkiego umysłu. Podstawowe cechy tej techniki: temat zasadniczy wyobrażony jest jako symbol centralny na dużej planszy, główne zagadnienia tematu wychodzą od zagadnienia centralnego w postaci odgałęzień, zagadnienia mniej ważne pojawiają się jako odgałęzienia drugiego i następnych stopni, każde z zagadnień może być przedstawione słownie lub za pomocą graficznego symbolu. Często dla wyróżnienia stosuje się różne kolory i podkreślenia a rozbudowanie systemu odgałęzień jest nieograniczone. Po zakończeniu pracy wybieramy należy dokonać selekcji i wybrać te elementy, które najlepiej oddają omawianą tematykę.

Metoda sytuacyjna - nauczyciel przedstawia uczniom sytuację wymagającą podjęcia decyzji i doprowadza do zaproponowania przez uczniów różnych projektów decyzji. Uczniowie zdobywają nową wiedzę za pomocą środków dydaktycznych wskazanych przez nauczyciela i próbują przewidzieć konsekwencje każdej z zaproponowanych decyzji. Nauczyciel omawia przebieg gry oraz zbiera, podsumowuje i uogólnia nowopoznane wiadomości.

Metoda biograficzna - polega na prezentowaniu i analizowaniu biografii znanych postaci, jednocześnie proponujemy uczniom określone wzorce osobowe. Przygotowanie gry polega na wybraniu postaci, zebraniu informacji o niej, sporządzeniu zestawu problemów, których rozwiązanie będzie możliwe dzięki poznaniu biografii. Dzięki jej stosowaniu możemy np.: określić jakimi kryteriami kierował się bohater przy podejmowaniu konkretnych decyzji, zastanowi się co uczyniłby znalazłszy się w innej [hipotetycznej] sytuacji, co stałoby się gdyby w konkretnej [istniejącej] sytuacji podjął inną decyzję. Wymaga wcześniejszego przygotowania uczniów, szczególnie jeśli chodzi o zdobycie informacji o danej postaci przed lekcją.

Metoda symulacyjna - polega na odtworzeniu - inscenizacji konkretnej sytuacji. Rozpoczyna się wprowadzeniem ucznia w sytuację i powiązaniem z nią posiadanej przez niego zdobytej wcześniej wiedzy. Konieczne jest zakończenie tej metody usunięciem niejasności i wątpliwości oraz wyjaśnieniem

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego różnic pomiędzy odtworzonym przez uczniów, a faktycznym przebiegiem sytuacji. Dlatego też często jej zakończenie łączy się dyskusją nad przebiegiem wydarzenia.

Drama – jest specyficzną formą metody symulacyjnej nie przypominającą typowego spektaklu teatralny. Istotą dramy jest stworzenie sytuacji, w której uczniowie mogliby identyfikować się z granymi postaciami i wczuwać się w ich osobowości. Podczas niej uczniowie mogą wypowiadać się gestem, ruchem, słowem i dźwiękiem na różne tematy. Metoda ta pozwala uczyć się przez działanie. Nie powinno być w niej podziału na aktorów i widzów – wszyscy powinni być aktywni, dużo miejsca należy pozostawić dla zachowań spontanicznych – nie może to być pamięciowe recytowanie ról.

Przykłady technik dramowych:

- rozmowa kilku postaci na temat, który dotyczy ich czasów, posługiwanie się argumentacją właściwą dla miejsca i czasu, w którym żyły.
- wywiad z osobą, która odpowiadając na pytania ujawnia swoje [autentyczne] stanowisko [cele, motyw itp.]w danej sprawie, która naprawdę miała miejsce.
- scenka grupowa, wprowadzająca w klimat epoki lub wydarzenia, pokazująca ważne zdarzenie, aktorzy korzystają z kostiumów i muzyki.
- pantomima, wypowiedzenie swojego zdania za pomocą ruchu i gestów.
- techniki manualno – plastyczne [wykonywanie rysunku, planu, mapy, makiety itp.].

Projekt edukacyjny - metoda wymagająca zdobywania, selekcjonowania, hierarchizowania i uogólniania informacji realizowane samodzielnie przez uczniów, a koordynowane przez nauczyciela.

Mogą go realizować grupy uczniów lub pojedyncze osoby, które samodzielnie zdobywają informacje o jakimś szerszym niż zwykle zagadnieniu, opracowują je, a następnie prezentują innym. Jego rezultat podlega ocenie według jasnych dla wszystkich kryteriów.

Projekt ma wiele zalet.:

- Zakres stosowania tej metody jest bardzo szeroki, możemy realizować ją we wszystkich typach szkół, w wychowaniu przedszkolnym, na studiach wyższych, kształceniu dorosłych, jak również w czasie różnych akcji społecznych, które często są organizowane przez szkoły lub przy ich współudziale,
- Może być także przeprowadzony poza szkołą, mianowicie w internatach, domach kultury, centrach młodzieżowych, domach poprawczych, na koloniach i obozach wakacyjnych,
- Pojawia się efekt w postaci rozwiązania teoretycznego problemu lub zastosowania praktycznego.

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
Ponadto metoda ta daje wiele korzyści dla obu stron biorących udział w procesie nauczania-uczenia się, czyli uczniom i nauczycielom, zarazem stawia im większe wymagania, niż w tradycyjnych metodach nauczania:

- wywołuje u uczniów większą aktywność i zainteresowanie przedmiotem,
- wyzwala ich postawy twórcze, badawcze i innowacyjne a także u części realizację indywidualnych zainteresowań,
- socjalizuje uczniów poprzez kształtowanie ich osobowości, systemu wartości i norm potrzebnych dorosłemu członkowi społeczeństwa,
- wymaga od uczniów inicjatywy, zdolności organizacyjnych, współdziałania i pracy w grupie, umiejętności wyboru tematu, przygotowania do jego realizacji, a także często samoorganizacji pracy.

Natomiast jeżeli chodzi o nauczycieli, metoda ta ułatwia im pracę dydaktyczną dzięki wspomnianym już zaletom umożliwia zmianę w relacji nauczyciel-uczeń poprzez niwelowanie niekorzystnych w procesie kształcenia emocji takich jak lęk nuda, wstyd, niskie poczucie wartości, brak skuteczności, a także zagrożenie ocenianiem. Ułatwia realizację założeń reformy oświatowej takich jak: tworzenie autorskich programów nauczania, realizację własnych pomysłów i samodzielność w doborze tematów i sposobów jego realizacji, wykonanie założeń integracji międzyprzedmiotowej. wzbogaca warsztat nauczyciela, wreszcie w większym stopniu umożliwia zastosowanie idei holistycznej w edukacji, a przede wszystkim ułatwia praktyczne, a nie fikcyjne stosowanie technologii informacyjnej w nauczaniu. Ponadto jest bardzo interesującą metodą w przeprowadzaniu lekcji powtórzeniowych.

Ze względu na przebieg i rezultat projektu oraz sposoby prezentacji wyróżniamy dwa rodzaje tej metody: projekt badawczy oraz projekt działania (akcji). Natomiast ze względu na czas przeznaczony na realizację projektów wyróżnić możemy projekty:

1. projekty małe, na których wykonanie przeznaczają się od 2 do 6 godzin,
2. projekty średnie, których wykonanie trwa kilka dni,
3. projekty duże, które realizuje się w okresie dłuższym niż jeden tydzień.

Realizacja zadań związanych z projektem wymusza aktywność i myślenie u uczniów oraz potrzebę samodzielnego zdobywania potrzebnej wiedzy. Proces zdobywania wiedzy prowadzi do realizacji postawionych celów a opracowywany problem ma praktyczne znaczenie dla ucznia. Podczas procesu realizowania projektu wiedza teoretyczna wprowadzana jest tylko wtedy, gdy jest to niezbędne.

Planowanie projektu edukacyjnego rozpoczynamy od precyzyjnego określenia tematyki i postawienia celów ogólnych i operacyjnych. Następnie wskazujemy podstawowe treści merytoryczne,

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego powiązania międzyprzedmiotowe oraz określamy metody i formy pracy. Kolejnym etapem jest przydział zadań odpowiednio dobranym grupom i określenie terminów realizacji. Udzielenie instrukcji wykonawcom projektu co do sposobu pracy, literatury i źródeł do wykorzystania, etapów realizacji projektu, terminu i sposobów prezentacji wyników. Ostatnim etapem jest prezentacja rezultatów pracy uczniów i poddanie jej ocenie zgodnie z kryteriami (znane uczniom przed rozpoczęciem pracy) – stopień osiągnięcia celów spełnienia wymagań instrukcji, jakość prezentacji, zainteresowanie słuchaczy, poprawność merytoryczna.

Zasady doboru metod kształcenia:

Zapewnienie jak najbliższego dostępu do poznawanej rzeczywistości (bezpośredniego lub pośredniego).

Zapewnienie możliwości manipulowania przedmiotem poznania.

Dobór metod do celów, treści, środków dydaktycznych oraz ilości czasu.

Uwzględnienie poziomu intelektualnego i zainteresowań grupy.

Uwzględnienie doświadczenia prowadzącego i jego stosunku do danej metody.

Przykład projektu badawczego:

Projekt badawczy interdyscyplinarny (historia, język polski, WOS i geografia) pt. „*Lublin moje miasto, historia, kultura, gospodarka i społeczeństwo*” dla szkoły ponadgimnazjalnej.

➤ **Cele projektu**

1. Poznanie historii i kultury miasta.
2. Zapoznanie się w teorii i praktyce z pracą władz miasta i samorządu.
3. Rozbudzenie zainteresowania regionem, ze szczególnym uwzględnieniem walorów historycznych i turystycznych.
4. Rozbudzenie poczucia przynależności do środowiska lokalnego i regionu.
5. Kształtowanie umiejętności zdobywania wiedzy.

➤ **Zakres prac projektowych**

Klasa zostaje podzielona na 5 grup (ok. 5-6 osób). Każda grupa będzie miała odrębne zadanie.

I grupa zebranie wiadomości na temat historii miasta.

II grupa zebranie wiadomości na temat zadań władz miasta i samorządu oraz przygotowanie i przeprowadzenie wywiadu z przedstawicielem władz miasta lub samorządu.

III grupa zebranie wiadomości na temat położenia geograficznego miasta i regionu, walorów turystycznych oraz gospodarki.

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
IV grupa zebranie wiadomości na temat dorobku kulturalnego miasta i regionu. Ewentualny wywiad z przedstawicielem kultury, artystą.

V grupa zebrane materiały (z pomocą wyznaczonych osób z poszczególnych grup) przygotowuje do prezentacji w Power Point oraz tworzy stronę www.

➤ **Czas realizacji**

Projekt jest zaplanowany na dwa miesiące. Pierwszy miesiąc przeznaczony jest na zebranie i opracowanie materiałów przez grupy I-IV. Pierwszy tydzień to opracowanie, pod kierunkiem nauczycieli poszczególnych przedmiotów, planu i celów pracy poszczególnych grup. Przez następne trzy tygodnie uczniowie w wyznaczonym terminie przedstawiają efekty pracy (każde napotkane problemy, których uczniowie nie są w stanie rozwiązać, mają być niezwłocznie zgłaszane nauczycielowi-opiekunowi grupy). W pierwszym tygodniu drugiego miesiąca odbędzie się wycieczka, podczas której uczniowie poznają najciekawsze miejsca miasta oraz odwiedzą Urząd Miasta Lublina i zapoznają się z jego pracą. W ramach wycieczki zaplanowana będzie także wizyta w wybranych zakładach pracy (Herbapol, Lubella, Browar Lubelski). Wycieczka ta będzie dokumentowana za pomocą aparatu i kamery cyfrowej. Materiały te wraz z innymi zostaną wykorzystane w prezentacji i na stronie www. Ostatnie trzy tygodnie to okres pracy grupy V, która raz w tygodniu w sali komputerowej będzie przedstawiała efekty swojej pracy nauczycielom pilotującym projekt.

➤ **Sposób prezentacji efektów pracy uczniów**

Projekt kończy się po 2 miesiącach, efektem jego jest prezentacja multimedialna w Power Poincie, która zostanie przedstawiona na forum klasy. Zostanie ona omówiona i oceniona. Efektem będzie też strona www.

Co ma zawierać kontrakt.

- Kary za niedotrzymanie terminu – obniżenie oceny
- Sposób komunikowania się z nauczycielem prowadzącym projekt - konsultacje
- Sposób komunikowania się z innymi nauczycielami – na bieżąco
- Terminy korzystania z laboratoriów, warsztatów, pracowni komputerowych datę zawarcia kontraktu
- Inne informacje ważne dla istoty wykonywanego projektu, podpisy uczniów przystępujących do wykonania projektu itp.

Oceniając proces tworzenia projektu należy wziąć pod uwagę następujące aspekty:

- samodzielność w doborze tematu, wyznaczeniu jego zakresu i określeniu zagadnień istotnych dla rozważanego problemu;

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

- stosunek do planowania pracy;
- umiejętność pracy w zespole (jeśli praca wykonywana jest przez więcej niż jednego ucznia);
- terminowość i odpowiedzialność w wywiązywaniu się z zaplanowanych prac;
- umiejętność rozwiązywania pojawiających się problemów;
- pracowitość i inicjatywa w przeprowadzaniu badań i poszukiwaniu źródeł informacji;
- umiejętność doboru i selekcji informacji;
- umiejętność dokonania samooceny.

OCENA ETAPU TWORZENIA PRACY PROJEKTOWEJ

1. Wybór tematu projektu, ustalenie zagadnień istotnych dla wykonania pracy projektowej

a) Wybór tematu projektu:

- samodzielny
- przy wykorzystaniu sugestii nauczyciela 2
- przyjęcie tematu zaproponowanego przez nauczyciela 1

b) Ustalenie zagadnień istotnych dla wykonywania pracy projektowej:

- samodzielne 0
- przy niewielkiej pomocy nauczyciela 2
- przy znacznej pomocy nauczyciela 1
- 0

2. Planowanie pracy – podział zadań w grupie

a) Podział pracy w grupie:

- samodzielny 2
- z wykorzystaniem sugestii nauczyciela 1
- przy pomocy nauczyciela 0

b) Podział pracy ze względu na dobór zadań:

- równomierny i zgodny z predyspozycjami uczniów 2
- nierównomierny ale zgodny z predyspozycjami uczniów 1
- przypadkowy 0

3. Trafność doboru źródeł informacji:

- trafne i różnorodne 3
- trafne, ale mało zróżnicowane 2
- trafne, ale podstawowe 1
- nietrafne 0

4. Praca w zespole:

- przyjęcie funkcji lidera zespołu, motywowanie innych do pracy 3
- czynne współuczestniczenie w pracach zespołu 2
- wykonywanie przydzielonych zadań 1
- hamowanie prac zespołu 0

5. Wykonywanie zaplanowanych zadań:

- wykazywanie wysokiego stopnia kreatywności i inicjatywy 2
- wykazywanie kreatywności i inicjatywy w niektórych elementach prac projektowych 1
- odtwórcze podejście do wykonywanych zadań 0

6. Terminowość:

- wszystkie prace wykonywane w zaplanowanym terminie 2
- drobne odstępstwa od harmonogramu prac 1
- prace wykonywane nieterminowo 0

Projekt:

www.praktyki.wh.umcs - Przygotowanie i realizacja nowego programu praktyk pedagogicznych na Wydziale Humanistycznym UMCS współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
Priorytet III, Poddziałanie 3.3.2 „Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli”

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

7. Dokonanie samooceny:

- trafna samoocena	2
- kłopoty z dokonaniem samooceny	1
- nie potrafi dokonać samooceny	0

PUNKTACJA:

19-20 pkt. celujący

16-18 pkt. bardzo dobry

12-15 pkt. dobry

8-11 pkt. dostateczny

5-6 pkt. dopuszczający

0-4 pkt. niedostateczny

Nauczanie aktywne i bezpośrednie - model nauczania wspomagający opanowywanie podstawowych umiejętności i wiadomości. Rozkładanie złożonych umiejętności i wiadomości na prostsze części składowe, łatwiejsze do opanowania. Wzbudzanie bezpośredniego i autentycznego zaangażowania się ucznia w naukę. Struktura: uzasadnienie potrzeby uczenia się danych wiadomości i umiejętności, wytworzenie pozytywnego nastawienia, prezentacja i stotniejszej i trudniejszej wiedzy przy pomocy pokazu, uczniowskie ćwiczenia (krótkie i treściwe) z jednoczesnym przekazywaniem informacji zwrotnej przez nauczyciela (jakie postępy uzyskują), transfer zdobytej wiedzy i umiejętności na nowe i bardziej złożone sytuacje rozwiązywane przez uczniów samodzielnie.

Uczenie się we współpracy: praca w grupach służąca szeroko rozumianej socjalizacji uczniów. Grupa wspólnie pracuje nad rozwiązaniem zadania, uzyskuje wspólny rezultat i ewentualną nagrodę. Grupa musi być złożona z uczniów dobrych, średnich i słabych oraz z przedstawicieli obu płci.

Nauczanie polimetodyczne: integracja kilku metod w ramach jednej lekcji.

Metody pogłądowe polegają na poznawaniu rzeczywistości przyrodniczej i społecznej przy pomocy obserwacji, myślenia i działań praktycznych. Procesy myślowe ucznia pobudzane są dzięki wykonywaniu różnych zadań, których podstawą jest bezpośredni kontakt z przedmiotem poznania lub jego zastępnikiem – środkiem dydaktycznym. Nabywanie wiedzy i umiejętności ma miejsce dzięki aktywnej pracy ucznia, a nie dzięki podawaniu gotowej wiedzy przez nauczyciela, który powinien pełnić funkcje organizacyjno - kierownicze. Kontakt ucznia z przedmiotem poznania lub środkami dydaktycznymi umożliwia sprawne kształtowanie wielu potrzebnych umiejętności.

Metody poszukujące wymagają od uczniów samodzielnego, ale ukierunkowanego przez nauczyciela, poszukiwania wiedzy potrzebnej do odpowiadania na pytania, wykonywania zadań i

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UMCS
UNIWERSYTET MARII CURIE-SKŁODOWSKIEJ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego ćwiczeń oraz rozwiązywania problemów. Umożliwiają zdobywanie wiedzy i umiejętności poprzez działanie. Zakładają dużą aktywność poznawczą ucznia i kierowniczo – organizacyjną rolę nauczyciela.

Projekt:

www.praktyki.wh.umcs - Przygotowanie i realizacja nowego programu praktyk pedagogicznych na Wydziale Humanistycznym UMCS współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego Priorytet III, Poddziałanie 3.3.2 „Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli”

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Charakterystyka wybranych środków dydaktycznych

Środki dydaktyczne - przedmioty materialne i znaki symboliczne ułatwiające poznawanie rzeczywistości i nabywanie umiejętności jej przekształcania. Dostarczają uczniom określonych bodźców sensorycznych oddziałujących na wzrok, słuch i dotyk, pozwalając na bezpośrednie i pośrednie poznanie rzeczywistości. Posługiwanie się środkami dydaktycznymi nie jest celem samym w sobie lecz narzędziem służącym realizacji określonych zadań dydaktycznych.

Podstawowe funkcje środków dydaktycznych: wywoływanie pozytywnych motywów uczenia się, umożliwianie wielostronnej aktywizacji uczniów, ułatwianie procesu poznawania rzeczywistości, weryfikowanie poznania teoretycznego, wywoływanie przeżyć, oddziaływanie wychowawcze, umożliwianie nabywania umiejętności przetwarzania rzeczywistości, przygotowanie ucznia do samokształcenia.

Środki audiowizualne – programy telewizyjne (edukacyjne, popularnonaukowe, publicystyczno - informacyjne), nagrania magnetowidowe, filmy (dokumentalne, dydaktyczne, fabularne) oraz komputerowe programy multimedialne. Informacje są przekazywane za pośrednictwem specjalistycznego sprzętu i związanych z tym sprzętem materiałów, które pełnią rolę nośników informacji. Stosując środki audiowizualne oddziałujemy jednocześnie na wzrok i słuch uczniów, co powoduje wzrost efektywności procesów poznawczych. Środki audiowizualne mają także wiele właściwości, które są niezwykle przydatne do osiągnięcia celów dydaktycznych. Służą zbliżaniu ucznia do poznawanej rzeczywistości, aktywizują postrzeganie oraz myślenie wyobrazeniowe i pojęciowe, kształtują umiejętności, budzą motywację do uczenia się poprzez wywołanie zainteresowania dla przedmiotu poznania.

Powinno wykorzystywać się krótkie fragmenty (kilkuminutowe) programów telewizyjnych lub filmów dobrane pod względem przydatności do realizacji celów lekcji. Należy także pamiętać o tym, że te środki dydaktyczne powinny być jednymi z kilku stosowanych na lekcji bowiem nie mogą one całkowicie zastąpić podręcznika lub innych źródeł wiedzy. Środki audiowizualne mogą posłużyć do przybliżenia poglądów, a w przypadku filmu zwłaszcza reakcji emocjonalnych ludzi w danym momencie dziejowym, określonym środowisku, a także do pokazania życia codziennego, obyczajów, strojów itp. Film można wykorzystywać jako wprowadzenie w sytuację problemową lub ilustrację problematyki, którą nauczyciel chce zaakcentować, a także dla wzbudzenia zainteresowania tematyką lekcji. Nie należy stosować filmów fabularnych do tworzenia ocen wydarzeń i postaci historycznych. Natomiast dobre rezultaty daje konfrontowanie postaci i wydarzeń występujących w filmie z informacjami o tych postaciach i wydarzeniach, zawartymi w podręcznikach. Uczeń, który pracuje z środkiem audiowizualnym musi być szczególnie dokładnie ukierunkowany, zarówno co do sposobu pracy jak i pożądaných rezultatów.

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Pomocne jest sformułowanie pytań, na które powinien znaleźć odpowiedź. Zarówno filmy dokumentalne jak i fabularne często wykorzystywane są niewłaściwie a co za tym idzie nie są osiągane zamierzone cele edukacyjne. Wygodny i bezproblemowy odbiór informacji, stałe operowanie obrazem połączonym ze słownym objaśnieniem, zwalnia odbiorcę - ucznia od wysiłku umysłowego. Należy więc pamiętać, że środki audiowizualne a szczególnie film powinny stanowić podstawę do pracy intelektualnej.

Środki foniczne (audialne) – audycje radiowe, nagrania płytowe, nagrania magnetofonowe (słuchowiska, audycje dokumentalne, reportaże, muzyka). Możliwości wykorzystania: do rozwijania wyobraźni i fantazji uczniów; jako epizody wprowadzające nową wiedzę a w klasach starszych jako źródło wiadomości, mogą również służyć do ilustrowania tekstu podręcznikowego lub opisu – opowiadania nauczyciela. Przydatne też są przy tworzeniu sytuacji problemowych.

Do odbioru treści pochodzących ze środków fonicznych uczeń powinien zostać przygotowany poprzez wprowadzenie w tematykę i sformułowanie zadań ukierunkowujących uwagę. Ilość odtwarzanego materiału nie może być zbyt duża. Starannie trzeba dobierać krótkie, ale treściowo istotne fragmenty przydatne do zrealizowania celów lekcji. Konieczne jest omówienie, podsumowanie i uogólnienie rezultatów pracy uczniów. Środki foniczne warto uzupełniać się symbolicznymi i obrazowymi – zwłaszcza mapami i zdjęciami.

Środki wizualne – przeźrocza, obrazy episkopowe, foliogramy, fazogramy. Wizualny obraz na nich przedstawiany musi być uzupełniany treściami słownymi lub tekstem dlatego też dobrze jest wykorzystywać pojedyncze ilustracje albo krótkie ich serie do ilustrowania opowiadania lub jako podstawę opisu. Foliogramy i fazogramy można wykorzystywać do przedstawiania danych statystycznych w formie tabel, wykresów i diagramów a także różnorodnych schematów oraz map konturowych. Środki wizualne powinny nawiązywać do posiadanej przez uczniów wiedzy lub dawać możliwość nabycia nowych informacji. Obserwację uczniów trzeba ukierunkować postawieniem pytań lub problemów. Ilustracja i komentarz muszą stanowić jedność narracyjną a pomiędzy kolejnymi obrazami musi być ciągłość treściowa. Tempo prezentacji powinno być dostosowane do możliwości uczniów. Wykorzystując ilustracje podczas powtarzania i utrwalania wiedzy do ich objaśniania warto zaangażować uczniów.

Najczęściej spotykanym błędem w wykorzystywaniu wszystkich środków o charakterze audiowizualnym jest stosowanie ich „zamiast” właściwej lekcji, np. projekcja filmu przez całe 45 min. Kolejnym błędem jest prezentowanie różnych materiałów bez uświadomienia uczniom w jakim celu jest to robione i wcześniejszego ukierunkowania obserwacji. Nauczycie, przed skorzystaniem z tych środków, powinien przygotować uczniów poprzez wprowadzenie w tematykę oraz ukierunkowanie uwagi na

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego wybrane zagadnienia. Każde wykorzystanie filmu fabularnego i dokumentalnego wymaga pewnych uzupełnień ze strony nauczyciela. Obraz powinien być uzupełniony komentarzem słownym (opowiadaniem, opisem, zadawaniem pytań). Wszystkie materiały powinny być starannie przygotowane przez nauczyciela. Niezależnie od typu środków audiowizualnych prezentacje powinny być to krótkie (do 10-15 min. w trakcie całej lekcji). Wybiera się jedynie te fragmenty, które przydatne są do realizacji celów operacyjnych lekcji. Po projekcji można stawiać pytania: co widziałeś? co słyszałeś? co czułeś? co wiesz na pewno na dany temat? czego się domyślasz? czego musisz się jeszcze dowiedzieć? Ułatwią one analizowanie, usystematyzowanie i uogólnienie zdobytych informacji.

Mapy historyczne w edukacji. Umiejętność lokalizacji faktów historycznych w przestrzeni jest obok ich umieszczania w czasie podstawową formą konkretyzacji wydarzeń historycznych. Stąd ogromna rola mapy wśród środków dydaktycznych wykorzystywanych w uczeniu się historii. Mapy historyczne są obrazem przestrzeni geograficznej, na której zachodziły określone fakty historyczne. Występują różne rodzaje map historycznych, a w opracowaniach dydaktycznych spotykamy różne kryteria ich podziału. Praca z mapą wymaga od nauczyciela wdrożenia uczniów do umiejętnego posługiwania się nią. Różnorodne możliwości zastosowania oraz łączenia z innymi środkami dydaktycznymi świadczą o ogromnej roli jaką w nauczaniu historii mogą odegrać mapy historyczne.

Rodzaje map historycznych

- mapy rozwojowe, które obrazują pewien okres historyczny w sposób dynamiczny (np. „Polska Jagiellonów”);
- mapy przekrojowe ukazujące elementy przestrzenne w sposób statyczny w ściśle określonym uczeni: momencie historycznym (np. „Europa po kongresie wiedeńskim”);
- mapy problemowe poświęcone tylko jednemu zagadnieniu typu politycznego, gospodarczego lub społecznego (np. „Zbrodnie hitlerowskie na ziemiach polskich”).

Podział ten można poszerzyć o mapy indukcyjne. Są to mapy zaopatrzone dodatkowo w kartony boczne o małych rozmiarach prezentujące w ujęciu szczegółowym określoną problematykę. Tego rodzaju mapki umożliwiają wdrażanie młodzieży do umiejętności dostrzegania związków przyczynowych. Na przykład w przypadku reformacji do wykazania związków pomiędzy charakterem gospodarki, a szerzeniem się reformacji.

Ze względu na formalną budowę oraz miejsce usytuowania wyodrębniamy: mapy ścienne, atlasy, mapki w podręcznikach, mapki w zeszytach ćwiczeń, mapki konturowe, mapy plastyczne, mapy w postaci przezroczy, mapy w postaci fazo- i foliogramów, mapy zaprogramowane w komputerze.

Podstawowe zasady pracy z mapą wymagają od nauczyciela zapoznania uczniów z umiejętnością czytania mapy historycznej. Odbywa się to przez zapoznanie uczniów z legendą mapy i jej symboliką oraz

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

rozwijanie u uczniów umiejętności dostrzegania za symboliką mapy procesów historycznych jak też czynników warunkujących te procesy. Umiejętność pracy z mapą kształtujemy i rozwijamy u uczniów w toku edukacji szkolnej ze szczególnym uwzględnieniem zasady stopniowania trudności. Zaznajomienie uczniów z treściami mapy historycznej przebiega w trzech etapach. Podczas etapu pierwszego następuje postrzeganie podczas którego młodzież odbiera obraz mapy w postaci rozmieszczonych na niej linii, sygnatur punktowych i powierzchniowych. Na drugim etapie uczniowie dokonują wstępnej analizy treści mapy, przez ustalenie między innymi znaczenia zastosowanych znaków powierzchniowych, punktów, symboli itp. Etap trzeci polega na posługiwaniu się językiem zewnętrznym mapy. Następuje wówczas identyfikacja sygnatur z oznaczonymi przez nie obiektami, faktami i zjawiskami historycznymi. W tym etapie następuje nazwanie sygnatur, określenie kierunków geograficznych oraz umiejscowienie omawianych wydarzeń historycznych w czasie i przestrzeni. Pracę z mapą winna poprzedzić szczegółowa analiza legendy mapy czyli zapisu przy pomocy symboli (znaków umownych w postaci geometrycznej, obrazów lub liter) informacji o przedstawionej na mapie rzeczywistości geograficznej i historycznej.

Możliwości zastosowania mapy są bardzo różnorodne, może ona służyć pomocą w kształtowaniu ogólnych wyobrażeń dotyczących kształtu terytorialnego państwa, lokalizacji ważniejszych miejscowości omawianych w czasie lekcji jak też przy określeniu jej położenia w stosunku np. do określonego regionu, pobliskiej rzeki lub ważnego ośrodka życia politycznego, gospodarczego. Pomaga w unaocznianiu faktów oraz ich odniesieniach czasowych i przestrzennych, pozwalając dostrzec związki i zależności w omawianej problematyce lekcyjnej. Mapy są środkiem motywującym ucznia do pracy, symbolizują temat lekcji i związaną z nią problematykę. Stanowią ilustrację wiadomości lub źródło nowych informacji i mogą pomóc w ich porządkowaniu czy utrwalaniu. Mapy stanowią ważny element prac domowych oraz szeroko pojętego procesu samokształcenia uczniów. Pomagają nauczycielowi w stworzeniu sytuacji problemowej.

Korzystne jest łączenie mapy z innymi środkami dydaktycznymi - tekstem, obrazem czy przeźroczkami. Wiązanie mapy z tekstem lub obrazem nie może być czynnością przypadkową, ale powinno wynikać z określonej strategii nauczyciela podporządkowanej celom kształcenia. Mapy historyczne można także wzbogacać także nanosząc diagramy, które obrazują fakty i zjawiska określone liczbowo, a jednocześnie są dokładnie zlokalizowane w przestrzeni geograficznej oraz w czasie historycznym. Mapa z takimi sygnaturami nazywa się kartodiagramem. Jedną z kolejnych możliwości wzbogacenia szkolnych zasobów kartograficznych dają mapy na foliach ale największe możliwości stwarza technika komputerowa. Pozwala ona nie tylko prezentować statyczne mapy ale także je ożywiać symulując kierunek przemieszczenia się wojsk, szlaki podróży odkrywczych bądź testując wiedzę i umiejętności uczniów z zakresu orientacji przestrzennej.

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Literatura popularnonaukowa - przedstawia zagadnienia naukowe w sposób przystępny i zrozumiały dla szerokiego ogółu społeczeństwa a jej celem jest popularyzowanie wyników badań naukowych. W szkolnej edukacji historycznej można ją stosować do uzupełniania, pogłębiania i rozszerzania wiedzy podręcznikowej. Może służyć także do konfrontowania sposobu przedstawiania tego samego zagadnienia w publikacjach różnych autorów lub o zróżnicowanym charakterze. Przydatna jest do wykorzystania podczas lekcji i w ramach pracy domowej. Dzięki pracy z literaturą popularnonaukową uczeń nabywa umiejętność wyszukiwania informacji w tego typu źródle wiedzy, a także uczy się weryfikowania informacji pochodzących ze źródeł naukowych i pozanaukowych. Umiejętne korzystanie z literatury popularnonaukowej jako środka dydaktycznego sprzyja przygotowaniu ucznia do samodzielnego poszukiwania wiedzy i konfrontowania ze sobą różnych poglądów na ten sam temat.

Literatura piękna – dzieła literackie (liryka, proza, dramat) jako środek dydaktyczny w nauczaniu historii może posłużyć do przybliżenia poglądów, a zwłaszcza reakcji emocjonalnych ludzi w danym momencie dziejowym i w określonym środowisku (okres i miejsce, w których żył autor), a także do pokazania życia codziennego, obyczajów, strojów itp. Literatura nie może zastąpić podręcznika i innych naukowych źródeł wiedzy. Za przydatne do celów dydaktycznych uważa się te utwory literackie, które przedstawiają autentyczne wydarzenia i postacie, chociaż zaistniałe sytuacje i prowadzone dialogi mogą być fikcyjne. Fikcja literacka nie może dotyczyć spraw podstawowych z dydaktycznego punktu widzenia dotyczących wiedzy historycznej. Szczególnie cenny w edukacji historycznej jest nurt powieści realistycznej i podróżniczej. Wykorzystywać należy ją w charakterze wprowadzenia w sytuację problemową lub ilustrację problematyki, którą nauczyciel chce zaakcentować, a także dla zainteresowania tematyką lekcji. Dobre rezultaty daje konfrontowanie postaci i wydarzeń występujących w dziele literackim z informacjami o tych postaciach i wydarzeniach, zawartymi w podręcznikach. Można również wykorzystywać literackie opisy zdarzeń typowych dla życia codziennego. Literatury pięknej nie powinno się natomiast stosować do tworzenia ocen zjawisk, wydarzeń i postaci. Uczeń, który pracuje z dziełem literackim, musi zostać przez nauczyciela ukierunkowany, zarówno co do sposobu pracy jak i pożądanego rezultatu. Pomocne jest formułowanie pytań, na które musi znaleźć odpowiedź. Powinien on analizować nie cały utwór, lecz tylko fragment istotny ze względu na walory poznawcze, chociaż dobrze by było aby uczeń znał wcześniej całość utworu.

Źródła historyczne – wszelkie informacje o szeroko rozumianej przeszłości gdziekolwiek się one znajdują wraz z tym co owe informacje przekazuje (definicja wg. Topolskiego). Przeszłość jest tu rozumiana bardzo szeroko obejmując również warunki w jakich żył człowiek. Źródła historyczne pozwalają poznać fakty w konkretnej postaci, zaciekawiają uczniów i spełniają funkcje kształcące

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego szczególnie będąc przydatne przy wyrabianiu krytycyzmu. Nauczyciel powinien systematycznie wykorzystywać różnorodne materiały źródłowe w procesie dydaktycznym, gdyż dzięki temu uświadomi uczniom, że źródła historyczne są podstawą wiedzy o przeszłości. Stosowanie podczas lekcji historii źródeł umożliwia osiągnięcie wielu celów nauczania: min. wykształcenie umiejętności samodzielnego zdobywania wiedzy, poszukiwania potrzebnych wiadomości w różnych źródłach informacji, krytycznego stosunku do różnych źródeł wiedzy i ich hierarchizowania, aktywizowania i rozwijania intelektualnych możliwości uczniów. Praca ze źródłem wymaga od nauczyciela dużej odpowiedzialności, gdyż jest on organizatorem całego przedsięwzięcia, ale także osobą, która poprzez swoje umiejętności powinna przez cały czas kierować dyskusją, prezentować różne techniki pracy nad źródłami oraz uczyć krytycznego podejścia do materiału analizowanego. Materiały źródłowe są wykorzystywane przy różnych metodach nauczania: wykładzie lub opowiadaniu (do ubarwienia omawianych wydarzeń), przy pracy w grupach lub indywidualnej pod kierunkiem nauczyciela (najczęściej polega to na analizie tekstu), jako podstawa do przeprowadzenia inscenizacji lub dramy, w metodzie projektów. Oprócz tego teksty źródłowe możemy wykorzystywać przy sprawdzaniu wiedzy uczniów.

Z uwagi na bogactwo źródeł historycznych można je podzielić na określone rodzaje bądź typy. Ze względu na potrzeby współczesnej polskiej dydaktyki źródła najczęściej dzieli się na pisane i niepisane.

Źródła pisane – zawarte w nich informacje zostały przedstawione przy pomocy pisma i mogą mieć charakter:

- opisowy - relacje historiograficzne (kroniki, roczniki, prace historyczne, traktaty i rozprawy polityczne, żywoty), pamiętniki, dzieła literackie, prasa, epistolografia itp.

- źródeł aktowych (dokumentalne): normatywne (konstytucje, uchwały, kodeksy, traktaty międzynarodowe itp.), akta administracyjne, sądowe lub policyjne będące śladem działalności bieżącej instytucji (akta spraw, umowy, wyroki sądowe, raporty policyjne, meldunki, zawiadomienia, rejestry, itp.).

Źródła niepisane –wszelkie pozostałości czasów minionych występujące w postaci wytworów człowieka wraz z pełnionymi przez nie funkcjami nie mające jednak formy opisowej. Zaliczyć do nich można: materiały ikonograficzne (obrazy, rzeźby itp.), zabytki architektoniczne, przedmioty codziennego użytku, materiały numizmatyczne i filatelistyczne, broń, narzędzia pracy, materiały fotograficzne i filmowe (kroniki, filmy, zdjęcia itp.), nagrania foniczne na taśmie magnetofonowej.

Podział ten jest umowny gdyż wiele materiałów źródłowych można zaklasyfikować jednocześnie do kilku kategorii, w zależności od tego, w jakim celu chcemy się nimi posłużyć i na co zwrócić uwagę. Dlatego też często są one dzielone na:

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
- Źródła bezpośrednie – cząstki realnej rzeczywistości historycznej bezpośrednio działające na zmysły podmiotu poznającego dzięki temu elementy rzeczywistości poznaje on bez pośrednictwa innych osób.

- Źródła pośrednie – przedstawione za [pośrednictwem znaków umownych (pismo, język)]

Praca ze źródłem wymaga odpowiedniego doboru materiałów źródłowych. Przed rozpoczęciem pracy nauczyciel powinien zapoznać uczniów z różnymi typami źródeł historycznych, zaprezentować ich klasyfikację, ilustrując to przykładami poszczególnych rodzajów źródeł, pokazując przy okazji ich charakterystyczne cechy, różnice w konstrukcji, języku, wymowie. Praca ze źródłem historycznym powinna być stopniowo rozbudowywana i wzbogacana o pytania i zadania o coraz większym stopniu trudności. Początkowo praca może opierać się o materiały, których odczytanie i interpretacja nie przysporzą większych trudności i zachęcą do twórczej pracy. Dopiero po pewnym czasie możliwe jest wprowadzanie materiałów trudniejszych, zarówno konstrukcyjnie jak i treściowo. Uczniowie powinni też być zapoznani z zasadami analizowania i krytyki źródeł. Najczęściej wykorzystywane są teksty źródłowe, które służą poznaniu faktów historycznych, kształtowaniu umiejętności analizowania czytanego tekstu oraz krytycznego podejścia do słowa pisanego. Lekcja poświęcona analizie tekstów źródłowych powinna być starannie przygotowana, a jej cele odpowiednio sformułowane.

Dobór materiałów źródłowych będzie też zależny od tego, co nauczyciel pragnie osiągnąć poprzez ich prezentację oraz czemu ma służyć ich zastosowanie. Przy ich doborze nauczyciel winien ustalić do czego chce je wykorzystać i jakie metody nauczania zastosuje. Uwzględnić także zgodności ze wskazaniem programu oraz zainteresowaniami i możliwościami percepcji intelektualnej młodzieży. Należy starać się, aby źródła były charakterystyczne dla omawianej epoki. Toteż podczas lekcji dotyczących średniowiecza najlepiej jest sięgać do kronik, kapitałów, roczników, żywotów świętych, aktów lokacyjnych, statutów cechowych, dekretów soborowych i synodalnych czy aktów fundacyjnych. Przy omawianiu czasów nowożytnych bazę źródłową można rozszerzyć o listy i pamiętniki, relacje z podróży, traktaty międzynarodowe, przywileje stanowe, konstytucje sejmowe i traktaty filozoficzne. Podczas pracy na historię XIX wieku należy skorzystać z materiałów prasowych, konstytucji państwowych, programów partii politycznych, karykatury politycznej, danych statystycznych czy fotografii. Dzieje XX wieku rozszerzają dodatkowo pulę dotychczasowych typów źródeł wzbogacając to wszystko jeszcze o nagrania foniczne i obrazowe. Materiały źródłowe stosowane na lekcjach powinny mieć odpowiednią objętość, dobrze jeżeli jest ona dostosowana do typu

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

materiału - im trudniejsze źródło, tym jego rozmiary powinny być mniejsze. Czytanie trudnego tekstu nie może zbytnio męczyć ucznia, gdyż odbije się to negatywnie na jego sprawności podczas analizy i krytyki źródła. Również ilość tekstów może stopniowo ulegać zwiększeniu, tak aby kilka źródeł dotyczyło jednego zagadnienia bądź postaci historycznej. Zastosowanie od razu tekstu rozbudowanego, napisanego trudnym, urzędowym lub prawniczym językiem /np. konstytucja, umowa międzynarodowa, traktat/, tylko zniechęci ucznia do analizy i wywoła w nim uczucie niechęci do pracy ze źródłem. Nauczyciel musi też pamiętać, by teksty były podczas tych czynności dostępne bezpośrednio każdemu uczniowi. Tekst źródłowy należy przeczytać głośno i wyraźnie, wyjaśniając wszelkie wątpliwości językowe i wprowadzając wszelkie konieczne do pełnego zrozumienia treści przez uczniów uzupełnienia. Jeżeli wśród analizujących pojawią się odmienne interpretacje i oceny dotyczące zjawisk lub postaci występujących w tekstach, nauczyciel powinien czuwać nad przebiegiem dyskusji, a następnie podsumować ją.

Zasady analizowania i krytyki źródeł polegają na:

- określeniu z rodzaju źródła a jakim uczniowie mają do czynienia, kiedy powstało i kto jest jego autorem.
- zwróceniu uwagi na konstrukcję źródła, jego język, narrację, ogólną wymowę, autora i adresata.
- oddzieleniu analizy tekstowej od interpretacji.
- usystematyzowaniu uzyskanych informacji.
- konfrontacji informacji pochodzących z analizy źródła historycznego z podręcznikiem i innymi źródłami wiedzy historycznej.
- uogólnieniu wniosków płynących z analizy źródła w kontekście wiedzy historycznej uzyskanej uprzednio.

Zasady pracy ze źródłem historycznym w procesie nauczania historii w szkole wymagają odpowiedzi na poniższe pytania:

- czy źródła mają stanowić ilustrację zajęć lekcyjnych i potwierdzić wcześniej uzyskaną wiedzę podręcznikową ?
- czy praca nad źródłem ma dostarczyć zasadniczych informacji na dany temat i zastąpić inne metody zdobywania wiedzy, takie jak wykład czy pogadanka ?
- czy ma to służyć rozszerzeniu płaszczyzny informacyjnej i wzbogacić wiedzę już nabytą o pewne dodatkowe elementy ?
- czy chodzi o rekapitulację lub sprawdzenie wiedzy uczniowskiej na zakończenie określonego tematu lub po omówieniu większej partii materiału ?

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
Uczniowie muszą być świadomi, że niezależnie od typu materiału źródłowego ich praca nad źródłem powinna polegać na:

- krytyce zewnętrznej tu niezbędnym wydaje się postawienie takich pytań jak: kim był autor? jaki jest jego związek z opisywanymi faktami? czy znał prawdę, mógł i chciał ją przekazać? jeśli prawda nie została przekazana, to dlaczego było to niemożliwe?

- odczytaniu źródła oraz dokonaniu jego analizy i krytyki czynności bardzo złożonych. Dokonując krytyki źródła nie wystarczy tylko zapytać o to, co i gdzie znajduje się w tekście? Należy również spytać: co z tego wynika? jaki był tego cel? o czym to świadczy? itd. Elementarny rozbiór treści materiału nie może li tylko ograniczać się do zapytania o to, np. gdzie w tekście jest mowa o tym bądź o tamtym.

- uporządkowaniu zdobytych w czasie pracy informacji. Pozwoli to również zastanowić się nad stopniem przydatności i wartości konkretnego materiału źródłowego podczas poznawania kolejnych zagadnień historycznych. Co więcej dzięki syntetyzowaniu i porządkowaniu wiedzy uczeń zapozna się ze sposobami wnioskowania historycznego i trybem uogólnień w procesie badawczym. Możliwe będzie też porównanie różnych źródeł dotyczących tego samego zagadnienia, zhierarchizowanie ich i ustalenie przyczyn ewentualnych przyczyn i niezgodności.

Projekt:

www.praktyki.wh.umcs - Przygotowanie i realizacja nowego programu praktyk pedagogicznych na Wydziale Humanistycznym UMCS współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
Priorytet III, Poddziałanie 3.3.2 „Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli”

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

WZÓR WYMAGANYCH KONSPEKTÓW LEKCJI PROWADZONYCH PRZEZ PRAKTYKANTA/PRAKTYKANTKĘ.

Konspekt lekcji historii

Klasa:

Data:

Temat: Epoka wielkich odkryć geograficznych.

Czas: 2 godziny lekcyjne

Cel ogólny lekcji: Poznanie przyczyn, przebiegu i skutków wielkich odkryć geograficznych

Cele operacyjne lekcji :

Wymagania:

I. Wiadomości:

Kat. A. Zapamiętanie.

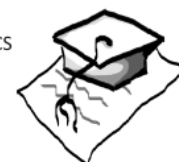
Uczeń zapamięta fakty i postaci:

- dopłynięcie do Przylądka Dobrej Nadziei 1488 r.
- odkrycie kontynentu amerykańskiego przez K. Kolumba 1492 r.
- kolejne wyprawy K. Kolumba 1493-1504r.
- opłynięcie Afryki i dotarcie do Indii 1497-1498r.
- dotarcie Amerigo Vespucciego do wschodnich wybrzeży Ameryki Południowej w 1499r.
- opłynięcie ziemi przez F. Magellana 1519-1522
- wyprawy J. Cabota do Ameryki Północnej, odkrycie Labradoru i Nowej Funlandii 1497-1498r.
- podbój Meksyku przez Ferdynanda Cortesa 1518-1521
- Podbój Peru przez Franciszka Pizarro 1531-1533
- wyprawa F. Cartiera 1534 r.
- K. Kolumb
- Vasco da Gama
- Amerigo Vespucci
- F. Magellan
- Bartolomeo Diaz
- J. Cabot
- F. Cartier

K	P	R	D
	+		
+			
		+	
	+		
	+		
			+
		+	
			+
+			
	+		
+			
	+		
	+		
			+
			+

Projekt:

www.praktyki.wh.umcs - Przygotowanie i realizacja nowego programu praktyk pedagogicznych na Wydziale Humanistycznym UMCS współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego Priorytet III, Poddziałanie 3.3.2 „Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli”

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

- Henryk Żeglarz
- Izabela Kastilijska
- F. Cortes
- F. Pizarro
- Aleksander VI
- Montezuma

Kat. B. Rozumienie.

Uczeń rozumie pojęcia i wydarzenia

- karawela
- astrolabium
- busola
- konkwistador
- przyczyny podejmowania wypraw przez Europejczyków
- wpływ rozwoju nawigacji i budowy statków na rozwój żeglarstwa
- znaczenie bulli papieskiej „Inter cetera”
- skutki polityczne, gospodarcze i społeczne odkryć geograficznych

II. Umiejętności

Kat. C. Stosowanie wiadomości w sytuacjach typowych:

- uczeń potrafi: przedstawić wyobrażenia ludzi dotyczące kształtu Ziemi i porównać je z wiedzą współczesną
- wymienić głównych podróżników i ich osiągnięcia
- wskazać na mapie trasy podróżników
- wymienić i wskazać na mapie państwa, które odegrały czołową rolę w okresie wielkich odkryć geograficznych (Portugalia, Hiszpania, Anglia, Francja)
- wyjaśnić wpływ odkryć geograficznych na życie codzienne Europejczyków

Kat. D. Stosowanie wiadomości w sytuacjach problemowych:

- wyjaśnić wpływ odkryć geograficznych na handel europejski, upadek handlu śródziemnomorskiego i bałtyckiego (Hanza)
- zanalizować i ocenić postępowanie konkwistadorów
- potrafi analizować źródła historyczne, które przedstawiają przebieg wypraw
- potrafi wyjaśnić różnice między kolonizacją hiszpańską a portugalską
- dokonać klasyfikacji skutków wypraw pozytywne i negatywne

	+		
	+		
		+	
		+	
			+
			+
+			
		+	
+			
		+	
+			
	+		
			+
+			
+			
+			
	+		
	+		
		+	
		+	
			+
			+
		+	

Projekt:

www.praktyki.wh.umcs - Przygotowanie i realizacja nowego programu praktyk pedagogicznych na Wydziale Humanistycznym UMCS współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
Priorytet III, Poddziałanie 3.3.2 „Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli”

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Kat. E. Postawy i przekonania:

1. Nabędzie przekonania, że praca nad sobą, wyobraźnia oraz dążenie do celu przynosi efekty i przyczynia się do rozwoju jednostki jak i społeczeństwa.
2. Nabędzie przekonania, że dla korzyści własnych lub ogółu, nie wolno niszczyć kultury i dorobku innych społeczeństw, ras i narodów.

Środki dydaktyczne: atlas historyczny, mapa, ilustracje, Encyklopedia Multimedialna PWN – Historia, Internet.

Metody nauczania: praca pod kierunkiem nauczyciela z wykorzystaniem komputera, praca w grupach, wykład, rozmowa nauczająca.

Tok lekcji:

Element lekcji	Czas trwania	Czynności nauczyciela	Czynności ucznia
Czynności organizacyjno porządkowe	6 min	Sprawdzenie listy obecności	
Rekapitulacja wtórna	7 min	Jak wyobrażono sobie kształt Ziemi w średniowieczu? Jaką rolę odgrywał handel lewantyński? Jakie skutki miało zajęcie Azji Mniejszej i Konstantynopola przez Turków?	Uczniowie próbują odpowiedzieć na pytania
Wprowadzenie nowego tematu lekcji.	5 min	Podanie tematu lekcji. Omówienie jej celów	
Praca nad nowym materiałem.	30 min	Nauczyciel stara się wspólnie z uczniami wyjaśnić dlaczego tak bardzo ważna była droga do Indii. Nauczyciel wyjaśnia główne przyczyny wypraw geograficznych oraz wydarzenia które je umożliwiły. Nauczyciel dzieli klasę na 4 grupy. Wyznacza szefa grupy i sekretarza. Każda grupa ma poszukać informacji na temat wypraw geograficznych innego kraju. Ustala, że każda z grup około 10 minut na przygotowanie i 5 minut na zreferowanie wyników swoich poszukiwań. Grupy	Uczniowie starają się udzielić odpowiedzi. Uczniowie w I grupie opracowują wyprawy portugalskie, w grupie II hiszpańskie, w grupie III angielskie, w grupie IV francuskie.

Projekt:

www.praktyki.wh.umcs - Przygotowanie i realizacja nowego programu praktyk pedagogicznych na Wydziale Humanistycznym UMCS współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
Priorytet III, Poddziałanie 3.3.2 „Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli”

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

		wybierają swojego: szefa, sekretarza i sprawozdawcę. Uczniowie mają skorzystać z tekstów źródłowych znajdujących się na portalach internetowych.	Po przygotowaniu materiału sprawozdawca każdej grupy prezentuje zdobyte wiadomości oraz pokazuje na mapie przebieg poszczególnych wypraw.
	10 min	Nauczyciel omawia skutki wypraw geograficznych – wzbogacając swą wypowiedź ilustracjami i prezentacją komputerową.	Uczniowie słuchają i Oglądają.
Rekapitulacja pierwotna	32 min	<p>Nauczyciel dzieli klasę na grupy dwuosobowe i każe sporządzić notatkę za pomocą komputera pt. „Przyczyny i skutki odkryć geograficznych”. Nauczyciel szczegółowa przedstawia zadanie:</p> <ul style="list-style-type: none"> - uruchom edytor tekstu Word, - sformatuj teks: rozmiar czcionki 13; krój Times New Roman lub Arial, cały tekst wyjustuj, tytuł notatki napisz italicą i pogrub. - Wykorzystaj materiały z Encyklopedii Multimedialnej PWN-Historia oraz Internetu (np. portale www - skopiuj do notatki dwie dowolne ilustracje dotyczące jej tematu - skutki wypraw umieść w tabelce w dwóch kolumnach pozytywne i negatywne, format tabeli -Elegancki - wydrukuj pracę i następnie zapisz ja na dyskietce 3,5. <p>Nauczyciel kontroluję pracę, wyjaśnia i pomaga w rozwiązywaniu ewentualnych problemów. Podsumowuje i ocenia pracę. Praca domowa: wklej notatkę do zeszytu oraz napisz esej pt. „Czy obecny świat dzięki odkryciom geograficznym jest lepszy czy gorszy?”</p>	Uczniowie uruchamiają edytory i wykonują pracę.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UMCS
UNIWERSYTET MARII CURIE-SKŁODOWSKIEJ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Projekt:

www.praktyki.wh.umcs - Przygotowanie i realizacja nowego programu praktyk pedagogicznych na Wydziale Humanistycznym UMCS współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
Priorytet III, Poddziałanie 3.3.2 „Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli”

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
TESTY DYDAKTYCZNE I ICH ANALIZA W PRAKTYCE NAUCZYCIELA

1. Typy testów

Testy wykorzystywane są w różnych celach i formach (testy na prawo jazdy, psychologiczne itp.), dlatego też należy odróżnić test dydaktyczny od innych testów. *Test dydaktyczny* to metoda sprawdzająca osiągnięcia szkolne ucznia. Wiedzy na temat opracowywania testów dydaktycznych, ich stosowania i analizy osiągniętych wyników, dostarcza teoria pomiaru dydaktycznego. Jest on odmianą pomiaru pedagogicznego i dotyczy osiągnięć poznawczych: wiadomości i umiejętności uczniów. Natomiast test dydaktyczny jest narzędziem tego pomiaru. Wbrew obiegowej opinii test dydaktyczny służy nie tylko sprawdzeniu i ocenie osiągnięć uczniów, ale także może być pomocny w sprawdzenie efektywności nauczyciela w pracy z uczniami, spełnia więc również funkcję kształtującą proces dydaktyczny. Obecnie testy dydaktyczne są coraz częściej wykorzystywane w edukacji szkolnej. Testy stosowane w szkole dzielimy na **sprawdzające** i **różnicujące**. W teście sprawdzającym za kryterium dobru treści przyjmuje się wymagania programowe, testy te występują najczęściej w dwóch postaciach: *test osiągnięć koniecznych*, który kontroluje, czy cele, materiał i wymagania na najniższy poziom zostały osiągnięte oraz *test sprawdzający wielostopniowy*, w którym grupy zadań sprawdzają wszystkie poziomy wymagań. Ze względu na cel pomiaru testy sprawdzające dzielimy na :

- kształtujące (diagnostyczne, etapowe, problemowe)
- sumujące (roczne, semestralne).

W testach różnicujących natomiast nie bierze się pod uwagę wymagań programowych, ich celem jest wyodrębnienie uczniów słabszych i lepszych, czyli różnicowanie. Testy takie wykorzystywane są na konkursach, olimpiadach przedmiotowych, itp.

Wyróżnić można następujące typy testów dydaktycznych (sprawdzających i różnicujących):

- test diagnostyczny (etapowy), obejmuje niewielki zakres materiału z danego przedmiotu, są to najbardziej przydatne testy dla procesu kształcenia,
- test sprawdzający podsumowujący (roczny, semestralny), sprawdza większy zakres treści i składa się z większej liczby zadań,
- test sterujący – umożliwia zindywidualizowany proces uczenia się, zawiera stosowne informacje i materiały potrzebne do rozwiązania zadań lub wskazówki

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego odsyłające do podręcznika, słowników, lektury, tekstów, map, ilustracji itp. oraz polecenia kierujące czynnościami ucznia (teksty z wyposażeniem),

- test blokowo-sekwencyjny.

2. Zasady konstruowania testu

Za największą zaletę testów dydaktycznych uważa się ich dość wysoki obiektywizm w porównaniu z innymi formami kontroli i oceny wiedzy i umiejętności ucznia, by jednak test spełniał tę rolę musi być poprawnie skonstruowany. Obecnie pracę nad konstrukcją testu oraz jego wykorzystaniem ułatwia komputer. Konstruktor (nauczyciel), przystępując do opracowania testu, musi wykonać następujące czynności:

- ustalić koncepcję testu, jego cel oraz zakres materiału,
- wyodrębnić treści przeznaczone do pomiaru i przeprowadzić ich analizę,
- dokonać selekcji treści, czyli wybrać i uporządkować te treści, które będą mierzone zadaniami testu,
- sporządzić plan testu czyli zaplanować formę i ilość zadań,
- ułożyć zadania,
- porównać utworzony test z jego planem i dokonać ewentualnych poprawek.

Ponieważ test jest zbiorem zadań, a zadanie jest samodzielną częścią testu, dlatego też szczególnie ważnym problemem jest ich poprawna konstrukcja. Tylko prawidłowe ułożenie zadań testowych gwarantuje skuteczność dydaktyczną testu. Zadania testowe dzieli się na dwie grupy: **otwarte** i **zamknięte**. W zadaniach otwartych uczeń samodzielnie formułuje odpowiedzi, natomiast w zamkniętych wybiera je. Zadania otwarte są łatwiejsze w konstrukcji, ale ich poprawa i ocena są trudniejsze.

Do zadań **otwartych** zaliczamy:

- **zadania krótkiej odpowiedzi**, są zbliżone do tradycyjnie tworzonych pytań. Sprawdzają zarówno wiadomości, jak i umiejętności uczniów. Jest to najczęściej stosowany typ zadań otwartych. Błędem przy ich układaniu jest zbyt szerokie konstruowanie poleceń i często krótka odpowiedź przekształca się w rozprawkę.
- **zadania z luką**, przydatne są do sprawdzenia tych elementów wiedzy, które można ująć krótko, w jednym lub dwóch wyrazach. Do błędów należy: zbyt szeroka luka, dająca się wypełnić na wiele sposobów, posługiwanie się gotowymi zdaniami z podręcznika, w których opuszcza się pewne fragmenty; niepoprawna gramatycznie budowa zdania; umieszczanie luki na początku zdania, co powoduje konieczność

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
powtórnego czytania zadania; kilka luk o różnym stopniu ważności, co utrudnia punktowanie.

- **zadanie rozprawka**, wymaga od ucznia odpowiedzi pisemnej. Błędem przy konstrukcji tego zadania jest: szerokie sformułowanie tematu, a także umieszczenie zbyt wielu zadań tego typu w teście (duża czasochłonność rozprawki).

Drugim typem zadań są **zadania zamknięte**, zaliczamy do nich:

- **zadanie wielokrotnego wyboru**, najpopularniejsze zadanie zamknięte. Składa się z pytania oraz alternatywnych odpowiedzi, których jest kilka (zwykle 3-5), najczęściej tylko jedna z nich jest poprawna. Zadania te mają wielu przeciwników, jednak do jego walorów należą: eliminacja pisania, przyspieszenie pracy uczniów; możliwość umieszczenia większej ilości zadań; pełna obiektywność punktowania; szybkość sprawdzania testu.
- **zadanie prawda-falsz**, najprostsza forma zadania zamkniętego. W przeciwieństwie do zadania wielokrotnego wyboru można go zastosować na niższych szczeblach nauczania. Podstawową wadą jest prawdopodobieństwo (50%) zgadnięcia odpowiedzi prawidłowej, dlatego nadaje się najlepiej do samokontroli. Do najczęstszych błędów należą: przepisywanie gotowych zdań z podręcznika; niejasność i nieostrość sformułowań; wieloznaczność, co powoduje że można uznać je za prawdziwe lub fałszywe w zależności od sposobu zrozumienia; występowanie „nie” w twierdzeniu, co w połączeniu z odpowiedzią „nie” daje podwójne przeczenie.
- **zadanie na dobieranie**, wymaga od ucznia przyporządkowania nazw, wyrażeń, nazwisk, faktów lub objaśnień wypisanych w jednej kolumnie, do odpowiednich danych w drugiej kolumnie lub ułożenia stwierdzeń w pewnym porządku. Do najczęstszych błędów w ich konstrukcji należą: równa liczba elementów w obu kolumnach, przez co zadanie staje się krzyżówką; pamięciowe skojarzenia, a nie logiczne łączenie elementów obu kolumn; zbyt duża liczba elementów w każdej kolumnie utrudniająca rozwiązanie; niejasno wytłumaczone lub zbyt skomplikowane zasady doboru; niekonsekwencja w punktowaniu.

Reasumując, najbardziej pożądane cechy zadań to:

- Istotność treści – zadanie powinno sprawdzać treści ważne a nie marginalne.

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

- Stosowność konstrukcji zadania do treści (nie każda treść nadaje się do sprawdzenia dowolną formą zadania.
- Wyraźne ograniczenie zakresu treści (szczególnie w zadania otwartych).
- Wypełnianie przez zadanie określonej funkcji w teście, zadanie nie powinno być luźno związane z testem.
- Dostosowanie formy zadań do możliwości uczniów.
- Unikanie rozwiązań ukrytych.
- Stosowanie form zamkniętych tam, gdzie to możliwe.
- Jednolite i konsekwentne zasady punktowania zadań.
- Jednolitość układu graficznego i interpunkcji,

Przykłady graficznego ujęcia planu testów:

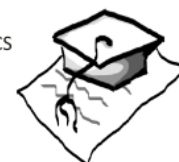
Materiał, działy przeznaczone do pomiaru testem	Cele nauczania				Poziom wymagań				Liczba zadań	Waga zadań %
	A	B	C	D	K	P	R	D		

Kategorie taksonomiczne	Poziomy wymagań								Liczba zadań	Numer y zadań
	K	Nr zadań	P	Nr zadań	R	Nr zadań	D	Nr zadań		
A	2		1		-		-		3	
B	4		2		3		-		9	
C	1		2		1		1		5	
D	-		1		1		1		3	
Suma zadań	7		6		5		2		20	

3. Analiza testu

Projekt:

www.praktyki.wh.umcs - Przygotowanie i realizacja nowego programu praktyk pedagogicznych na Wydziale Humanistycznym UMCS współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego Priorytet III, Poddziałanie 3.3.2 „Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli”

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Test diagnostyczny służy zbadaniu wiedzy i umiejętności uczniów na początku każdego etapu kształcenia, określeniu możliwości zespołu klasowego, pozwala nauczycielowi dostosować metody pracy do danego zespołu i określić te umiejętności, które uczniowie opanowali dobrze oraz te, na które należy położyć nacisk w procesie nauczania. Aby osiągnąć te cele należy przeprowadzić rzetelną analizę ilościową i jakościową testu. W pierwszym etapie należy stworzyć tabelę zbiorczą zawierającą wyniki każdego ucznia z poszczególnych zadań.

Analiza ilościowa powinna zawierać informacje o:

- najlepszym i najgorszym wyniku, co pozwoli określić tzw. rozrzut – znaczny rozrzut świadczy o zróżnicowanym poziomie uczniów
- ilości uczniów, którzy uzyskali taką samą lub zbliżoną liczbę punktów (tzw. wartość modalną)
- łatwości poszczególnych zadań (jest to stosunek liczby uczniów, którzy prawidłowo rozwiązali zadanie do liczby uczniów biorących udział w teście)
- można przeanalizować rozłożenie zadań na poszczególnych poziomach wymagań
-

Wartość zadania	Wymagania programowe		Liczba zadań
	Podstawowe nr zadania	Ponadpodstawowe Nr zadania	
Bardzo trudne			
Trudne			
Umiarkowanie trudne			
Łatwe			
Bardzo łatwe			

Analiza jakościowa wyników wskazuje, jakie umiejętności uczniowie opanowali i jaki poziom wiedzy reprezentują. Konstruując test najlepiej odnieść się do standardów egzaminacyjnych, opracowanych przez zespół ekspertów. Określamy mocne i słabe strony zespołu klasowego, np. uczniowie opanowali czytanie ze zrozumieniem, natomiast mają problemy z tworzeniem własnego tekstu.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Przygotowana w ten sposób analiza pozwala na opracowanie wniosków do dalszej pracy i dostosowanie metod pracy z konkretnym zespołem klasowym. Jest diagnostyczny jest przydatnym narzędziem w pracy nauczyciela, pod warunkiem, iż został on dobrze skonstruowany i dokładnie przeanalizowany.

Projekt:

www.praktyki.wh.umcs - Przygotowanie i realizacja nowego programu praktyk pedagogicznych na Wydziale Humanistycznym UMCS współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
Priorytet III, Poddziałanie 3.3.2 „Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli”

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

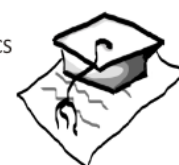
Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

WYBRANA LITERATURA DYDAKTYCZNA

- T. Barski, *Technologie informacyjno-komunikacyjne w edukacji*, Opole 2006.
- M. Bieniek, *Dydaktyka Historii. Wybrane zagadnienia*, Olsztyn 2009.
- P. Black, Ch. Harrisom, C. Lee, B. Marshall, D. William, *Jak oceniać, aby uczyć*, Warszawa 2006.
- E. Chorąży, D. Konieczka-Śliwińska, S. Roszak, *Edukacja historyczna w szkole. Teoria i praktyka*, Warszawa 2008.
- M. Czerepaniak-Walczak, *Aspekty i źródła profesjonalnej refleksji nauczyciela*, Toruń 1997
- M. Durda, J. Maciejewska, *Jak badać i podnosić jakość pracy szkoły*, Poznań 2002.
- Dydaktyka historii jako dyscyplina akademicka wobec wyzwań współczesności*, red. L. Kudła, Cz. Nowarski, Kraków 2008.
- A. Dziedzic, W.E. Kozłowska, *Drama na lekcjach historii*, Warszawa 1999.
- I. Dzierzgowska, *Jak uczyć metodami aktywnymi*, Warszawa 2004.
- J. Gajda, S. Juszczak, B. Siemieniecki, *Edukacja Medialna*, Toruń 2002.
- E. Gurbiel, G. Hardt-Olejniczak, E. Kołczyk, H. Krupicka, M. Sysło, *Nauka z komputerem. Książka dla ucznia gimnazjum*, Warszawa 2001.
- T. Garstka, J. Marszałek, *Nauczyciel na starcie*, Wydawnictwo CODN, Warszawa 2000
- M. Jadczyk, K. Juszczak, *Matura z historii. Doświadczenia i sugestie dla uczniów i nauczycieli szkół ponad gimnazjalnych*, Toruń 2006.
- Korelacja-integracja wiedzy-szansa dla ucznia*, red. G. Pańko, J. Wojdon, Wrocław 2006
- E. Kosińska, *Ocenianie w szkole. Krótki poradnik psychologiczny*, Kraków 2000.
- J. Królikowski, *Opiekun nauczyciela. Teoria, refleksja, praktyka. Poradnik*, CODN, Warszawa 2002
- J. Królikowski, *Projekt edukacyjny*, Warszawa 2000.
- J. Krzyżewska, *Aktywizujące metody i techniki w edukacji*, cz. II., Suwałki 2000.
- M. Kujawska, *Problemy współczesnej edukacji historycznej*, Poznań 2001.
- J. Maternicki, Cz. Majorek, A. Suchoński, *Dydaktyka historii*, Warszawa 1994.
- J. Maternicki, *Szkolne kółka zainteresowań*, Warszawa 1966.
- Media i metody wspomagające jakość kształcenia*, praca zbiorowa pod red. K. Jankowskiego, B. Sitarskiej, C. Tkaczuka, Siedlce 2005.
- Megabajty dziejów. Informatyka w badaniach, popularyzacji i dydaktyce historii*, red. R.F. Prinke, Poznań 2007.
- Metody komputerowe w badaniach i nauczaniu historii*, red. K. Narojczyk, B. Ryszewski, Olsztyn 2005.

Projekt:

www.praktyki.wh.umcs - Przygotowanie i realizacja nowego programu praktyk pedagogicznych na Wydziale Humanistycznym UMCS współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego Priorytet III, Poddziałanie 3.3.2 „Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli”

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UMCS
UNIWERSYTET MARI CURIE-SKŁODOWSKIEJ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
A. Mikina, B. Zając, *Jak wdrażać metodę projektów? Poradnik dla nauczycieli i uczniów gimnazjum, liceum i szkoły zawodowej*, Kraków 2004.

Multimedia w edukacji historycznej i społecznej, red. J. Rulka, B. Tarnowska, Bydgoszcz 2002.

Muzeum w nauczaniu historii, red. A. Zielecki, Rzeszów 1989.

Niemierko, *Między oceną szkolną a dydaktyką. Blżej dydaktyki*, Warszawa 1991.

Niemierko, *Ocenianie szkolne bez tajemnic*, Warszawa 2002.

G. Okła, *Metoda projektów w nauczaniu historii*, „Wiadomości Historyczne”, 1/2000. s. 38-44.

Z. Osiński, *Technologia informacyjna w edukacji humanistycznej*, Toruń 2006.

R. Perry, *Teoria i praktyka. Proces stawania się nauczycielem*, Warszawa 2000

Praktyki pedagogiczne w systemie kształcenia nauczycieli, red. B. Walkiewicz, CODN, Warszawa 2006.

Rola i miejsce muzeów w wychowaniu młodzieży, red. J. Centkowski, J. Konar, Warszawa 1980.

A. Suchoński, *Środki audiowizualne w nauczaniu i uczeniu się historii*, Warszawa 1987.

Sztuka nauczania. Czynności nauczyciela, red. K. Kruszewski, Warszawa 2002.

M. Taraszkiewicz, *Jak uczyć lepiej? Czyli refleksyjny praktyk w działaniu*, CODN, Warszawa 1996.

Toruńskie Spotkania Dydaktyczne III. Źródła w edukacji historycznej, red. S. Roszak, M. Strzelecka, A. Wiczorek, Toruń 2006,

Toruńskie Spotkania Dydaktyczne IV. Muzea i archiwa w edukacji historycznej, red. S. Roszak, M. Strzelecka, Toruń 2007.

Uczenie metodą projektów, red. B. D. Gołębiak, Warszawa 2002.

P. Unger, *Muzea w nauczaniu historii*, Warszawa 1988.

Współczesna dydaktyka historii. Zarys encyklopedyczny dla nauczycieli i studentów pod red. Jerzego Maternickiego, Warszawa 2004.

Wychowanie patriotyczne. Tradycje i wyzwania współczesności, Warszawa 2007.

A. Zielecki, *Mapa w nauczaniu historii*, Warszawa 1984.

A. Zielecki, *Środki dydaktyczne w nauczaniu i uczeniu się historii*, Rzeszów 1978.

A. Zielecki, *Wprowadzenie do dydaktyki historii*, Kraków 2007.

Projekt:

www.praktyki.wh.umcs - Przygotowanie i realizacja nowego programu praktyk pedagogicznych na Wydziale Humanistycznym UMCS współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
Priorytet III, Poddziałanie 3.3.2 „Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli”

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

PŁEĆ I RODZAJ A EDUKACJA

PODSTAWOWE POJĘCIA

PŁEĆ/SEX - płeć w sensie biologicznym, czyli "zespół cech odróżniających w obrębie gatunku organizmy żeńskie (osobniki żeńskie, płeć żeńska) wytwarzające komórki jajowe, od organizmów męskich (osobniki męskie, płeć męska) wytwarzających plemniki" /Imieliński, 1985, s.56/. W języku polskim pojęcie to funkcjonuje również w szerszym znaczeniu, obejmując także zakres semantyczny pojęcia rodzaju (*gender*), płci społeczno-kulturowej.

RODZAJ/GENDER - społeczno kulturowy wymiar płci, stosowany w odniesieniu do społecznego charakteru różnic między kobietami i mężczyznami; płeć kulturowa; arbitralnie narzucany konstrukt społeczny i psychologiczny: "zespół atrybutów, postaw, ról społecznych i zachowań przypisanych mężczyźnie lub kobiecie przez szeroko rozumianą kulturę" /Bem, 2000, s.9/.

ROLA SPOŁECZNA - społecznie opracowany scenariusz zachowań jednostki, w którym wyraża się suma oczekiwań kierowanych pod adresem osoby zajmującej określone miejsce w strukturze społecznej. Rola społeczna zawiera trzy wymiary:

- rola przepisana (przypisana) - określa normatywny wymiar roli, czyli strukturalnie przypisane nakazy (normy, oczekiwania, tabu, zakresy odpowiedzialności) połączone z określoną pozycją społeczną, utrwalone w świadomości społecznej;
- rola subiektywna (uwewnętrzniona, zinternalizowana) - osobista koncepcja dotycząca zachowania się w sytuacji zajmowania określonej pozycji społecznej, powstała w wyniku postrzegania i interpretacji oczekiwań społecznych; zawiera w sobie gotowość do podejmowania takich zachowań; określa indywidualny, osobisty wymiar roli;
- rola spełniana (pełniona) - zespół rzeczywistych zachowań jednostki w sytuacji zajmowania określonej pozycji społecznej /Turner, 1985, s.418-429/.

ROLE PŁCIOWE/RODZAJOWE - role społeczne, które są wyznaczane w zależności od płci członkom danego społeczeństwa. Najczęściej rola kobieca (kobiety) zawiera inne oczekiwania co do zadań, postaw, zachowań, sposobów odczuwania i postrzegania świata niż rola męska (mężczyzny). Brannon /2002, s.210/ definiuje rolę rodzajową jako "zbiór istotnych społecznie działań kojarzonych z mężczyznami bądź kobietami"

SYSTEM RÓL PŁCIOWYCH/RODZAJOWYCH - utrwalona poprzez pokoleniową transmisję zasada organizująca życie społeczne, wyrażająca różnice społeczno-kulturowe między kobietami i mężczyznami. System ról płciowych przenika całość życia ludzkiego i wpływa na charakterystyczne dla określonego

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego społeczeństwa konfiguracje wzorów kulturowych. Trzy aspekty tego systemu wydają się osiowe dla zrozumienia siły i zakresu jego oddziaływania:

- przydzielanie ludziom, na podstawie ich płci biologicznej, różnych kategorii aktywności (zawodowych, domowych i obywatelskich), uważanych za potrzebne czy użyteczne dla utrzymania i doskonalenia życia społecznego;
- przypisywanie ludziom - w zależności od płci biologicznej - cech osobowościowych znajdujących się na przeciwnych krańcach continuum; przypisanie to wyrażają stereotypy męskości i kobiecości;
- wyższe wartościowanie tego, co wiąże się z męskością w porównaniu z tym, co wiąże się z kobiecością; ten aspekt najsilniej przyczynia się do dyskryminacji płci i jest podstawą opresji zwanej seksizmem. /Chetwynd, Oonagh, 1978, s.1-2/

Pryzmaty rodzaju określone przez S.Bem /2000/ odpowiadają tym trzem aspektom systemu ról płciowych (polaryzacja rodzajów, esencjalizm biologiczny, androcentryzm).

KOBIECOŚĆ - definicja słownikowa określa kobiecość jako "zespół cech właściwych kobiecie; natura kobieca" /Szymczak (red.),1978, t.1, s.944/. Definicja ta zakłada, że istnieją takie cechy i właściwości, które posiada kobieta ze względu na przynależność do swojej płci. Mogą się one wiązać z biologicznym wymiarem kobiecości, a więc będą to atrybuty dotyczące budowy anatomicznej, seksualności, prokreacji, ale częściej kojarzą się z kulturowymi wyznacznikami roli kobiecej i stereotypami. Zgodnie z nimi kobiecość jest wiązana ze sferą życia domowego, nastawieniem na relacje międzyludzkie, macierzyństwo i rodzinę. Do głównych kobiecych cech psychicznych zalicza się te, które ułatwiają spełnianie funkcji ekspresyjnych, a więc emocjonalność, intuicyjność, wrażliwość, zainteresowanie ludźmi i empatyczność, opiekuńczość, delikatność, skłonność do poświęceń, uprzejmość, subtelność, uległość, pasywność, zależność od innych. Jednocześnie kobiecość kojarzona jest często z niskimi kompetencjami: nieracjonalnością, nielogicznością, niezdecydowaniem, niesamodzielnością i bezradnością. /Brannon, 2002, s.212-225 i inne pozycje/

MĘSKOŚĆ - zespół cech właściwy mężczyznom, typowy dla mężczyzn /Szymczak (red.), 1978, t.2, s.148/ Analogicznie do kobiecości, męskość można kojarzyć z wyznacznikami płci biologicznymi (budowa ciała, seksualność, udział w prokreacji) i społeczno-kulturowymi. W tym ostatnim znaczeniu męskość jest wiązana z pracą zawodową, władzą, działalnością publiczną na różnych szczeblach, z nastawieniem bardziej na rzeczy niż na ludzi i bardziej na hierarchię niż na więzi. Mężczyznom przypisuje się cechy odpowiednie dla pełnienia funkcji instrumentalnych, w działalności zawodowej, ekonomicznej, politycznej i naukowej: niezależność, dominację, ambitne dążenie do celów, samodzielność, racjonalność i logikę, powściągliwość i opanowanie, abstrakcyjność myślenia, aktywność, stanowczość i łatwość

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
decydowania oraz skuteczność w działaniu. W stereotypie męskości zawarte są - tak jak w stereotypie kobiecości - cechy wartościowane nie tylko pozytywnie, ale i negatywnie, wyrażające przekonanie o trudności mężczyzn w nawiązywaniu bliskich kontaktów z ludźmi: chłód emocjonalny, agresywność, nieczułość, nietaktowność. /Brannon, 2002, s.212-225 i inne pozycje/

STEREOTYPY PŁCI/RODZAJU - utrwalone w społeczeństwie "przekonania na temat cech charakteryzujących kobiety bądź mężczyzn oraz zajęć, które są dla nich odpowiednie" /Brannon, 2002, s.240/. Stereotypy przypisują konkretnym jednostkom określone cechy ze względu na fakt ich przynależności do płci męskiej lub żeńskiej, nie uwzględniając indywidualnych cech danej osoby. Mają zazwyczaj charakter normatywny, wyrażając oczekiwania wobec tego, jak mają się zachowywać i jacy mają być kobiety i mężczyźni. Stereotypy płciowe funkcjonujące w naszej kulturze mają zwykle opozycyjny charakter, sytuując cechy męskie i kobiece na krańcach continuum (np.: kobiety są emocjonalne, mężczyźni racjonalni; kobiety są bojaźliwe, mężczyźni odważni, itp.), choć mogą również odnosić się tylko do jednej płci, wyrażając przekonanie o identyczności wszystkich jej przedstawicieli (np. "każda kobieta chce być matką", "technika to męska sprawa").

PRYZMATY RODZAJU - ukryte założenia dotyczące płci i rodzaju (*sex i gender*), zakorzenione w praktykach i normach społeczno-kulturowych oraz w świadomości jednostek. Pryzmaty rodzaju przez pokolenia utrwalają schemat męskiej dominacji i podporządkowania kobiet jako kategorii społecznej (androcentryzm) w oparciu o przekonanie, że istnieją psychologiczne i społeczne różnice między płciami zdeterminowane biologicznie (esencjalizm biologiczny), które stają się zasadą organizującą życie społeczne, wyznaczając kobietom i mężczyznom odmienne pozycje, role społeczne, zadania, sposoby zachowania itp. (polaryzacja rodzajów) /Bem, 2000, s.15-17/. Bem wymienia następujące pryzmaty rodzaju:

1/Androcentryzm - stawianie pierwiastka i wartości męskich w centrum uwagi; definiowanie mężczyzn i męskiego doświadczenia jako neutralnej normy lub standardu, a kobiet i kobiecego doświadczenia jako odchylenia od tej normy. Przyjęcie takiej perspektywy nie tylko umiejscawia kobiety i kobiece wartości na niższej społecznie pozycji, ale w pewien sposób wyłącza je z tego, co określa się jako "człowieczeństwo" czy zasób wspólnej ludzkiej kultury. Perspektywa androcentryczna sprawia, że mężczyznę traktuje się jako istotę ludzką, a kobietę jako "inną". /Bem, 2000, s.16-17/

2/Esencjalizm biologiczny - zespół poglądów tłumaczący zróżnicowanie kobiet i mężczyzn w życiu społecznym odmiennością natury kobiet i mężczyzn oraz ich roli w ewolucji gatunku i kultury ludzkiej. Esencjalizm biologiczny - jako uzasadnienie teoretyczne androcentryzmu i polaryzacji - stanowi rodzaj blokady dla wszelkich prób przededefiniowania tradycyjnych pojęć męskości i kobiecości oraz transformacji systemu ról płciowych. /Bem, 2000, s.16/

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

3/Polaryzacja rodzajów - polega na takim podkreślaniu różnicy między kobietami i mężczyznami, który sprawia, że staje się ona naczelną zasadą organizującą życie społeczne w danej kulturze. Polaryzacja polega nie tylko na tym, że kobiety i mężczyzn traktuje się jako istoty odmienne, ale przede wszystkim na powstawaniu nierozzerwalnego związku kulturowego pomiędzy płcią a niemal każdym aspektem życia (inne role społeczne, styl ubierania się, sposoby wyrażania emocji itp.). W wyniku polaryzacji następuje więc dychotomiczny podział świata na męski (a raczej - zgodnie z pryzmatem androcentryzmu - ogólnoludzki) i kobiecy. /Bem, 2000, s.16/

INDYWIDUALNA KONCEPCJA ROLI PŁCIOWEJ/RODZAJOWEJ - obraz siebie jako kobiety lub mężczyzny, określony zgodnie z własnymi potrzebami, wartościami, predyspozycjami, sytuacją życiową, jaki jednostka tworzy, nadając własne znaczenie temu, czym jest kobiecość i męskość i jakie oczekiwania należy wysuwać pod adresem przedstawicieli obu płci. Z koncepcji roli wynikają praktyczne wskazówki co do zachowania się (jako kobiety/mężczyzny) w określonych sytuacjach i kontekstach społecznych. Z drugiej strony, tworząc indywidualną koncepcję roli, jednostka zwykle uwzględnia pewien margines swobody, jaki społeczeństwo daje ludziom, formułując swoje oczekiwania wobec wykonawców roli, a nawet może przeciwstawić się powszechnie akceptowanym stereotypom. Pełniąc rolę rodzajową zgodnie z indywidualną koncepcją, jednostka integruje wszystkie trzy wymiary roli: normatywny, subiektywny i behawioralny, tworząc niepowtarzalny, specyficzny dla konkretnej osoby wzorzec funkcjonowania jako mężczyzny lub kobiety.

TOŻSAMOŚĆ PŁCIOWA - świadomość bycia kobietą lub mężczyzną w sensie biologicznym (i jeden z podstawowych wyznaczników tożsamości osobistej). W języku polskim, ze względu na wcześniejszy brak takiego rozróżnienia, często terminem "tożsamość płciowa" określa się tożsamość rodzajową.

TOŻSAMOŚĆ RODZAJOWA - wiąże się z pełnieniem określonych ról i przypisywaniem określonych znaczeń pojęciu kobiecości i męskości. Jednostka, uzyskując świadomość bycia kobietą lub mężczyzną, jednocześnie musi odnieść się do społeczno-kulturowych konotacji, jakie niesie ze sobą pojęcie płci, czyli zbudować tożsamość rodzajową. Oznacza to "wypełnianie" treściami określonymi przez kulturę tej ramy, którą jest poczucie przynależności do płci biologicznej. Można określić tożsamość rodzajową jako poczucie przynależności do płci kulturowej.

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
TYPIZACJA PŁCIOWA - przypisywanie kobietom i mężczyznom określonych ról i stereotypów płci, zgodnie z tradycyjnymi wzorcami oraz wychowywanie dziewczynek i chłopców do podjęcia tradycyjnych ról rodzajowych.

ANDROGYNIA PSYCHOLOGICZNA - połączenie w osobowości jednostki atrybutów i cech (zwykle pozytywnych) przypisywanych zarówno kobietom, jak mężczyznom. /Brannon, 2002, s.240/ Osoby androgyniczne łączą w sobie cechy psychiczne i sposoby zachowania charakterystyczne dla tradycyjnie pojmowanej męskości i kobiecości. W ich osobowościach jest miejsce zarówno na niezależność, jak i opiekuńczość, na agresywność i łagodność, stanowczość i uległość, racjonalność i uczuciowość. Według H. Markus, osoby płciowo stypizowane w pojęcie "ja" wbudowały społeczne schematy męskości bądź kobiecości, a więc gotową wiedzę o tym, jak powinni myśleć czuć i postępować "prawdziwi" mężczyźni i kobiety. W koncepcji "ja" androgynów współistnieją, uzupełniając się, oba te schematy i pozwalają im reagować w sposób dostosowany do sytuacji, np. wobec dziecka będą przejawiać troskliwość, wobec zadań instrumentalnych - aktywność i orientację na cel. /Konarzewski, 1994, s.351-359/

SEKSIZM - wszelkie praktyki społeczne, które:

- powodują stygmatyzację jednostki ze względu na jej płeć (przypisują jej właściwości zgodnie z kategorią rodzaju, do którego należy, a nie ze względu na indywidualne właściwości),
- przyczyniają się do nierównego traktowania jednej grupy (np. nierówność wobec prawa, na rynku pracy),
- ograniczają jednostkom i grupom szanse rozwoju (np. kobietom z uwagi na pryzmat androcentryzmu, obu płciom z uwagi na pryzmat rodzaju i esencjalizm biologiczny).

WYRÓŻNIA SIĘ CZTERY POZIOMY WYSTĘPOWANIA SEKSIZMU: POZIOM INDYWIDUALNY (DOTYCZY JEDNOSTEK I ICH POSTAW WOBEC PŁCI I RODZAJU), SPOŁECZNO-STRUKTURALNY (WIĄŻE SIĘ ZE STATUSEM PRZYPISYWANYM PARTNEROWI INTERAKCJI W ZALEŻNOŚCI OD JEGO PŁCI I JEST MANIFESTOWANY W RELACJACH INTERPERSONALNYCH I GRUPOWYCH), INSTYTUCJONALNY (PRZEJAWY DYSKRYMINACJI ZE WZGLĘDU NA PŁEĆ WYSTĘPUJĄCE W INSTYTUCJACH - W ICH STRUKTURZE, ORGANIZACJI, IDEOLOGII, CZY UTRWALONYCH TRADYCYJĄ, CZĘSTO NIEUŚWIADOMIONYCH WZORCACH ZACHOWAŃ), KULTUROWY (JAWNE I UKRYTE ZAŁOŻENIA NA TEMAT PŁCI I RODZAJU, ROZPOWSZECHNIONE W DANYM SPOŁECZEŃSTWIE I WYWIERAJĄCE WPŁYW NA ZACHOWANIE CZŁONKÓW DANEJ KULTURY; TE

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

**PRZEKONANIA I WYNIKAJĄCE Z NICH PRAKTYKI SPOŁECZNE TWORZĄ I
PODTRZYMUJĄ NIERÓWNOŚCI).**

Słowniczek opracowany na podstawie: Pankowska D., Wychowanie a role płciowe. Program edukacyjny, GWP, Gdańsk 2005, s.270-284, przypisy - tamże; oraz Pankowska D., Wychowanie a role płciowe. GWP, Gdańsk 2005, s.13-35, s.118-130)

Literatura uzupełniająca:

Brannon L.: Psychologia rodzaju. GWP, Gdańsk 2002.

Chomczyńska-Miliszkiwicz M.: Edukacja seksualna w społeczeństwie współczesnym. Konteksty pedagogiczne i psychospołeczne. UMCS, Lublin 2002.

Kopciwicz L., Zierkiewicz E. (red.): Koniec mitu niewinności? Płeć i seksualność w socjalizacji i edukacji. ENETEIA, Wydawnictwo Psychologii Kultury, Warszawa 2009.

Mandal E.: Podmiotowe i interpersonalne konsekwencje stereotypów związanych z płcią. UŚ, Katowice 2000.

Wojciszke B. (red.): Kobiety i mężczyźni: odmienne spojrzenie na różnice. GWP, Gdańsk 2002.

Projekt:

www.praktyki.wh.umcs - Przygotowanie i realizacja nowego programu praktyk pedagogicznych na Wydziale Humanistycznym UMCS współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego Priorytet III, Poddziałanie 3.3.2 „Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli”

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UMCS
UNIWERSYTET MARII CURIE-SKŁODOWSKIEJ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Biuro projektu:
Biblioteka Główna pok. 119
tel. 081 537 28 72, fax 081 537 58 44
e-mail: praktyki.wh@poczta.umcs.lublin.pl
www.praktyki.wh.umcs.lublin.pl

Material bezpłatny

**Niezbędnik opracowany został w ramach projektu www.praktyki.wh.umcs.lublin.pl
-Przygotowanie i realizacja nowego programu praktyk pedagogicznych na
Wydziale Humanistycznym UMCS**

**Współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach
Europejskiego Funduszu Społecznego, Program Operacyjny Kapitał Ludzki
2007-2013 Priorytet III, Poddziałanie 3.3.2
„Efektywny system kształcenia nauczycieli”**